

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

JACK LONDON'IN "BEYAZ DIŞ (WHITE FANG)"
İSİMLİ ROMAN ÇEVİRİLERİNİN YAYIN EVİ
İDEOLOJİSİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI
İNCELENMESİ

Leman Kamer BİLGİÇ

2501101088

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Necdet NEYDİM

İstanbul 2015

YÜKSEK LİSANS
TEZONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Leman Kamer BİLGİÇ

Numarası : 2501101088

Anabilim/Bilim Dalı: Çeviribilim Anabilim Dalı

Danışman Öğretim Üyesi : Doç. Dr. Necdet
NEYDİM

Tez Savunma Tarihi : 10.07.2015

Tez Savunma Saati : 13.00

Tez Başlığı : "Jack London'ın "Beyaz Diş (White Fang)" İsimli Roman Çevirilerinin Yayın Evi
İdeolojisi Açısından Karşılaştırmalı İncelenmesi"

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / ~~ÇOKLUĞU~~YLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Emel ERGUN		Kabul
2-Doç. Dr. Necdet NEYDİM		Kabul
3- Yrd.Doç. Dr. Sevil ÇELİK TSONEV		Kabul
4- Yrd. Doç. Dr. Yeşim TÜKEL		KABUL
5- Yrd. Doç. Dr. Tuba AYIK AKÇA		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Doç. Dr. Betül PARLAK		
2- Doç. Dr. Süeda ÖZBENT		

ÖZ

BİLGİÇ, Leman Kamer. *Jack London'ın "Beyaz Diş (White Fang)" İsimli Roman Çevirilerinin Yayın Evi İdeolojisi Açısından Karşılaştırmalı İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015.

Bu çalışmanın amacı, 100 Temel Eser projesi kapsamında yer alan Jack London'ın *Beyaz Diş (White Fang)* isimli eserinin 9 farklı çevirisini karşılaştırılmalı incelemeye tabi tutmak ve yapılacak alıntılar üzerinden çevirmen ve yayınevlerinin çeviri sürecinde aldığı kararların ideolojik boyutunu sorgulamaktır. Çalışma kapsamında ideoloji ve çeviribilim ilişkisi detaylı bir şekilde ele alınacak, yazınsal metinlerin ideolojik boyutu ve yazınsal çeviride çevirmen ve yayınevi sorumlulukları irdelenecektir. Kuramsal çerçeve olarak Dr. Beatriz Rodríguez Rodríguez tarafından önerilen 'Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi' (Literary Translation Quality Assessment) kullanılacak, incelemeler ve değerlendirmeler esnasında yargılayıcı değil betimleyici bir yaklaşım benimsenecektir. Bu çalışma ile yazınsal çeviri eleştirisine katkı sağlamak ve gelecekte başka çalışmaların önünü açmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi, ideoloji, çeviri eleştirisi, 100 Temel Eser.

ABSTRACT

BİLGİÇ, Leman Kamer. *A Comparative Analysis of Turkish Translations of Jack London's White Fang In Terms Of Publishing House's Ideology*, Master Thesis, İstanbul, 2015.

The aim of this thesis is to make a comparative analysis of nine different Turkish translations of Jack London's *White Fang* taking place in the project called '100 Essential Readings' and through the quotations to question the ideological aspect of the decisions made by the translator and the publishing house during the translation process. Within the scope of this study, the relationship between ideology and translation will be examined in detail, the ideological aspect of literary texts and the responsibilities of translator and publishing house towards literary translation will be questioned. As the theoretical framework 'Literary Translation Quality Assessment' propounded by Dr. Beatriz Rodríguez Rodríguez will be used. During the analysis and evaluations, not a prescriptive but a descriptive approach will be adopted. With this study, it is aimed to make contributions to literary translation criticism and to give way to further studies in future.

Key Words: Literary Translation Quality Assessment, Ideology, Translation Criticism, 100 Essential Readings.

ÖNSÖZ

Çeviri süreci yüzyıllar boyunca salt dilsel bir aktarım, çevirmen ise kaynak dilden erek dile bir metni olduğu gibi aktaran bir aracı olarak görülmüştür. Ancak yirminci yüzyılın ikinci yarısında yürütülen çalışmalar çeviriye ve çevirmene yönelik söz konusu algının son derece yanlış olduğunu, dilin, söylemin ve hiçbir çeviri metninin ideolojiden bağımsız olamayacağını ortaya koymuştur. Özellikle yazınsal metin çevirilerine yapılan müdahaleler çeviribilimin bugün en önemli araştırma alanlarından biridir. Ülkemizde uygulanmakta olan 100 Temel Eser projesi kapsamında yer alan klasiklerden olan Jack London'ın *Beyaz Diş (White Fang)* isimli eserinin çevirileri üzerinden yürütülen bu çalışmada, erek metne müdahaleler ve söz konusu müdahalelerin ardındaki ideolojik sebepler sorgulanmaya çalışılmıştır. Betimleyici bir yaklaşımla yürütülen çalışmada erek odaklı kuramlar ve Dr. Beatriz Rodríguez Rodríguez tarafından önerilen 'Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi' yöntem olarak benimsenmiş, alıntılar üzerinden çevirmen ve yayınevi ideolojilerinin erek metne ne ölçüde yansıdığı irdelenmiştir.

Halihazırda ilgi duyduğum çeviribilim alanını bana daha da sevdiren, çeviri yapmanın ne kadar zorlu ve emek gerektiren bir uğraş olduğunu öğreten ve hem ders hem de tez sürecimde bilgi hazineleriyle yolumu aydınlatan başta tez danışmanım Doç. Dr. Necdet Neydim olmak üzere İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Bölümü'nün değerli akademisyenlerine teşekkürü bir borç bilirim. Hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen, varlıklarını her zaman yanı başımda hissettiğim annem Nihal Bilgiç ve babam Saadettin Bilgiç'e, bana olan inançlarını her zaman gösteren ve bu çalışmanın başından sonuna çeşitli şekillerde yanımda olan Bahar Atalay, Okan Atalay ve Orkan Ergene'ye, son olarak aynı yolu paylaşmakla kendimi şanslı saydığım değerli dostum Adeviye Aydın Koçoğlu'na teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, 2015

Leman Kamer BİLGİÇ

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İDEOLOJİ.....	4
1.1. İdeoloji Nedir?.....	4
1.2. Çeviri ve İdeoloji.....	6
1.3. Yazınsal Metinler, Çeviri ve İdeoloji.....	7
1.3.1. Yazınsal Çevirinin Tarihsel Gelişimi.....	7
1.3.2. Yazınsal Metinler ve Çeviri.....	9
1.3.3. Yazınsal Metinler ve İdeoloji.....	10
1.3.4. Yazınsal Metin Çevirileri ve İdeoloji.....	11
1.4. İdeolojik Bir Eylem Olarak Çeviri Süreci ve Çevirmen.....	15
1.4.1.Çeviri Süreci ve Çevirmen Sorumlulukları.....	15
1.4.2. Çevirmenin Çeviri Sürecinde Üstlendiği Roller.....	16

1.4.3. Çevirmen Sorumlulukları ve İdeoloji.....	16
1.4.4. Çeviri Etiği Açısından Çevirmen Sorumlulukları.....	18
1.4.5. Çeviri Sürecine Dahil Olan Diğer Sosyal Aktörler.....	19
1.5. Çocuk Edebiyatı Çevirileri ve İdeoloji.....	20
1.5.1. Çocuk Edebiyatı ve Çeviri.....	20
1.5.2. Çocuklar İçin Çeviri ve Uyarlama.....	21
1.5.3. Çeviri Çocuk Edebiyatının İdeolojik Boyutu ve Çevirmen Kararları.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

2. 100 TEMEL ESER PROJESİ.....	24
2.1. 100 Temel Eser Projesi Nedir?.....	24
2.2. 100 Temel Eser Projesine Yönelik Tartışmalar.....	25
2.3. Çeviri Eleştirisi Bağlamında İncelenmiş Temel Eserler.....	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YAZINSAL ÇEVİRİ NİTELİĞİ DEĞERLENDİRMESİ.....	36
3.1. Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi.....	36
3.2. Rodríguez'e Göre Çeviri Eleştirisi.....	37

3.2.1. Çeviri Eleştirisinin Çeviribilimdeki Konumu.....	37
3.2.2. Çeviri Eleştirisi ve Çeviri Eleştirisinin Değerlendirme Ölçütü Sorunsalı.....	38
3.3. Çeviri Eleştirisinde İzlenecek Yol Haritası.....	40
3.3.1. Çeviri Eleştirisinde Betimleyici Yaklaşımın Kullanılması.....	41
3.3.2. Erek Metnin Betimleyici Yaklaşımla İncelenmesi.....	41
3.4. Erek Odaklı Kuramlar Açısından Çeviri Metinlerin Değerlendirilmesi..	42
3.5. <i>Beyaz Diş</i> Çevirileri ve Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi.....	45

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. JACK LONDON’IN *BEYAZ DIŞ* (*WHITE FANG*) İSİMLİ ESERİNİN DOKUZ FARKLI YAYINEVİ TARAFINDAN KALEME ALINMIŞ ÇEVİRİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÇEVİRİLER ÜZERİNDEN YAYINEVİ İDEOLOJİLERİNİN VARLIĞININ SORGULANMASI.....

47

4.1. Neden <i>Beyaz Diş</i> ?.....	48
4.2. Jack London’ın Hayatı ve Yaşadığı Dönemin Özellikleri.....	49
4.3. <i>Beyaz Diş</i> Üzerine Kısa Bir Bilgilendirme.....	58
4.4. Eserdeki Alt Metinler ve Temalar.....	59
4.4.1. Sosyalizm Vurgusu.....	59

4.4.2. Doğaya Yabancılaştırma.....	59
4.4.3. Otobiyografik Bir Alegori Olarak <i>Beyaz Diş</i>	60
4.4.4. İnsan ve Topluma Yönelik Göndermeler.....	61
4.4.5. Üstün Tanrılar: Beyaz Irk.....	61
4.4.6.Cinsiyet Rollerini.....	62
4.5. Beyaz Diş'in Dokuz Farklı Yayınevinden Çıkmış Çevirilerine Genel Bir Bakış.....	62
4.5.1. Beyaz Diş (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları-Modern Klasikler Serisi).....	63
4.5.2. Beyaz Diş (Sis Yayıncılık- Dünya Klasikleri Serisi).....	64
4.5.3. Beyaz Diş (Nesil Yayınları).....	65
4.5.4. Beyaz Diş (Gonca Yayınları-Çocuklar İçin Dünya Klasikleri Serisi).....	66
4.5.5. Beyaz Diş (Morpa Kültür Yayınları- Resimli Çocuk Klasikleri Serisi).....	67
4.5.6. Beyaz Diş (Zambak Yayınları- Dünya Klasikleri Serisi).....	67
4.5.7. Beyaz Diş (Şule Yayınları).....	68
4.5.8. Beyaz Diş (Karanfil Yayınları).....	69
4.5.9. Beyaz Diş (İthaki Yayınları).....	69

4.6. Beyaz Diş ve Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi.....	70
4.6.1. Çevirilerdeki Din Olgusu.....	70
4.6.2. Dilsel Yönelimde Farklılıklar: Arapça ve Farsça Kökenli Sözcüklerin Kullanılması.....	86
4.6.3. İdeolojik Sözcük Seçimleri ve Eksiltmeler.....	89
4.6.4. Erek Metne Müdahale: Çocuklar İçin ‘Eğitici’ Mesajlar.....	91
4.6.5. Dil ve Çeviri Yaklaşımı Açısından Ortaya Çıkan Yanlıklar....	92
4.6.6. Erek Odaklı Yaklaşımla ‘Yerlileştirme’ Çabaları ve Uyarılama.....	96
SONUÇ.....	104
KAYNAKÇA.....	109
EKLER.....	119
EK-1: 100 Temel Eser Listesi.....	119
EK-2: <i>Beyaz Diş</i> İsimli Eseri Yayımlayan Yayınevleri Listesi.....	124
EK-3: İncelenen Eserlerin Yayınevleri ve Çevirmen/Hazırlayanlar İle İlgili Bilgiler.....	127
EK-4: İncelenen Eserlerdeki Bölüm Başlıkları.....	132
EK-5: Çalışma Kapsamında İncelenen Eserler.....	137

GİRİŞ

Eleştirel bir gözle bakılıp, derinlemesine incelendiğinde çeviri metinlerin çoğu zaman ideolojik müdahaleye uğradığını fark edebiliriz. Bunu sağlayan kendi ideolojik bakış açımızı da belirleyen dildir. Dilin kendisinin ideolojik bir oluşum olduğuna yönelik tartışmalar hep süregelmiştir ve söz konusu durum bir metinle karşılaştığımızda onunla kurduğumuz ilişkiyi belirler. Yazınsal metinlerin hem ait oldukları kültür dizgesinde hem de çeviri yoluyla ulaşacağı erek kültürde okura, kaynak metnin yaratıcısının dünya görüşünü, başka bir deyişle ideolojisini aktaracağı açıktır. Sürece bir de çeviriyi üstlenen çevirmenin ve eseri okurla buluşturan yayınevinin ideolojik duruşunu kattığımızda çeviribilim açısından oldukça önemli bir sorunsal ortaya çıkmaktadır.

Çeviri eyleminin kendisi kadar eski olan çeviri eleştirisi tarihsel gelişimi içerisinde farklı akımlardan etkilenmiş, önemli çevirmen, araştırmacı ve akademisyenlerin hem kuramsal yaklaşımları hem de pratikte ortaya koyduklarıyla çeviribilimin önemli bir uygulama alanı olarak yerini almıştır. Teknik metin çevirileri ile kıyaslandığında yazınsal metin çevirilerinin, çevirmenin dünya görüşünden etkilenmeye daha müsait olması son zamanlarda bu alanda yapılan araştırmaların sayısını arttırmıştır.

Ülkemizde 4 Ağustos 2005 tarihi itibariyle yürürlüğe giren 100 Temel Eser uygulaması pek çok tartışmayı da beraberinde getirmiş, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okutulması önerilen klasik eserler ve söz konusu eserlerin çevirileri mercek altına alınmıştır. Yazınsal çeviri eleştirisi bağlamında eleştirel bir gözle incelenen klasik eserler üzerine kaleme alınan makaleler, araştırmalar ve tez çalışmaları çeviribilim açısından oldukça önemli sonuçlar ortaya koymuştur.

Bilinçli ya da istem dışı olarak dil kullanımının o dili kullanan kişinin tutum, inanç ve görüşlerinden etkilenmeye açık olduğunu belirttiği çalışmasında Puurtinen (1998: 178), Norman Fairclough tarafından önerilmiş ‘Eleştirel Söylem Çözümlemesine’ göndermeler yapmaktadır. ‘Eleştirel Söylem Çözümlemesi’

(Critical Discourse Analysis) pek çok tez çalışmasında kuramsal arka planda kullanılmış önemli bir modeldir. Dilin belirli bir ideolojiyi sürdürme, güçlendirme veya söz konusu ideolojiye karşı çıkma amaçlarıyla nasıl kullanılabileceğini, bunun yanı sıra belirli bir ideolojinin çeviri sürecinde kelime seçimlerini ne ölçüde etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Fairclough'ın modelinden de etkilenerek düşüncelerini geliştiren Puurtinen (1998: 178), bir metindeki ideolojik kararların her zaman kasıtlı alınmadığının, bazen birtakım değer yargıları ve inançların yazar veya okur tarafından içselleştirilmiş olmasının bir sonucu olarak da karşımıza çıkabileceğinin de altını çizmiştir.

Farklı yönleriyle ideolojinin yazınsal çeviride nasıl görünür hale geldiğini, analizlerin nasıl yapıldığını *Ideology and Translation* başlıklı çalışmada ortaya koyan Jeremy Munday (2007: 195-217), yöntem olarak sıkça başvurulan 'Eleştirel Söylem Çözümlemesi' ve 'Dizgesel-İşlevsel Çözümleme'nin (Systemic-Functional Analysis) bir yazınsal metinde var olan ideolojik kaydırmaların tamamını açıklayamadığının altını çizmektedir. Bu bağlamda Beatriz Rodríguez Rodríguez tarafından önerilen 'Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi' (Literary Translation Quality Assessment) incelemeye değerdir.

Bu çalışmada 100 Temel Eser kapsamında yer alan, Amerikan Edebiyatının en önemli yazarlarından Jack London'ın Beyaz Diş (White Fang) isimli eseri yazınsal çeviride ideolojik yaklaşımlar bağlamında ele alınacaktır. Yöntem olarak 'Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi' benimsenmiştir. Beatriz Rodríguez Rodríguez tarafından ortaya konulan yöntem, çeviri sürecinin sıkça ihmal edilen iletişimsel boyutunu önemsemesi ve çeviri değerlendirmesinin salt sözcük seçimleri üzerinden yürütülmesinin yanlış olduğunun altını çizmesi açısından oldukça önemlidir. Ayrıca söz konusu yöntemde her yazınsal eserin kendi dinamiklerinin olduğu, değerlendirme yapılırken bunların göz önünde tutulması gerektiğini vurgulaması açısından da dikkate değerdir.

Çalışmanın birinci bölümünde ideoloji kavramı çeviri bağlamında tanımlanmaya çalışılacak, çevirinin ve özellikle yazınsal çeviri süreçlerinin ideolojik boyutu incelenecektir. İdeolojik bir eylem olarak çeviri sürecinde aktarıcı görevini

üstlenen çevirmenin rolü, kaynak metne, kaynak metnin yaratıcısına, erek kültür dizgesine, erek okuyucuya ve çeviriyi ismarlayan yayınevine karşı sorumlulukları irdelenecektir. Söz konusu eser ayrıca uyarlama olarak da okurla bulunduğu için çocuk edebiyatı, çeviri, uyarlama ve çocuk edebiyatı çevirilerinin ideolojik boyutu ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

İkinci bölümde 100 Temel Eser projesinin içeriği ve amacına yönelik bilgiler verilecek, 2005'ten günümüze konuyla ilgili olarak önemli araştırmacılar ve akademisyenlerce ortaya konulan tartışmalar mercek altına alınacaktır. Çeviri eleştirisi bağlamında bugüne kadar çeşitli araştırmalara konu olmuş klasikler hakkında bilgi verilecektir.

Üçüncü bölümde Rodríguez'in oluşturduğu 'Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi' (Literary Translation Quality Assessment) çeviri yaklaşımlarını ele almada kullanılacaktır. Yazınsal çeviride değerlendirme ölçütü sorunsalı ve yazınsal çeviri eleştirisinde izlenecek yol haritası ortaya konulacaktır. Çeviri eleştirisinde betimleyici yaklaşımın önemi ve neden bu yaklaşımın kullanılması gerektiği konusu ele alınacaktır.

Araştırmanın inceleme ve karşılaştırma aşamasını oluşturan dördüncü bölümde *Beyaz Diş* isimli eserin dokuz farklı yayınevi tarafından yayımlanmış çevirileri, 'Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi' bağlamında değerlendirilecek, çeviriler üzerinden yayınevi ideolojilerinin varlığı sorgulanacaktır. Bu bağlamda ilk olarak *Beyaz Diş* isimli eser, eserin yazarı Jack London ve yazarın ait olduğu dönemin sosyo-politik durumu mercek altına alınacaktır. Çevirilerin iletişimsel bağlamda değerlendirilebilmesi için kaynak metinde yer alan alt metinler ve temalar incelenecektir. Yayınevlerinin çevirileri farklı açılardan ele alındıktan sonra, metnin dinamikleri doğrultusunda alıntılar üzerinden çeviri değerlendirilmesi yapılacak ve bunlar çeviri kararları doğrultusunda yorumlanacaktır.

Sonuç bölümünde yapılan incelemenin ardından söz konusu çalışma ile elde edilen veriler değerlendirilecek, çeviribilim ve yazınsal çeviri eleştirisi bağlamında bu çalışmanın ne gibi sonuçlar ortaya koyduğu belirlenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İDEOLOJİ

1.1 İdeoloji Nedir?

Özellikle sosyal bilimlerde en fazla kullanılan kavramlardan biri olan ideolojinin pek çok araştırmacı ve akademisyen tarafından tanımı yapılmıştır. Sosyal bilimlerin pek çok dalında ele alınması sebebiyle ideolojiye neredeyse konuyla ilgilenen herkes bir tanım geliştirmiştir. “İdeoloji kavramını Karl Marx, Frederic Engels, Raymon Aron, Louis Althusser, Hannah Arendt, Raymond Boudon, Etienne Balibar gibi araştırmacılar ve filozoflar, kendi çalışmaları bağlamında tanımlamışlardır” (Uzdu Yıldız & Günay, 2011: 155). Ancak en genel kapsamıyla ideoloji Sertkan’ın (2007: 1) da belirttiği üzere bireylerin, zümrelerin ya da kurumların dünyayı algılama biçimi, kısaca ‘dünya görüşü’ olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayşe Banu Karadağ’ın (2004) *Edebiyat ve Kültür Dizgesinde Çeviri ve Çevirmenin Edin(diril)diği Farklı ‘İdeolojik’ Roller* başlıklı makalesi, ideolojinin tanımlamalarını ve kökenini oldukça net bir şekilde ortaya koymaktadır. Karadağ’ın (2004: 276) da aktardığı üzere Latince kökenli idea (görünen biçim, fikir) ile logos (bilgi) kelimelerinin bir araya gelmesi ile oluşturulmuş ideoloji kavramı ilk kez 18. Yüzyılda Condillac (1715-1780) tarafından kullanılmıştır ve genel olarak “Her türlü metafizikten bağımsız bir gözlem yöntemini benimseyen felsefi hareket” olarak tanımlanmıştır. Condillac’ın çağdaşı Destutt de Tracy’e göre ise ideoloji “Herkeseye doğru düşünme biçimlerini kazandıracak bir fikir bilimi”dir. 19. Yüzyıl itibariyle bilimsellik değerini kaybeden kavram Meydan Larousse’un 1990 yılına ait 9. cildinde “Mantık ve algının önünde yer alan, özellikle de siyasi açıdan karşıt düşünceleri olumsuz etkilediği ve çarpıtıldığı düşünülen bir tür engel” olarak karşımıza çıkmaktadır (Karadağ, 2004: 276).

Türk Dil Kurumu ise çevrimiçi olarak yayımladığı büyük Türkçe sözlükte Fransızcadaki ‘idéologie’ sözcüğünden dilimize kazandırılmış ideolojiyi şu şekilde tanımlar:

Siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünü.¹

Basil Hatim'in (1997) *Communication Across Cultures: Translation Theory & Contrastive Text Linguistics* başlıklı kitabında yer verdiği ideoloji tanımı, ideolojinin dil ile olan bağıntısını net bir şekilde ortaya koyması açısından önemlidir. Bireyin, bireylerden oluşan grupların veya toplumsal kurumların inanç ve görüşlerini yansıtan düşünceler bütünü olarak özetlediği ideolojinin tanımına söz konusu düşünceler bütünüünün nihai olarak dilde vuku bulması ifadesini etkileyen Hatim, ideoloji ile dil köprüsünü de kurmuştur demek yanlış olmayacaktır.

Pek çok tanım arasından metin ve söylem bilimci A. Teun van Dijk'in *Ideology: A Multidisciplinary Approach (İdeoloji: Çok Disiplinli Bir Yaklaşım)* başlıklı çalışmasındaki ideoloji tanımı o güne kadar yapılmış tanımların en kapsamlısı olması açısından önem arz etmektedir:

[...]toplumsal yapı ve toplumsal bilişin arayüzü olarak kullanılacak yeni bir ideoloji kavramı geliştirmeye çalışıyorum. Bu çerçevede, ideolojiler özünde bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan toplumsal gösterimlerin (temsillerin) temeli olarak kabul edilebilir. Bu da demektir ki ideolojiler insanların, bir grubun üyeleri olarak, kendileri için geçerli olan durumlarla ilgili, iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış her ne olursa, bir toplumsal inanışlar çokluğu geliştirip ona göre hareket etmeleri olarak tanımlanabilir[...] (van Dijk 2000 (1998): 8, akt. Bulut, 2008: 14).

İdeolojinin yüzyıllar boyunca ortaya çıkmış pek çok tanımına rastlamak mümkündür. Ancak ideolojiyi çeviri ile ilişkilendirerek günümüzde çeviribilimde de sıkça ima edilen anlamın verildiği tanımlama çeviribilimci Jeremy Munday'a aittir. *Translation and Ideology (Çeviri ve İdeoloji)* başlıklı çalışmasında ideolojiyi 'olumsuz yönlendirme' (negative manipulation) olarak tanımlayan Munday, ideolojiyi yazınsal bağlamda ele alarak günümüzdeki ideoloji algısını açıklamış, ideolojinin negatif çağrışıma sahip bir kavram olduğunun altını çizmiştir (2007: 195-

¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5499b296e8dcf9.18031337
Erişim Tarihi: 23.12.2014

217). Böylelikle günümüz araştırmacılarının çeviride ideoloji ile gönderme yaptığı durumu net bir şekilde ortaya koymuştur.

Bu çalışmada ideoloji, hem birey olarak çevirmenlerin, hem de kurum olarak yayınevlerinin inanç ve değerler sistemi olarak ele alınacak; incelenmek üzere seçilen *Beyaz Diş* çevirilerinde çevirmen ve yayınevi ideolojilerinin erek metne yansımaları sorgulanacaktır. Söz konusu inceleme hem makro metinsel hem de mikro metinsel birimler üzerinden gerçekleştirilecektir.

1.2. Çeviri ve İdeoloji

Dil, belirli bir kültürün tartışmasız en önemli unsurudur. Önemi söz konusu kültürün aktarımını sağlayacak olan bir araç olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda her türlü yazılı ve sözlü dil kullanımının aynı zamanda kültürel bir eylem olduğunu ve çeviri yoluyla yapılacak aktarımlarda kültürel çözümlerinin büyük önem arz ettiğini vurgulamak yerinde olacaktır. Söz konusu çözümler süresince ve neticesinde çevirmenin ciddi kararlar alması çevirinin doğası gereğidir. Alev Bulut'un (2008: 9) da belirttiği üzere "Çeviri sürecinde karşımıza çıkan her güçlük, aşılması gereken her engel, çözülmesi gereken her sorun verilmesi gereken bir karar demektir."

Çeviri sürecinde alınan kararların ideolojik boyutu çeviribilimde en fazla tartışılan konulardan biri olmuştur. Sonia Cunico ve Jeremy Munday'ın da altını çizdiği üzere, güç dengesizliklerinin olduğu her bağlamda ideolojik çarpışmalar ve müdahaleler karşımıza çıkmaktadır (2007: 141). Dil kullanımının kendisinin bile ideolojik bir davranış olduğu gerçeği de göz önünde bulundurulacak olursa çeviri eyleminin ideolojiden bağımsız olmasının imkansızlığı daha iyi anlaşılacaktır. Çeviri eyleminin başlı başına ideolojik nitelikler sergilediği çeviribilimin gelişim evrelerinin tamamında ele alınmıştır. Ancak Bulut'un (2008: 8) da belirttiği üzere, ideolojik çeviri veya çeviri sürecinde alınan ideolojik kararları doğrudan açıklayan bakışa, çeviribilimin en son gelişim evresi olarak kabul edilen 1980'lerin sonunda

geçirilen kültürel paradigma değişikliği ile ulaşılmıştır. Söz konusu kültürel paradigma değişikliğini Bulut (2008) şu şekilde açıklamıştır:

[...]kültür ve yönetim politikalarının, toplumsal ve bireysel kimlik-konum tartışmalarının, dünyada sömürgecilik sonrası dönemde -1940'ların sonundan başlayarak- öne çıkan her türlü ayrımcılığa karşı yaklaşımın ve bunların politik/ dinsel/ ırksal/ dilsel/ cinsel boyutlarının çeviri uygulamalarına ve tartışmalarına yansımaları olarak değerlendirilebilir (Bulut, 2008: 25).

Söz konusu paradigma değişiklikleri neticesinde çevirinin ideolojik boyutu mercek altına alınmış çeviri sürecini yönlendirenlerin kararlarının çeviri metinler üzerindeki etkileri tartışılmaya başlanmıştır. Bulut'un (2008: 28) da belirttiği gibi çevirmen seçimi (çevirmenin cinsiyeti, kimliği, ideolojik/ politik/ dinsel eğilimleri), çevirmenin varlığı ve yokluğu, çevirinin ne amaçla yapıldığı, arka plan ve hazırlık bilgileri çeviri sürecinin ideolojik boyutunda ele alınan konular olmuştur.

Translation and Ideology: From Theory to Practice başlıklı çalışmasında Caterina Sinibaldi (2008: 185-194) 'kültürel dönüşüm' (cultural turn) kavramının üstünde durmuştur. Ona göre söz konusu kavramın literatüre girmesi ile çevirinin ideolojik doğası tartışılmaya başlanmıştır. 1980'lerde başlayan süreç, çevirmenin saydam bir aktarıcı olmadığını, aksine sosyo-kültürel ortam ve kişisel inançlardan etkilenebilecek bir birey olduğunu ortaya koymasından önemlidir. Kültürel dönüşüm kavramı ile kuralcı (prescriptive) çeviri anlayışından betimleyici (descriptive) çeviri anlayışına geçilmiştir demek yanlış olmaz. Böylelikle çeviride ideoloji ve etik konuları mercek altına yatırılmış, çeviri metinler eleştirel bir gözle sorgulanmaya başlanmıştır.

1.3. Yazınsal Metinler, Çeviri ve İdeoloji

1.3.1. Yazınsal Çevirinin Tarihsel Gelişimi

Yazınsal metin çevirilerine yönelik yapılmış en kapsamlı incelemelerden biri olan *The Translation of Literary Prose* başlıklı çalışmasında Charlotte Barslund'ın

(2011) da belirttiği üzere ilk yazınsal çeviri çalışmaları milattan önce 5. yüzyılda tiyatro metinleri ve şiirler üzerinden yapılmıştır. Roman edebi bir tür olarak şiir ve tiyatro metinlerinden çok daha gençtir. Bu sebeple bu çalışmada da ele alınan roman çevirilerine şiir ve oyun çevirilerinden yüzyıllar sonra başlanmıştır.

Hangi edebi tür üzerinden, tarihin hangi aşamasında ortaya çıkmış olursa olsun bir yaratıcılık ürünü olması sebebiyle yazınsal eserler ve çevirileri birtakım zorlukları da beraberinde getirmiştir. Telif hakkı ve bu hakkın ihlalinin bugün bile tartışmalı bir konu olduğunu göz önünde bulunduracak olursak, bu tür yasal düzenlemelerin olmadığı yıllar boyunca yazınsal çeviri eseri ve çevirmenin içinde bulunduğu karmaşık durum daha net anlaşılabilir.

Yazınsal çevirinin tarihsel süreç içerisinde geçirdiği en önemli aşamalardan biri şüphesiz çevirmenin konumundaki değişimle birlikte olmuştur. Çeviri ediminin akademik çevrelerin tekeline çıkması ve tüm dünyada artan roman sayısına paralel olarak artan çevirmen sayısı çevirinin ticari bir eyleme dönüşmesine yol açmıştır (Barslund, 2011: 142). Çevirmenin yazınsal çeviri sürecindeki belirsiz konumu ve iş tanımı telif hakları ile netlik kazanmıştır. Böylelikle daha sistematik ve yeterli çevirilerin yolu açılmış, her ülkenin kendi yazın dizgesinde çeviri eserler önemli bir yer kaplamaya başlamıştır. Kurulan büyük yayınevleri vasıtasıyla yazınsal metin çevirileri daha da ivme kazanmıştır.

Tarihin çeşitli dönemlerinde iktidar sahipleri yazınsal faaliyetleri ve çeviri eserleri yönlendirmeye çalışmış, mevcut siyasi düzene ve toplumsal değerlere tehdit oluşturabilecek, eserlerin çevirilerine müsaade edilmemiştir. Bu durumun en güzel örneğini Barslund İngiltere'deki Viktoria Devri'nden (1837-1901) vermiştir (Barslund, 2011: 142-143). Söz konusu dönemde ahlaki konuları ve sosyal adaletsizliği sorgulayan eserleri çeviren Henry Vizetelly yaptığı yazınsal çeviriler yüzünden defalarca para ve hapis cezasına çarptırılmıştır. Benzer veya çok daha ağır durumlara farklı coğrafyalarda da rastlamak mümkündür.

İktidar sahipleri tarafından zaman zaman kısıtlamalara uğrasa da 20. ve 21. yüzyılda yazınsal metin çevirileri çok daha büyük ölçekli yayınevlerinin kurulması ve piyasa koşulları, tanıtım, pazarlama gibi faktörlerin de devreye girmesi ile çok

daha ticari bir uğraş halini almıştır (Barslund, 2011: 143). Sistemli çeviri faaliyetleri ve bilişim alanındaki yenilikler, bugün pek çok ülkenin yazınsal çoğul dizgesinde yabancı kurgusal ürünlerin merkez konumuna oturmasına sebep olmuştur. Tüm bu gelişmeler nitelikli yazınsal çevirinin nasıl yapılması gerektiğine yönelik tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

1.3.2. Yazınsal Metinler ve Çeviri

Yazınsal metin çevirmenin başlıca amacı Charlotte Barslund'ın (2011: 139) da belirttiği gibi erek dilin okurunun normal şartlarda ulaşamayacağı bir edebi eseri niteliklerini koruyacak şekilde hedef dile aktarmaktır. Yazarının yaratıcılığının bir ürünü olduğu için öznellik her yazınsal metnin doğasında vardır ve nesnellikten uzaktır. Yazınsal metinlerin çevirilerini karmaşık, çevirmen sorumluluklarını da ağır yapan işte tam da bu özelliştir.

Kaynak metnin yazarı erek dile hakim değilse ve erek metnin kalitesini değerlendiremeyecek durumdaysa çeviri sürecinde çevirmen ve editör büyük rol oynamaktadır. Yazarın böyle bir durumda çevirmen ve editöre güvenmekten başka çaresi kalmamaktadır (Barslund, 2011: 148). Bu durum hedef dile aktarılacak yazınsal metnin kaderinin bir anlamda çevirmen ve editörün elinde olduğunun da altını çizmektedir. Çevirmenden kaynak metinde olmayan ve eserin amacına veya kalitesine gölge düşürmeyecek kararlar aldığı var sayılmaktadır. Son derece yoruma açık ve çevirinin tarihi kadar eski 'kaynak metne sadakat' kavramının da üzerinde durduğu nokta tam olarak budur.

Yazınsal çevirinin kalitesi çevirmenin söz konusu iki dile hakimiyeti, edebi yeterliliği, çevirmen sorumlulukları ve uzmanlığı ile kol kola yürüyen bir konudur. Kaynak metnin yazarının hayatta olduğu durumlarda yazınsal metin çevirmeni sürecin daha sağlıklı yürüyebilmesi adına yazarı da sürece dahil edebilmekte ve kritik çeviri kararlarında daha etkili çözümlere ulaşabilmektedir. Ancak yazarın hayatta olmadığı durumlarda kaynak metin, çevirmenine emanettir demek yanlış olmayacaktır.

Bu çalışmada incelenen *Beyaz Diş (White Fang)* isimli eserin çevirilerinde yazar Jack London'ın hayatta olmaması çeviri faaliyetlerinin gidişatını son derece etkilemiştir. Benzer durumlar çevirisi yapılan diğer klasik eserler için de geçerlidir. Tamamen yayınevi, editör ve çevirmenlerin mesleki sorumlulukları ve vicdanları doğrultusunda ilerleyen çeviri süreçleri sonucunda ortaya birbirinden çok farklı erek metinler çıkmış, eser zaman zaman hedef dilde aslına son derece yabancılaştırılmıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri de şüphesiz araştırmamızın da merkezinde oturan 'ideoloji' konusudur. Bir sonraki bölümde yazınsal metinler, çeviri ve ideoloji etkileşimine daha detaylı bir şekilde bakılacaktır.

1.3.3. Yazınsal Metinler ve İdeoloji

Yazınsal metinler söz konusu olduğunda ideoloji kavramı irdelenmesi gereken önemli bir konudur. Dilin her türlü kullanımının ve düşüncelerimizin kişisel dünya görüşümüzden soyutlanamayacağı göz önünde bulundurulacak olursa sözün yazıya aktarımı aşamasında her türlü yazınsal metnin ideolojik söylemler içereceği muhakkaktır. *Yazınsal Söylemin İdeolojik Boyutu* başlıklı çalışmalarında Funda Uzdu Yıldız ve V. Doğan Günay'ın da belirttiği üzere her ideolojinin kendine özgü bir sözcük dağarcığı vardır (2011: 161). Yazınsal eser içerisinde sözcüklere yüklenen anlamlar ideolojik izler taşır ve farklı boyutlarda incelemeyi gerektirir.

Yazınsal söylemin çözümlenmesi sırasında ideolojik söylemler, yapılar, düşünceler nasıl ortaya konulabilir? Bunları sorguladığımızda yine özne, öznellik, kurgulama, yönlendirme gibi değişik kavramlarla karşılaşılır. Bir yazınsal yapıt içindeki ideolojik yapılar hem içerik açısından ele alınmalı hem de yazınsal anlatımın biçimi düzleminde sorgulanmalıdır (Uzdu Yıldız & Günay, 2011: 162).

Yazma eyleminin ve yazınsal ürünlerin tamamının ideolojik bir doğası olduğunu savunan Alev Bulut da *Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji İdeolojik Çeviri* başlıklı eserinde düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

Bilgiyi, duyguyu, düşünceyi en saf durumuyla söze ve yazıya dökmek olanaksızdır. Her anlatı, her söz ideolojiktir. Bir olay, bir durum onu anlattığımız ya da yazdığımız an bizim bakış açımızdan yorumlanmış demektir. Her metin türünün ortaya çıkışında dilin kullanım işlevlerine göre dünya görüşleriyle ve değerlerle yönlendirilen ideolojik bir neden/amaç bulmak zor değildir (Bulut, 2008: 20).

İdeolojik söylemin en yaygın şekilde görülebileceği ürünlerin başında gelen yazınsal metinlerde yazarlar genellikle doğrudan bir ideolojiyi yansıtmak yerine üstü kapalı (örtük) bir yol seçmektedir. Böyle bir yöntemle kaleme alınmış eserlerde ideolojik söylem kelime seçimleri, karakter türleri ve anlatı biçimleri üzerinden hedef kitle ile buluşmaktadır. Bu nedenle yazınsal bir eserdeki ideolojinin varlığını incelemek titiz bir çalışma ve sorgulayıcı bir yaklaşımı gerektirmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere hiçbir metin türünün ideolojiden bağımsız olması mümkün değildir. İşlevsel dil görüşüne göre anlatımsal işleve sahip yazınsal metinler de diğer metin türleri gibi yazarının dünya görüşlerinden soyutlanamaz. “Bazı çalışmalarda olduğu gibi yazınsal söylemde ideolojinin varlığını yok saymak yazınsal yapıt için yazarı yok saymakla eşdeğer görülebilir” (Uzdu Yıldız & Günay, 2011: 165). Özellikle de belirli bir dönemin toplumsal sorunlarına gönderme yapan metinleri ele aldığımızda durum daha net bir şekilde ortaya çıkacaktır. Makro metinsel düzeyde yapılacak incelemeler neticesinde yazınsal bir metnin tarihsellik faktörü süzgecinden geçirilmesi neticesinde yazarın döneminin sorunlarına gönderme yaptığına ve kendi ideolojik duruşunu metnin en küçük birimlerine dahi aktardığına şahit olmak mümkündür. Altı çizilen durumun çeviri sürecinde ne şekilde aktarıldığı çevirmen ve yayınevi ideolojisinin de çeviri sürecine dahil olması sonucunda daha karmaşık bir hal almaktadır.

1.3.4. Yazınsal Metin Çevirileri ve İdeoloji

Çeviri eyleminin ideolojiden bağımsız olamayacağına yönelik tartışmalar süredursun bu çalışmanın genel çerçevesini oluşturan yazınsal çeviride ideoloji, çevirmen ve yayınevlerinin aldığı ideolojik kararlar konusunda kaleme alınmış

eserlere yakından bakmak oldukça faydalı olacaktır. Söz konusu eserler arasından Andrew Chesterman'ın (2000: 38) da *Memes of Translation* isimli kitabında önemine vurgu yaptığı Theo Hermans'ın (1985) *Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation* başlıklı eser, yazınsal çevirilerde kaynak metinlerin belirli bir amaç doğrultusunda nasıl yönlendirildiğinin vurgulaması açısından çeviribilimde mihenk taşı olarak kabul edilmektedir. Hermans'a (1985) göre zaten çeviri eyleminin kendisi de başlı başına bir yönlendirmedir. Bulut'a (2008: 26) göre Hermans'ın söz konusu çalışmasının ardından yazın çevirisi kararlarının ulusların kültürel birikimlerini nasıl yönlendirdiği anlaşılmaya ve tartışılmaya başlanmıştır.

Andre Lefevere'nin (1992, akt. Robinson, 1997: 25-42) *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame* başlıklı çalışması, yazınsal ürünlerin yeniden yazım sürecinde çevirmen ideolojileri doğrultusunda nasıl yönlendirildiğini açıklaması açısından önem arz eden bir diğer metindir. Lefevere adı geçen çalışmada çevirmenin isteyerek kabul etmiş olsun ya da olmasın, kaynak metni birtakım kısıtlamaları da içeren öznel değer yargı ve tutumlarıyla çeviri sürecine tabi tuttuğunun altını çizmektedir.

Kurgusal olsun ya da olmasın yazınsal eserlerin yaratıcı doğası çeviri sürecindeki ideolojik kararları da beraberinde getirmektedir. Zira daha önceden de belirtildiği üzere salt dil kullanımı bile ideolojiktir. Bulut'un da belirttiği üzere "Dil kullanımı, sözcük ve sözdizimi seçimleri hepsi dilsel sanılan ideolojik seçimlerdir, çünkü kullandığımız dil bizi dış dünyaya açar ve gösterir" (Bulut, 2008: 43).

Yazınsal metinlerin çevirilerinde alınan ideolojik kararların yansımalarını özellikle belirli kavramların aktarımları esnasında görmek mümkündür. Çevirmenlerin ya da yayınevlerinin inanç ve düşünce sistemlerinin devreye girmesi genellikle edebi metinde yer alan siyasi, dini ya da cinsellikle ilgili söylemlerin yer aldığı kısımlarda kendisini göstermektedir. Bulut (2008) aslında bu durumun yazılı ve sözlü tüm çeviri süreçlerinde ortaya çıktığını belirterek düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

[...]politik, dinsel, cinsel konu alanlarında üretilen yazılı ve sözlü metinler özel bir hassaslık katmanı taşırlar. Doğaları gereği dili kullananın bireysel duruşunu ve dünya görüşünü yansıtan bu hassas metinlerin 'ideolojik'

katmanları iyice kalın ve özelliğlidir. Politik, cinsel ve dinsel konu ve söylem alanları dil ve çeviri araştırmacılarına dili kullanan ve çeviren öznelerin belli bağlamsal, kültürel, bireysel kuşatmalar ve kısıtlamalar altında kararlar alarak biçimlendirdikleri bu ideolojik katmanların incelenmesi açısından çok geniş bir malzeme sağlarlar (Bulut, 2008: 24).

Söz konusu söylemleri içeren kısımların zaman zaman erek metinden tamamen çıkarıldığını başka bir ifadeyle ‘sansürlendiğini’ görmek mümkündür. Bu durumun ortaya çıkmasında çevirmen veya yayınevinin kaynak metindeki siyasi, dinsel veya cinsel içerikli söylemin erek okur kitlesinin önemseydiği kültürel, dini veya ahlaki birtakım değer yargılarıyla çelişeceğini göz önünde bulundurması bir sebeptir. Ancak böylesi iyi niyetli bir yaklaşım Bulut’un (2008: 43) da ifade ettiği üzere çeviri sürecini etkileyen güç mekanizmalarının metnin erek kültür okuruna nasıl ulaşacağına karar verdiği ve bu yüzden de son derece ideolojik olduğu gerçeğini görmemize engel olmamalıdır.

Çevirmen ve yayınevlerinin zaman zaman sansür uygulamak yerine ‘yorumlama’ tekniğine de başvurduğunu söylemek mümkündür. Yorumlamalar, ideolojik eklemeler sonucunda sayfa sayısının artırılması, dipnot ve ara not kullanımı veya son söz eklenmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Metne açıkça eklemeler yapılmadan kaynak metnin ideolojik kararlar doğrultusunda yorumlanarak erek kitleyle buluşturulması ise çeviri etiği açısından hoş karşılanmayan bir durumdur (Bulut, 2008: 44-45).

Yazınsal çeviride ideoloji kavramını irdelemek tarafsızlık bağlamında ele alındığında oldukça zorlu bir süreçtir. Zira bir yazınsal çeviri ürününde birtakım ideolojik çarpıtmalar var demek çoğu zaman başka bir ideolojik görüşün temsilcisi olmakla bağdaştırılmaktadır. Birkan Baydan’ın da belirttiği üzere birinin bir metnin ideolojik bir boyutu var diyebilmesi, kendi kişisel ideolojileriyle çarpışması neticesinde olabilir (2008: 105). Bu bağlamda ülkemizde yürütülen yazınsal çeviride ideoloji konulu çalışmalarda araştırmacıların oldukça hassas davranması ve somut örnekler üzerinden görüşlerini kanıtlamaları araştırmaların daha sağlıklı olması açısından hayati önem taşımaktadır.

Birkan Baydan'ın da belirttiği üzere Türkiye'de iki ana ideoloji üzerinden ilerleyen bir güç savaşı vardır ve yazınsal dizge siyasi partiler, Milli Eğitim Bakanlığı, yayınevleri ve medya ideolojilerinden oldukça etkilenmektedir (2008: 105). Söz konusu ideolojilerin çeviri eserlerin hem seçimi hem de erek dizgeye aktarılması aşamalarında sürece fazlaca dahil edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Araştırmacıdan bu noktada beklenen, halihazırda pek çok dünya görüşünden etkilendiğini düşündüğü eserin çevirilerini incelerken sürece bir de kendi ideolojisini yansıtmaması, tarafsızlığını korumasıdır.

O halde bir toplumun kültür dizgesini şekillendirmede bu kadar etkin bir rol oynayan yabancı eserler yazınsal dizgeye nasıl dahil edilmeli, çeviriler nasıl bir süreçten geçerek hedef kitleye ulaştırılmalıdır? Edmond Cary'nin (1996: 47-53) *Çeviri Nasıl Yapılmalı?* başlıklı kitabı kapsamında yer alan *Yazınsal Yapıtları Nasıl Çevirmeli?* adlı bölüm bu noktada pek çok soruya cevap verir niteliktedir. Cary'e göre öncelikle cevaplanması gereken sorular neyin çevrildiği, ne zaman, nerede ve kim için çevrildiğidir. Eğer bu sorulara aranan cevaplar net bir şekilde ortaya konulabilirse yazınsal çeviri işlemi tam anlamıyla yerine getirilmiş olacaktır. Aynı eserde yer alan *Klasikler, tiyatro oyunları, çocuk kitapları nasıl çevirilir?* isimli bir başka bölümde Cary (1996: 67-72), uyarılma ile salt çeviri eylemi arasına net bir çizgi çekmenin oldukça zor olduğunu belirtmiştir. Bunun sebebini ise oldukça devingen olan böylesi bir çizginin farklı toplumlar ve farklı dönemlerde çok değişik biçimlerde çizilmiş olması şeklinde ortaya koymaktadır. "Önemli bir tür durumuna gelen çocuk kitapları çevirisi, yeni değişimleri de bünyesinde barındırır" (1996: 71) diyen Cary'e göre yakın zamana kadar doğrudan çocuklara yönelik bir yazma sanatının bulunmadığını, bu alanın mevcut yazınsal çeviriden ayrı değerlendirilemediğinin de altını çizmektedir. Cary'e göre asıl dikkate alınması gereken nokta çevirmenin çeviri eylemini neye yönelik hazırlayacağıdır. Bu nokta net bir şekilde belirlendikten sonra çevirmenin çeviri eylemine hazır hale geleceği muhakkaktır (1996: 67).

1.4. İdeolojik Bir Eylem Olarak Çeviri Süreci ve Çevirmen

1.4.1. Çeviri Süreci ve Çevirmen Sorumlulukları

Çeviri süreci oldukça karmaşık ve pek çok faktörden etkilenen bir süreçtir. Wills'in (1998: 57-60, akt. Baker, 1998) de belirttiği üzere söz konusu sürecin karmaşıklığı çevirmenin sıfırdan bir metin yaratmak yerine birincil bir metni ikincil bir metne dönüştürmesinden kaynaklanmaktadır. Tam da bu noktada birincil metin olarak kabul edilen kaynak metni, ikincil metin olan erek metne dönüştürme çabasındaki çevirmen birtakım sorumlulukları da sırtlanmak zorundadır. Çevirmenin ana görevi kaynak metinde hedeflenen etkiyi çeviri yaptığı dile aktarabilmek, orijinal etkiyi bu dilde yankılandırabilmektir (Benjamin, 1992: 77, akt. Schulte, R. ve Biguenet, 1992). Çevirmen sorumluluklarını irdelemek bu görevin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Çevirmenin kaynak metin, kaynak metnin yaratıcısı, erek metin ve erek metnin hedef kitlesine karşı sorumluluklarına yönelik tartışmalar çevirinin doğası gereğidir ve en az çeviri ediminin kendisi kadar eskidir. Çevirinin başlı başına bir bilim dalı olarak kabul görmesi ve dilbilimden ayrılan çeviribilime yönelik çalışmaların hızlandırılması neticesinde söz konusu tartışmalar değerli akademisyenler, çeviribilimciler, çevirmenler ve çeviri eleştirmenlerince daha da tartışılır olmuştur. Muharrem Tosun (2005), *Çevirmenin Kaynak ve Erek Metne Olan Sorumlulukları- Çevirmen Ne kadar Özgür Olabilir?* başlıklı makalesinde 'çevirmen' tanımlamasında zaman içinde değişikliğe gidildiğini belirtmiştir. Çeviribilimde 1970'lerin sonunda başlayan paradigma değişimlerinin çevirmen sorumluluğunun kaynak metinden erek metne kayması ile neticelendiğini belirten Tosun, çevirmenin, eylemlerinin sonuçlarından sorumlu bir uzman olarak görüldüğünün altını çizmiştir. Çeviri eyleminin yalnızca sonuç odaklı olmaması gerektiğinin, bu eylemin ciddi birtakım süreçleri içinde barındırdığının dikkate alınması neticesinde çalışmalar, çeviri sürecinde çevirmenin aldığı kararlar ve bu kararları alırken geçirdiği süreçlere odaklanmaya başlamıştır. Çeviri sürecinde

çevirmenin içinde bulunduğu düşünce faaliyetlerine yönelik çalışmalar yürütülmüş, kuramlar ortaya konulmuştur.

1.4.2. Çevirmenin Çeviri Sürecinde Üstlendiği Roller

Translation Perspectives II-Selected Paper isimli eser kapsamında yer alan Wolfram Wilss'in (1985: 12-27) *The Role of the Translator in the Translation Process* başlıklı çalışması çevirmenin çeviri sürecinde oynadığı rollerin irdelenmesi açısından oldukça önemlidir. İletişim bilimi açısından bakılacak olursa çevirmen çeviri sürecinde iki farklı role sahiptir diyen Wilss'e göre söz konusu roller kaynak metin alıcısı ve erek metin göndericisidir (1985: 15). Her çevirmenin çeviri esere bir anlamda parmak izini bıraktığını belirten Wilss, erek metnin oluşmasında çevirmenin ne denli önemli olduğunun altını çizerken, erek metni çevirmeninden bağımsız olarak düşünmenin imkânsızlığını da ortaya koymuştur (1985: 16). Wilss'e göre bu nokta çevirmenden beklenen kaynak metnin yazarının çeviri sürecinde fiziksel anlamda yer almamasından ötürü denetimin sağlanabilmesi açısından edindiği iki rol arasında sistemli bir geri dönüşü sağlayabilmesidir. Başka bir ifadeyle eğer çevirmen, kaynak metin alıcısı ve erek metin göndericisi rollerini eşzamanlı olarak gerçekleştirirken söz konusu iki rolün birbirini sıkça denetlemesi çeviri eyleminin yolunda gitmesi açısından oldukça önemlidir (Wills, 1985: 17).

1.4.3. Çevirmen Sorumlulukları ve İdeoloji

Çevirmenin düşünce faaliyetleri ve karar verme süreçleri birtakım etkenlerin devreye girmesi ile sonuçlanmaktadır. Bu etkenlerin başında ideolojinin geldiğini belirtmek yanlış olmaz. Şüphesiz hem çevirmenin, hem sorumlu olduğu yayınevının hem de ulaşmaya çalıştığı hedef kitlenin kendisine has bir dünya görüşü bir başka deyişle ideolojisi vardır. Çeviri eylemi kuramı işte tam olarak bu tür düşüncelerin neticesinde yürütülen çalışmaların bir sonucudur. Çevirmenin hangi koşullar altında karar aldığı, yayınevleriyle yaptığı sözleşmelerin içeriği, özgür karar almasını

etkileyen faktörler, çevirmenin mikro ve makro stratejileri ve çevirinin işlevi Çeviri Eylemi Kuramı'nın çeviri sürecine yönelik olarak altını çizdiği kavramlardır.

Çeviri ve ideoloji kavramları ile bu iki kavramın etkileşiminin çeviri ürünü olan erek metne olan etkileri akademisyenlerce sorgulanan önemli bir konudur. Ayşe Banu Karadağ'ın (2004) *Edebiyat ve Kültür Dizgesinde Çeviri ve Çevirmenin Edin(diril)diği Farklı 'İdeolojik' Roller* başlıklı makalesi bu açıdan incelemeye değerdir. Karadağ bu çalışmada, çeviri eyleminin bir ülkenin edebiyat ve kültür dizgesini şekillendirmede ideolojik açıdan ne tür bir rol oynayabileceğini sorgulamıştır. Edward W. Said'in *Orientalism* kitabının üç farklı ideoloji doğrultusunda kaleme alınmış çevirilerini inceleyerek çeviri eyleminin kültürel ve ideolojik doğasına göndermeler yapmıştır. İncelediği yayınevlerinden iki tanesi (Pinar ve İrfan Yayınevleri) milli ve İslami görüşü benimseyen sağ çizgide yer alırken, bir diğer yayınevi ise sol görüşü destekler niteliktedir (Metis Yayınları). İncelemeleri ve değerlendirmeleri sonucunda Karadağ, özellikle sağ çizgide yer alan yayınevlerinin ideolojik bir dünya görüşü olarak 'din' üzerinde şekillenen bir kültür repertuarını toplumda oluşturmaya yönelik çeviriler kaleme aldığıın altını çizmiştir. Koskinen'in (1994: 446-450 akt. Karadağ, 2004) çevirmenden sadakatli olmasını beklemenin mantıksız olduğu, çünkü metnin kendisine dahi sadık olamayacağı ve sadakat kavramının yaptığı göndermelerin tarihsel süreç boyunca değişime açık olduğu düşüncelerinden etkilenen Karadağ, sadakatin kendisinin bile ideolojik bir kavram olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Koskinen'e göre çeviri tıpkı diğer yazı biçimleri gibi her zaman belirli bir amaca hizmet eden bir kullanma ve yönlendirme biçimidir. Bu bilgiler ışığında, aslında tüm söylemlerin ideolojiden bağımsız olarak düşünülmemeyeceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Karadağ (2006) *Çevirinin 'İdeolojik' Doğası* başlıklı bir diğer çalışmada bazı çevrelerce halen çevirinin ideolojik doğasının yok sayılmaya çalışıldığını ve çevirinin salt dilsel bir eylem olarak görüldüğünü belirtmektedir. İdeolojik boyutun söz konusu çevrelerce tehlikeli bulunduğuın altını çizen Karadağ, asıl tehlikenin ideolojik farklılıklardan dolayı bazı çevirilerin 'kötü çeviri' olarak nitelendirilmesi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada yapılması gerekenin 'kötü' deyip bir

kenara konulan çevirilerin de belirli bir kitlesinin olduğunu hesaba katarak anlamaya çalışmak olduğu unutulmamalıdır.

Bu noktada Karadağ'a katılmamak imkansızdır. Çeviri eserlerin bir çevirmence kaleme alındığı ve söz konusu çevirmenin de bir dünya görüşü olacağı hesaba katılacak olursa hiçbir çeviri eylemini masum veya ideolojiden uzak olarak nitelendiremeyiz. Çeviri eserlerin eninde sonunda belirli bir ideolojiye hizmet edebileceği kavranabilirse çok daha derinlemesine incelemelere ve tartışmalara geçebilmek mümkün olacaktır. Zira asıl incelemeye değer olan Karadağ'ın belirttiği üzere tarihsel süreç içerisinde yazınsal çoğul dizgeyi etkileyen baskın ideolojinin, karşıt ideolojilerin varlığına ve bu doğrultuda kaleme alınan çeviri eserlere ne ölçüde izin verdiği.

Geçmişten günümüze Türk yazınsal dizgesi farklı dönemlerde şüphesiz farklı ideolojiler doğrultusunda çevrilmiş eserleri bünyesine kabul etmiştir ve söz konusu çeviri eserler okur kitlesi ile buluşmuştur. Günümüzde de çevirmenlerin birtakım ideolojik roller doğrultusunda çeviri süreçlerinden geçmeleri kaçınılmazdır. Önemli olan farklı dünya görüşleri doğrultusunda gerçekleştirilen çevirilerden hangilerinin kaynak metne ve kaynak metnin yazarına karşı olan sorumluluklarını yerine getirdiğidir.

1.4.4. Çeviri Etiği Açısından Çevirmen Sorumlulukları

Yukarıda bahsi geçen görüş ve tartışmalar şüphesiz çeviride etik olgusunu akıllara getirmektedir. Çevirmenin aldığı kararlardan hangilerinin etik olduğu, hangi noktada kaynak metnin yaratıcısına saygı veya hedef kitlenin beklentilerine yönelik etik çeviri davranışlarından uzaklaşmaya başladığı yüzyıllardır sorgulanmaktadır. Ben van Wyke'nin (2010: 111-115) *Handbook of Translation Studies* başlıklı kitapta yer alan *Ethics and Translation* başlıklı makalesi çeviri ve etik tartışmasını tarihsel süreç içerisinde ele alması açısından oldukça dikkate değerdir. Orijinal metne sadakatin hem yasal hem de ahlaki açıdan bir zorunluluk olduğunu belirten Wyke (2010: 111), çeviride geleneksel görüşün hâkim olduğu yıllarda çevirmenden

aktardığı metinde hiçbir değişiklik yapmamasının beklediğini ancak son zamanlarda bu görüşün eskisi kadar katı olmadığını, birtakım esnekliklere gidildiğini ortaya koymuştur.

Wyke'a (2010: 112) göre çeviri etiği kapsamında çevirmenden beklenen metne tarafsız yaklaşması, yazarın söyleminden bir şeyler çıkarmaması, eksiltme ve çıkarmalar yapmaması, kişisel veya politik söylemlerini erek metne dâhil etmemesidir. Tarihsel süreç göz önünde bulundurulduğunda 20. yüzyıl itibarıyla çevirmenin etik değerlerinin sorgulanmaya başlandığını belirten yazar, özellikle Hans Vermeer'in 1970'lerde ortaya attığı Skopos Kuramı'nın bir uzantısı olarak karşımıza çıkan 'amaç' odaklı yaklaşım ile kaynak ve erek metnin farklı amaçlarının olabileceği düşüncesinin çeviride etik kavramında farklı yönelimlere yol açtığının altını çizmiştir. Söz konusu farklı yönelimlerin Jacques Derrida'nın Yapısöküm kuramı ve postmodern felsefe ile daha da ivme kazandığını, böylelikle günümüzde çevirmenin zorlu kararlar aldığı çeviri süreci boyunca etik olmanın salt sadık olmak şeklinde algılanmadığı belirtilmiştir. Wyke (2010: 113) işte tam da bu noktada çevirmenlerin takip etmeleri gereken aşamaları ortaya koymamalarını ve çeviri sürecini kolaylaştıracak bir yol haritasına sahip olmamalarını büyük bir eksiklik olarak görmüştür.

1.4.5. Çeviri Sürecine Dahil Olan Diğer Sosyal Aktörler

Anthony Pym (2010: 54-56) tarafından kaleme alınan *Exploring Translation Theories* isimli kitapta yer alan *Who Really Decides?* başlıklı bölüm, çeviri sürecine dâhil olan sosyal aktörleri ortaya koyması ve erek metnin oluşturulma sürecinde söz yetkisi olanları irdelemesi açısından oldukça önemli bilgiler içermektedir. Vermeer'in daha önce de bahsi geçen Skopos Kuramı neticesinde çeviri eyleminin artık salt kaynak metne sadakat olarak yorumlanmadığına değinen Pym (2010: 54), çevirmenin çeviri sürecinde aldığı kararlarda yalnız olmadığının altını çizmiştir. Çevirmenin yanı sıra, çeviri talebinde bulunan müşterinin, çeviri şirketinin veya bürosunun, süreç boyunca çevirmenin sorumlu olduğu birtakım uzmanların veya çevirmene yardımcı kimselerin, erek metni denetleyen editörlerin ve erek metnin

ulaşacağı hedef kitlenin de günümüzde çeviri sürecinin bir parçası olduğunu ve söz konusu kimselerin kararlarının da sonucu etkileyeceğini vurgulamıştır.

1.5. Çocuk Edebiyatı Çevirileri ve İdeoloji

1.5.1. Çocuk Edebiyatı ve Çeviri

18. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan toplumsal, sosyo-ekonomik ve yazınsal gereksinimlerin sonucunda edebiyatın ayrı bir kolu olarak ele alınmaya başlayan çocuk edebiyatı, çocuğu, çocuğun ilgi ve gereksinimlerini merkeze oturtarak 20. yüzyılın ikinci yarısına değin yazınsal çoğul dizgede kendisine saygın bir yer edinmiştir. Söz konusu yeni edebiyat dalının hem hedef kitlesini hem de temel malzemesini oluşturan ‘çocuk’ Neydim’in (2013) de belirttiği üzere başlangıçta saf, temiz ve -basitçe söylemek gerekirse- boş ama doldurulması gereken bir varlık olarak ele alınmıştır. Ancak ilerleyen süreçte çocuğa yönelik algının değişime uğradığını söylemek mümkündür. Özellikle son iki yüzyılda çocuk salt içi doldurulması gereken varlık figüründen sıyrılmış, nasıl bir insan ve nasıl bir yurttaş yetiştirilmek istendiğine bağlı olarak farklı biçimlerde varlığını sürdürmüştür. “Çocuktan beklentisi olan her kurum kendi anlayışını ona aktarmaya çalışmış ve kendi gereksindiği (istediği) figürü elde etmek için çaba göstermiştir” (Neydim, 2013).

Çocuğa yönelik algıdaki değişimin arka planında Klingberg’in (2008) de altını çizdiği ahlaki değerler ve bu değerlere yönelik algılardaki değişimin olduğunu söylemek mümkündür. Yüzyıllar içerisinde erdemin ne olduğuna yönelik düşüncelerdeki değişimin edebiyata ve özellikle çocuk edebiyatına yansıdığı; yazar, çevirmen ve yayınevlerinin kendi görüşlerini de sürece dahil ederek kendi ‘erdemli yaşama’ algılarını çocuk üzerinden okurla buluşturmaya çalıştıkları görülmektedir.

Yazar, çevirmen ve yayınevlerinin sürece bu şekilde dahil oluşu çocuk edebiyatının doğası gereğidir. Giorgia Carta’nın (2008, akt. Parker ve Garcia, 2008, 38) da altını çizdiği üzere çocuk edebiyatı yetişkinler tarafından yönlendirilen bir edebiyattır. Bu edebiyatın ürünlerinin hedef kitlesini her ne kadar çocuk okurlar

oluştursa da eserlerin yazım aşamasından hedef kitleye ulaşım aşamasına kadar yetişkinler sürecin bir parçası olmaya devam etmektedir.

Yetişkinlerin çocuk edebiyatı ürünleri üzerindeki etkileri özellikle çeviri çocuk edebiyatında görülmektedir. Çevirmen, editör veya yayımcı sıfatları üzerinden yetişkinlerin çocuk edebiyatı eserlerine yaptığı müdahaleler incelemeye değerdir. Carta'nın (2008) da belirttiği üzere birtakım ülkelerin yazınsal dizgesinde çeviri çocuk eserleri, telif eserlerden sayıca çok daha fazladır. O halde bu ülkelerde bu alanda yapılacak çeviri değerlendirmeleri oldukça önem arz etmektedir.

Tam da bu noktada yazınsal dizgemizde çocuk edebiyatının hangi konumda olduğuna bakmak yerinde olacaktır. Ülkemizde Tanzimat'tan bu yana çocuk edebiyatında çeviri eserlerin merkez konumda olduğunu, yerli çocuk edebiyatının ikinci planda kaldığını söylemek mümkündür (Neydim, 2000). Özellikle aydınlanmanın ürünü olarak algılanan klasikler, üzerinden geçen yıllara rağmen hedef okur kitlesinin gözündeki popülerliğini korumaya devam etmektedir. Neydim'in (2000) de altını çizdiği üzere ülkemizde hala klasiklerin çocuk edebiyatına egemen oluşu oldukça düşündürücüdür. Çocuk ve çocukluk kavramlarındaki algının yüzyıllar boyunca uğradığı gelişim göz önünde bulundurulacak olursa klasiklerin yanı sıra toplumsal gelişime paralel telif veya çeviri eserlerin okur ile daha fazla buluşturulması gerekmektedir.

1.5.2. Çocuklar İçin Çeviri ve Uyarılama

Çeviri ediminin amacını belirlemede en önemli faktörlerden biri de çevirinin kimin için yapıldığının başka bir ifadeyle hedef alıcının kim olduğunun net bir şekilde ortaya konulmasıdır (Vermeer, 1987, a:29, akt. Carta, 2008, 41). Çocuk için çeviri yapmak hedef okur kitlesinin özelliklerinin yanı sıra çeviri sürecinin de yetişkinler için çeviriden çok farklı bir çizgide ilerlemesi açısından kendisine has bir süreçtir.

Çocuk edebiyatının 18. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıktığı ve çeviribilimin oldukça genç bir bilim dalı olduğu göz önünde bulundurulacak olursa

çocuklara yönelik yapılan çevirilerin incelenmesinin yeni bir süreç olduğunu dile getirmek yanlış olmayacaktır. Tüm dünyada alanında uzman pek çok akademisyen ve çeviribilimcinin bu önemli konuya vurgu yaptığı çalışmalar arasında Riita Oittinen'in (2000) *Translating For Children* başlıklı eseri şüphesiz incelemeye değerdir. 'Çocuk' imgesinin ne şekilde algılandığını ve bunun çeviriyi yahut uyarlama eseri ne ölçüde etkilediğini detaylı bir şekilde ele alan yazar, çevirmenlerin kaynak metne sadakatının altını çizmektedir. Uyarlama eserlerde çevirilere göre daha özgürce kararlar alındığını belirten Oittinen, çeviri çocuk edebiyatının tam anlamıyla yetişkinlerin tekelinde olduğuna yönelik göndermeler yapmaktadır. Yetişkinlerin nasıl düşündüğünün, neleri sevip nelerden hoşlanmadığının ve yayınevi yahut çevirmenin çocuk algısının ortaya çıkan erek metni oldukça etkilediğini ortaya koymaktadır.

Theory and Practice of Translation: The Case of Children's Literature başlıklı çalışmasında Giorgia Carta'nın (2008) da belirttiği üzere çocuklar için yapılan çevirilerde kaynak ve erek metinler arasında ortaya çıkabilecek birtakım farklılıklar olağandır. Çevirmen, sosyo-kültürel değerler, pedagojik veya ahlaki sebeplerden ötürü sık sık uyarlamaya başvurur. Uyarlamanın bir diğer sebebi ise çocuğun okuma ve anlama becerilerine uygunluğu sağlamaktır (Shavit ve Klinberg, 1986, akt. Carta, 2008, 42). Bahsedilen sebeplerden dolayı yapılan uyarlamalar çocuk için yapılan çevirinin doğası gereğidir. Ancak uyarlama adı altında metnin temel paradigmlarında yapılacak her türlü değişim eserin amacına ulaşmasının önünde bir engel teşkil etmektedir ve çeviri etiği açısından da doğru değildir.

Bu çalışmada ele alınan Jack London'ın *Beyaz Diş* isimli eseri yetişkinler için yazılmış bir metindir. Özellikle '100 Temel Eser' arasına alınmasından sonra metnin uyarlamalar üzerinden çocuğa göreleştirilmeye çalışılmış, pek çok yayınevi tarafından çocuk edebiyatı kapsamında piyasaya sürülmüştür. Tam da bu noktada metnin temel paradigmlarından da sık sık uzaklaştırılmış, sosyo-kültürel ve ahlaki değer yargıları gözetilerek yapılan uyarlamalar metni aslına yabancılaştırmıştır. Bu konuya inceleme kısmında detaylı olarak değinilecektir.

1.5.3. Çeviri Çocuk Edebiyatının İdeolojik Boyutu ve Çevirmen Kararları

Handbook of Translation Studies isimli kitap kapsamında yer alan Cecilia Alustad'ın (2010: 22-27) *Children's Literature and Translation* başlıklı makalesi çeviri ile çocuk edebiyatının etkileşimini irdeleyen önemli bir çalışmadır. Çeviri çocuk edebiyatının özelliklerini kültürel bağlam uyarlaması, ideolojik yönlendirme, çifte okur (çocuk ve yetişkin olmak üzere hedef okur kitlesi), sözel nitelikler ve metin ile görsellerin bağıntısı² şeklinde sıralayan Alustad, çalışmasında sıraladığı bu beş özelliği detaylı olarak incelemiştir (2010: 22).

Bahsi geçen çeviri çocuk edebiyatı özelliklerinden ilk ikisi çevirmen kararlarını hem etik hem de ideolojik boyutta ele aldığı için oldukça önemlidir. Araştırmacı Klingberg'in düşüncelerinden yola çıkan Alustad (2010: 22), çeviri çocuk edebiyatının genç okurların dünya görüş ve algılarının oluşmasında ne denli önemli olduğunu belirtirken, çevirmenlerin aldığı kararların hayati önemde olduğunun, kültürel elementlere yönelik yapılan fazlaca uyarlamanın hedef kitlenin dünya algısını ve görüşünü zenginleştiremeyeceğini vurgulamıştır. Çocuk edebiyatında sıkça karşımıza çıkan uyarlama ve sansürün gerisinde ideolojik sebepler olduğunun altını çizen Alustad (2010: 23), erek toplumun dikkate aldığı ahlaki değerler ve politik olgular sebebiyle kaynak metinlere müdahalelerin gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Sonuç olarak çeviri çocuk kitaplarında altı çizilen değerlerin ve düşüncelerin nesilden nesile aktarıldığının unutulmaması gerektiğini vurgulayan Alustad (2010: 25), bu noktada çevirmenin oynadığı rolün önemine de dikkat çekmektedir.

² Çeviri bana aittir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. 100 TEMEL ESER PROJESİ

2.1. 100 Temel Projesi Nedir?

100 Temel Eser uygulaması³, ülkemizin 59. Hükümetinin Milli Eğitim Bakanlığınca dönemin Milli Eğitim Bakanı Doç. Dr. Hüseyin Çelik öncülüğünde hayata geçirilmiş ve uygulamaya konulduğu andan itibaren tüm ülkede ses getirerek pek çok akademik çalışmanın ve eğitim araştırmalarının merkezine oturmuş bir proje olmuştur. İlköğretim kurumlarındaki öğrencilerin başvuru kaynağı olarak kullanarak boş zamanlarını etkin şekilde değerlendirmeleri ve Türkçe dersi müfredatı ile ilişkilendirerek hem Türk hem de dünya edebiyatına ilişkin genel bir donanım oluşturmalarını hedefleyen bu çalışma 15 Temmuz 2005'te kamuya açıklanmış, 4 Ağustos 2005 tarihinde ise yayımlanan bir genelge ile 81 ilin valiliklerine duyurulmuştur.

2005-2006 öğretim yılı itibariyle ilköğretim kurumlarında resmen başlatılan bu proje, öğrencilere hangi edebi eserlerin tavsiye edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bir yılda hazırlanan eser listesi 'Türk Edebiyatı', 'Dünya Edebiyatı' ve 'Hazırlatılacak Eserler' başlıklı üç kategoriyi bünyesinde barındırmıştır. 2005'ten bu güne çeşitli sebeplerle birkaç eser listeden çıkarılmış, bunların yerine farklı eserler listedeki yerini almıştır. Örneğin, Antoine de Saint-Exupery'nin *Küçük Prenses* isimli eseri ve İbrahim Zeki Burdurlu'nun *Anılarda Öyküler* isimli eserleri sakıncalı söylemler içerdiği iddiasıyla 2005'ten sonraki süreçte listeden çıkarılmıştır. Benzer bir durum *Barbaros Hayreddin Geliyor* ve *Yonca Kız* isimli eserler için de geçerli olmuştur. Öte yandan bu süre zarfında listeye dâhil olan eserler arasında *Mehmet Akif Ersoy'dan Seçmeler* ve *Necip Fazıl Kısakürek'ten Seçmeler* isimli eserleri saymak mümkündür.

³ Proje kapsamında yer alan eserler ektedir. (EK-1)

Projenin amacından sapmaması ve tartışmalara mahal vermeden uygulanabilmesi amacıyla Türk Edebiyatı kategorisinde yaşayan hiçbir yazarın eseri listeye dâhil edilmemiştir. Ancak uygulamanın kendisi bile pek çok akademisyen ve araştırmacıya göre tartışma konusu olduğu için, alınan bu önlemin amacına ulaşmadığını dile getirmek yanlış olmaz.

2.2. 100 Temel Eser Projesine Yönelik Tartışmalar

100 Temel Eser uygulaması hayata geçirildiği andan itibaren pek çok eğitimci, akademisyen, araştırmacı ve edebiyat eleştirmeninin dikkatini çekmiş, çeviri eleştirileri ve uygulamanın aksayan yönlerini ortaya koyan çalışmalar üzerinden önemli tartışmalar başlamıştır. Uygulamanın özellikle ilk yılları bu tartışmaların en hararetli geçtiği dönemleri oluşturmaktadır. Zira bu dönemde eleştiriler ve araştırmalar yalnızca akademik çevrelerle kısıtlı kalmamış, yazılı medya aracılığıyla kamuoyu üzerinde de bir farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır.

Necdet Neydim'in (2004) Cumhuriyet gazetesi Kitap ekinde yayımlanmış *Çocuk Edebiyatı'nın Ölüm Fermanı: 100 Kitaplık Zorunlu Okuma* başlıklı makalesi 100 Temel Eser uygulamasının aksayan yönlerini ortaya koyması ve ileriye dönük tehdit ve tehlikelerin altını çizmesi açısından incelemeye değerdir. Neydim'e göre bahsi geçen yüz eseri belirleyen kurulun yetişkin edebiyatında uzmanlaşmış kişilerden oluşması uygulamanın temel aksaklıklarından biridir. Çocuk edebiyatını temsil eden akademisyen, araştırmacı ve yazarların kurulda yer almamasının çocuğun halen 'biçimlendirilecek bir nesne' olarak algılanmasından ileri geldiği açıktır. Neydim, söz konusu durumun çocuk, çocukluk dönemi ve edebiyatının ülkemizde gereken saygınlığı kazanamamasından ileri geldiğini belirtmektedir.

Neydim'e (2004) göre 100 Temel Eser uygulaması pek çok sakıncayı da beraberinde getirmektedir. Bunlardan ilki öğretmenlerin ve çocuk okurların seçme hakkının ortadan kaldırılmasıdır. Tek tip insan yaratma kaygısıyla böyle bir karar alındığına vurgu yapan Neydim, herkesin aynı düşündüğü bir toplumda

demokrasinin, düşünce çatışmalarının ve üretiminin gerçekleşemeyeceğinin altını çizmektedir. Söz konusu uygulamanın bir seçim sürecinden ziyade zorunluluk olarak okurla buluşmasının okur kitlesi üzerinde oldukça olumsuz sonuçlar yaratacağı açıktır. Kendilerine dayatılan kitapları yıllarca okuduktan sonra çocuk okurun okumaktan ve edebiyattan soğumasının doğal olduğunu belirten Neydim, çağdaş ülkelerde böylesine zorunlu seçimlerin yapılmadığını ifade etmektedir.

Umay Aktaş Salman'ın (2006) *Radikal*'de yayımlanan *Hayırlı Sabahlar Hans!* başlıklı makalesi de oldukça önemlidir. Salman, bu çalışmasında Milli Eğitim Bakanlığı'na derlenen 100 Temel Eser listesindeki eserleri her yayınevini kendi ideolojisi doğrultusunda çevirdiğini, bakanlığın denetim konusunda yetersiz kaldığını ortaya koymuştur ki söz konusu iddialar uygulamanın en büyük problemlerinin altını çizmektedir. Zira bakanlığın projenin duyurusunu yaptığı andan itibaren yazın ve yayım dünyasında önemli değişiklikler olmuştur. Yayınevleri oldukça önemli bir pasta olarak gördükleri klasik çevirilerinden büyük bir dilim kapabilmek için adeta büyük bir yarışa başlamışlardır. Bu yarış söz konusu eserlerin niteliklerini düşürecek müdahaleler ile kaynak metnin yaratıcısına saygısızlık yapılacak boyutlarda yaşanmıştır ve yaşanmaya da devam etmektedir. Mali anlamda ucuz eserler ortaya koyarak daha fazla satışa ulaşmak amacıyla sayfa sayılarının kısaltılması veya profesyonel çevirmenlerle çalışılmaması sonucunda kaynak metinler dilimize yalan yanlış aktarılmış, uygulamanın doğal bir sonucu olarak da sayıları her geçen gün artan bu niteliksiz çalışmalar edebi zevkleri oluşma aşamasında olan ilköğretim öğrencilerinin faydadan çok zarar görmesi ile neticelenmiştir.

Salman'ın iddiaları şüphesiz antitezlerini de beraberinde getirmiştir. Fatma Barbarosoğlu'nun (2006) *Yeni Şafak-Beta*'da kaleme aldığı *Hayırlı Sabahlar Hans ya da Paylaşılamayan Pasta* başlıklı çalışması bu açıdan önemlidir. Barbarosoğlu, Batı klasiklerinin Müslümanlaştırıldığına dair yoğun bir tartışma olduğunun altını çizerek 'Tanrı' sözcüğü yerine 'Allah' sözcüğünün kullanılmasının seküler çevreleri rahatsız ettiğini vurgulamıştır. Klasik çevirilerinin hedef kitleye uygun olması gerektiğini belirten Barbarosoğlu, 'Allah' sözcüğünün siyasal İslamiyet ile bir alakasının olmadığını, bu ifadenin hedef

kitlesi Müslüman olan bir topluma daha uygun olacağını iddia etmiştir. Dindar ebeveynlerin çocuklarına içinde ‘Tanrı’ yerine ‘Allah’ sözcüğünün geçtiği eserleri almalarının doğal olduğunu belirten yazarın şu sözleri oldukça dikkat çekmiş, 100 Temel Eser tartışmasının laik ve muhafazakâr çevreler arasında daha da alevlenmesine sebep olmuştur: “İslamiyet dışındaki bütün dinlere karşı sempati ile bakan laik aydınlar kendisiyle yüzleşmeyi göze alacak cesareti neden gösteremiyor?” (Barbarosoğlu, 2006).

100 Temel Eser tartışmasında önemli bir yeri olan bir diğer çalışma *Masumiyetini Tamamen Kaybeden Seçki: 100 Temel Eser* başlığı ile Necdet Neydim (2006) tarafından kaleme alınmıştır ve çeviri çocuk kitaplarındaki başlıca sorunları ortaya koymuştur. Başlangıçta ‘tavsiye’ niteliğinde ortaya atılan bu çalışmanın zamanla ideolojik amaçlar için kullanılmaya başlandığını savunan Neydim’e göre eksiltme, indirgeme, uyarılma ve kendi ideolojisine uydurma teknikleri ile çeviri eserler ciddi zarar görmekte ve söz konusu eserlerin hedef kitlesi olan çocuklar bu durumdan önemli ölçüde etkilenmektedir. 100 Temel Eser kapsamındaki eserlerin yaklaşık 130 yıldır toplumumuzun bir parçası olduğunu belirten Neydim, muhafazakar kesimin son yıllarda bahsi geçen eserlerdeki kültürel değerleri toplumumuza yabancı olarak nitelendirip müdahale etmelerini eleştirmiştir. 60, 70 ve 80’li yıllarda yaşanan paradigma değişimleri sonucunda klasikler içinde yer alan din olgusunun fark edilmesi sonucunda çevirmen veya yayıncıların birtakım değişimler yaptığı hatta ciddi müdahaleler ile bazı dinsel mesajları tamamen ortadan kaldırdıklarını belirtmiştir.

Necdet Neydim’in (2006) de belirttiği üzere son 10 yılda alınan radikal çeviri kararlarının başlıca sebebi aslında hedef kitlenin niteliğidir. Eleştirilerin görmezden gelinmesinin veya hiçbir denetimin olmamasının ardındaki en önemli etken ülkemizde yaşanan birtakım siyasi değişimlerin uzantısından başka bir şey değildir. Yüzlerce yayınevi tarafından yayımlanan binlerce klasik çevirisini denetlemek bile zorken, söz konusu eserlerin yazarlarının hayatta olmaması ve buna bağlı olarak telif haklarıyla ilgili bir boşluğun olması yazın dünyasının 100 Temel Eser konusunda ne kadar başıboş olduğunu ortaya koymaktadır.

Neydim'in (2006) çalışmasında sorduğu 'Çeviriye müdahale edilir mi?' sorusu dikkate değerdir. Her toplumun, çocuğunu korumakla yükümlü olduğunu belirten Neydim denetim altında olmak kaydıyla müdahalelerin bir noktaya kadar doğal olduğunu vurgulamaktadır. Günümüzde yaşanan problemlerin asıl sebebinin metne müdahalenin yanı sıra yazarın yaşamına ve inançlarına yönelik atılan adımlar olduğunu belirten Neydim, dinsel değerlerde çocuğa uygunluk açısından yumuşatılmalar olmasının doğal olduğunu ancak çevirinin her zaman kendi yabancılığını da korumak zorunda olduğunu vurgulamaktadır.

Öğrencilerin yabancı yazını okumalarının birincil amacı, farklı kültür ve yaşamlarla karşılaşmalarıdır. Ancak bu sayede dünyaya eleştirel bir gözle bakabilir, bağımsız düşünüp kendi değer yargılarını oluşturabilirler. Eğer bir toplumda 'Milli Eğitim Bakanlığı Tavsiyeli' şeklinde etiketlenen bir eser hedef kitesine yepyeni dünyaların kapılarını aralayamıyorsa, toplumda tek tip düşünce ve inanç sistemi oluşturulmaya çalışılıyorsa bu noktada bir problem var demektir. Bu açıdan bakıldığında Neydim'e katılmamak imkânsızdır.

Öte yandan Emre Boztepe'nin (2006) yine Radikal'de yayımlanan *Victor Hugo'yu da Hidayete Erdirdiler* başlıklı makalesi ortaya koyduğu örnekler açısından incelemeye değerdir. Muhafazakar yayınevlerinin zaman zaman oldukça cesur kararlar aldığını Hugo'nun Sefiller isimli eserinin çevirileri üzerinden inceleyen Boztepe, kitabın bir çevirisinde Hugo için kullanılan 'Çoğu Fransız gibi dinsiz yetiştirildi' ifadesine yönelik eleştirilerde bulunmaktadır. İdeolojik ve dinsel çarpıtmaların sadece öğrencilere yönelik çevirilerde değil her yaş grubuna yönelik klasiklerde yer aldığını belirten yazar, eserlerin kısaltmalar, eklemeler, yazım ve anlatım yanlışlıkları neticesinde değer kaybettiğini de vurgulamıştır.

Hedef kitleyle buluşan çeviri eserlerin üzerinde bulunan 'Milli Eğitim Bakanlığı Tavsiyeli' ifadesine yönelik eleştirilerini *Her Olumlu Çaba Sonuç Verse Keşke* başlıklı çalışmasında ele alan İsmet Berkan (2006), konuyla ilgili önemli bir sıkıntıya da dikkat çekmiştir. Normal şartlarda bu tarzda bir açıklamanın herhangi bir kitap üzerinde yer alabilmesi için Talim Terbiye Kurulu onayı olması gerektiğini vurgulayan Berkan, piyasada yer alan 100 Temel Eser çevirilerinin

çoğunun bu resmi tavsiyeyi almadığını belirterek tüketicinin bir anlamda kandırıldığını dile getirmiştir. Barbarosoğlu'nun ortaya attığı 'Allah' sözcüğü seküler çevreleri rahatsız ediyor iddiasına eş zamanlı olarak Berkan, problemin 'Allah' sözcüğünden kaynaklanmadığını, asıl sıkıntının eserlerdeki Hıristiyan karakterlerin müslümanlaştırılması olduğunu savunmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu proje ile olumlu bir çaba içinde olduğunu ancak yanlış uygulamalar sonucunda çalışmaların amacından saptığını ve ister istemez bir rant alanının ortaya çıktığını belirtmiştir.

Pinokyo'ya da Allah Rızası İçin Bir Parça Ekmek başlıklı başka bir çalışmada İsmet Berkan (2006), 'Allah' kelimesinin klasik çevirilerinde kullanılmasının ne gibi sakıncalarının olabileceğini şu şekilde açıklamaktadır: "Evet ama burası gündelik hayatta din vurgusunun çok da abartılı olmadığı, inancın insanla Allah arasında olduğu yani biraz da inançların tevazu içinde yaşandığı bir ülke." Bu açıklamadan hareketle ülkemizde dini ve dindışı pek çok kelimenin çok büyük siyasi anlamlarla yüklü olduğunu da belirten Berkan, genç beyinlerin siyasi-dini kavramlar yerine bilimle doldurulması gerektiğinin önemli olduğunu belirtmektedir.

20.08.2006 tarihli *Radikal*'in *Politika* köşesindeki *Etik Olmayan Tehlikeli Bir Uygulama* başlıklı yazıda dönemin Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Başkanı Türkan Saylan'ın o dönemde gündemi sıkça meşgul eden bu konu ile ilgili düşünceleri paylaşılmıştır. Saylan, dinsel ve ideolojik müdahalelerin tehlikeli ve ahlak dışı olduğunu belirterek yabancı eserlerdeki dini sembollerin birtakım yayınevlerince İslami sembollere çevrilmesinin doğru olmadığını ortaya koymuştur. Başkanlığını yürüttüğü derneğin okullara ücretsiz kitap bağışında bulunduğunu ancak söz konusu kitapları seçerken oldukça zorlandıklarını ve edebiyatçılara danışarak bağışlanacak kitapların çevirisini yapan yayınevlerinin ideolojik müdahalelerinin bulunup bulunmadığını denetlediklerini belirtmiştir.

100 Temel Eser tartışmalarına yönelik bir diğer önemli çalışmanın sahibi ise Sabri Gürses'tir. Gürses'in (2006) *M.E.B. Klasiklerini Halka Geri Verin* başlıklı makalesi hem konuya farklı bir açıdan yaklaşırken hem de ortaya koyduğu

önerilerle konuya yepyeni bir soluk getirmiştir. Klasik çevirilerinin Türk yazınına girişini tarihsel bir boyutta ele aldığı çalışmasında Gürses, batıdan çeviri yapılması fikrinin 1800'lü yılların ortasına dayandığını ifade etmiştir. Cumhuriyetin kurulması ve buna bağlı olarak gelişen 1929 Dil Devrimi ile 1939 Birinci Türk Neşriyat Kongresi sonunda alınan kararların klasik çevirilerine ciddi anlamda yön verdiğini belirtmiştir. Söz konusu kongrenin bir uzantısı olan Tercüme Bürosu ve Tercüme dergisi klasik çevirilerini sistemli hale getirmiş, işinin ehli önemli edebiyatçılara çevrilen 400'den fazla eser bu sayede okurla buluşmuştur. Bu dönemde yapılan klasik çevirilerinin kalitesi tartışmasız mükemmeldir. Zira çevirmenlerin bizzat edebiyatçı olmaları ve yapılan çevirilerin Tercüme Dergisi aracılığıyla bir süzgeçten geçirilmesi hedef kitlenin nitelikli eserlerle muhatap olmaları ile sonuçlanmıştır.

Çalışmasının devamında tarihsel süreci detaylı bir şekilde inceledikten sonra Gürses (2006) konuyu M.E.B. Yayınevi'ne ve klasiklere getirmiştir. Yayın hayatı boyunca hem müfredat için geliştirdiği ders kitapları hem de piyasaya sürdüğü klasik çevirileriyle ülkemizde yayın piyasası gündeminin nabzını tutan M.E.B. Yayınevi'nin sessiz sedasız varlığına son verilmesi ve klasiklerin yayın haklarının özelleştirilmesinin klasik çevirilerinin günümüzde geldiği noktanın en önemli kırılma noktası olduğunu dile getirmek yanlış olmayacaktır. Gürses bugünlerde yaşanan tartışmalarda merkeze alınması gereken noktanın bu yayınevinin tarihçesi ve geçirdiği süreçler olduğunu savunmaktadır. 1955 yılına kadar toplamda 400'ü aşan klasik çevirilerinin nasıl olup da 100'e indirildiğini ve dörtte bire indirgenen sayının nasıl olup da denetlenemediğini soran Gürses, hem yayınevine ne olduğunun hem de söz konusu nitelikli çevirilerin başına ne geldiğinin sorgulanması gerektiğini gözler önüne sermektedir.

Bu bağlamda yazar birtakım öneriler ortaya koymuştur. Bunlardan ilki, kurulacak bir internet sitesi üzerinden M.E.B. Yayınevi'nin geçmişte ortaya koyduğu klasik çevirilerinin online kitaplar olarak halka arz edilmesidir. İkinci olarak geçmişte maddi kaynağını bizzat halkın kendisinden sağlamış bu yayınevinin yayımladığı klasiklerin ücretsiz olarak yayımlanması ve halka

sunulmasıdır. 80 yıllık birikimin halkın birikimi olduğunu düşünen Gürses (2006), halka ait olanın yine halka verilmesini doğru bulmaktadır.

Gürses, günümüzde pek çok araştırmacının da ortaya koyduğu yazarların ve eser karakterlerinin müslümanlaştırılması ile eserlerin ideolojik kararlar sonucunda radikal değişimler geçirmesi konusundaki fikirlerini şu sözlerle özetlemektedir:

Çocukların, gençlerin bilincini şekillendirecek, onları daha zengin bir geleceğe hazırlayacak olan şeyler Müslüman, Hıristiyan, Musevi, Budist ya da panteist Heidi değil sonuçta, hangi dinden ya da inançtan olursa olsun, çağdaş dünyanın sağlıklı, insani ve umut dolu kavranışını sağlayacak kitaplar. Klasiklerin halka geri verilmesi bu yolun ilk adımı olacak (Gürses, 2006).

Elif Daldeniz'e (2006) ait *Çevirmenin Tarafsızlığı* başlıklı makalede yer alan "Bana nasıl bir çeviri yaptığını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim" ifadesi günümüzde klasik çevirilerine yönelik tartışmaların içeriğini özetler niteliktedir. Çeviriye ilişkin tutum ve yaklaşımlar şüphesiz çevirmenin dile, kültüre ve yaşama ilişkin tutumları ile doğru orantılıdır. Daldeniz'in de belirttiği üzere çevirmenden bir kopya metin yaratmasını beklemek ve çevirisini bir karbon kâğıdı gibi yapacağını ön görmek imkânsızdır. Zira çeviri metin, hem çevirmeninden hem de çağının göreceliğinden izler taşımaktadır. Bu noktada Daldeniz'in de asıl dikkat çekmek istediği nokta, günümüzdeki yanlış algıdır. Yaşanan onca klasik çevirisi tartışmasının gerisinde, birtakım kitlelerin başka bir kültür ve dil dünyasından alınanların hedef okur açısından tehdit oluşturduğu algısı yatmaktadır. Çevirinin asıl amacı heterojen, çok sesli bir dünya görüşü oluşturmaktır. Ancak günümüzde daha çok homojen ve tek sesli bir kültür ve dünya görüşü oluşturma çabası olduğu aşikârdır. İşte Daldeniz'e göre kendi dünyasını homojenlik ve tek seslilik üzerinden kuranların çeviride de çatlak seslere tahammülünün olmaması bu sebeptendir. Her çevirinin de bir tercihler bütünü olduğunu göz önünde bulunduracak olursak ortaya çıkacak çevirilerin belirli bir yaşamsal duruşun da izlerini taşıması muhakkaktır. Bu noktada da günümüz çevirilerinde

muhafazakârlık ve milliyetçilik kisvesi altında ciddi asimilasyonlar yapıldığı bir gerçektir.

Gazeteci, edebiyatçı ve çevirmen Özdemir İnce'nin (2006) konuyla ilgili olarak kaleme aldığı *Helal Sahtecilik* başlıklı yazısı çevirmenin sorumluluk sınırlarının irdelenmesi açısından oldukça önemlidir. Kimi çevirmenlerin çevirdiği metni 'babasının malı' gibi gördüğünden şikâyet eden İnce'ye göre, sanıldığığının aksine çevirmenin özgün metni kısaltma, ona eklemeler yapma, hatta kaynak metinden hareketle bambaşka metinler ortaya koyma hakkı yoktur. Hiçbir gerekçe böyle bir durumu mazur gösteremez. Günümüzdeki telif haklarıyla ilgili sıkıntılara da değinen İnce (2006), kaynak eserlerin, yazarının ölümünü izleyen 70 yıl boyunca koruma altında olduğunu belirtmiştir. 100 Temel Eser kapsamındaki kaynak metinlerin yazarlarının ölümünün üzerinden 70 yıldan fazla bir zaman geçmiştir. Buradan hareketle yapılan müdahalelerdeki cüretkârlığın nereden kaynaklandığı kolayca anlaşılacaktır.

Klasiklerin çevirisine yönelik tartışmalar yepyeni analizler, çeviri eleştirileri ve değerlendirmeler üzerinden günümüzde de güncelliğini sürdürmektedir. Zaman zaman beklenen sağduyunun nihayet gösterildiğine yönelik izlenimlerin oluştuğunu söylemek mümkündür. Örneğin Betül Kotan'ın (2006) *Nihayet Sağduyu* başlığı ile *Radikal*'de yayımlanan yazısı, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in umut vaat edici sözlerine yer vermektedir. Kotan'ın yazısına göre, klasiklere müdahale konusunda gerekenin yapılacağını belirten Çelik, o dönemde "Heidi'yi sevdiysen, otur kendi Heidi'ni yaz. Onu Müslümanlaştırmaya çalışma" sözleriyle bakanlığı yanlış çeviri kararları sebebiyle zan altında bırakan yayınevlerine dava açacaklarını belirtmişti. Söz konusu davaların açılıp açılmadığı veya ideolojik müdahaleler sebebiyle yayınevlerinin sorgulanıp sorgulanmadığı bugün hala merak konusudur.

Esra Birkan Baydan (2008) tarafından kaleme alınmış *Visibility of Translation Through Conflicting Ideologies: The 'Islamic' Retranslations of 100 Essential Readings* başlıklı çalışma 100 Temel Eser çevirilerini İslami ve ideolojik bir süzgeçten geçirerek mercek altına yatırması açısından oldukça önemlidir.

Farklı ideolojik görüşlere sahip grupların çatışmalarının arasında kalan çevirmenin kültür planlamasındaki yerini sorgulamak ve çevirinin görünürlüğü konusuna farklı bir perspektiften yaklaşmak amacıyla yola çıkan Baydan (2008) kültürel planlama, güç ilişkileri, ideoloji ve görünürlük kavramlarını detaylı bir şekilde incelemiştir. Ayrıca hiçbir denetim ve yasal sorumluluğun olmamasından ötürü klasik eserlerin ciddi anlamda tahribata uğradığı yönündeki iddiaları, Türkiye’de varlığını sürdüren ve çatışan ideolojiler doğrultusunda taban tabana zıt yönde gelişim gösteren kültürel planlama etkinlikleri üzerinden sorgulamış bu yolla çevirinin görünürlük kazandığını öne sürmüştür.

Alice Harikalar Diyarında isimli eserin iki farklı çevirisi üzerinden yürüttüğü çalışmasında Caterina Sinibaldi (2008: 185-194), klasik çevirilerindeki tartışmalı durumun ülkemize mahsus bir konu olmadığını gözler önüne sermiştir. Çevirmenlerin klasik çevirilerinde zaman zaman gereğinden fazla yerelleştirmeye başvurduğunu örnekler üzerinden ortaya koyan Sinibaldi, klasik çevirilerinde hedef kitlenin özelliklerinin çeviri sürecini etkilediğine vurgu yapmıştır. Klasiklerin, özellikle de çocuk klasiklerinin ‘kamu malı’ olarak görüldüğünü belirten Sinibaldi, yayınevi ve okur gereksinimleri doğrultusunda çevirmenlerin nedeli özgür kararlar aldığını alıntılar üzerinden ortaya koymuştur. Çevirmen görünürlüğünün metne müdahale sıklığıyla doğru orantılı olduğunu belirten araştırmacı, klasiklerin hedef kitle tarafından iyi bilinen eserler olduğuna bu nedenle de yapılan müdahalelerin gözden kaçmasının mümkün olmadığına vurgu yapmıştır.

2.3. Çeviri Eleştirisi Bağlamında İncelenmiş Temel Eserler

Amerikan Edebiyatı’nın en önemli figürlerinden biri olan Jack London’ın *Beyaz Diş (White Fang)* isimli eserinin çevirileri aracılığıyla çeviride ideolojik yaklaşımların sorgulanması üzerine oturtulan bu tez şüphesiz alanında bir ilk değildir. Daha önce bu konuyu klasik çevirileri üzerinden ele alan pek çok değerli tez çalışmasına rastlamak mümkündür.

İnanç Bakkalbaşı (2009), *Johanna Spyri'nin 'Heidi' Adlı Eserinden Yola Çıkararak Yayınevlerinin Çeviri Çocuk Edebiyatı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi* başlıklı yüksek lisans tezinde çeviri metinlere yapılan müdahaleleri bütün yönleriyle sorgulayarak, söz konusu müdahaleleri erek odaklı kuramlar ışığında değerlendirmiştir. Yayınevlerinin ve çevirmenlerin, çocuk edebiyatına yönelik yayın anlayışlarının çeviri kararlarını nasıl etkilediğini *Heidi*'nin farklı ideolojik görüşteki yayınevlerince yayımlanmış çevirilerini inceleyerek gözler önüne sermiştir. Söz konusu tezin beş ana bölümden oluştuğunu söylemek mümkündür. Bunlar sırasıyla çocuk edebiyatının gelişim süreci, Türkiye'de çocuk edebiyatının gelişimi, çeviri çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatı çevirisinde çoğuldizge kuramı ve erek odaklı kuramların etkisi ve çevirmen kararlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi şeklindedir.

Hümeyra Altuntaş (2007) tarafından kaleme alınmış bir başka yüksek lisans tezi, *Translation and Ideology: A Comparative Analysis of The Translations of Daniel Defoe's Robinson Crusoe*, 100 Temel Eser kapsamındaki bir başka önemli eserin çevirilerine mercek tutması açısından oldukça önemlidir. Tezinde ideolojinin ayrıntılı bir açıklamasını yapan Altuntaş, din ve ideoloji ilişkisini incelemiştir. Gideon Toury'nin erek odaklı kuramına ilişkin bilgileri detaylı bir şekilde açıkladıktan sonra söz konusu kurama ilişkin model çerçevesinde Robinson Crusoe'nin Timaş ve İnkılâp Yayınevleri tarafından dilimize kazandırılan çevirilerini karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Aynı kaynak metnin farklı ideolojik yaklaşımlar neticesinde farklı şekillerde hedef kitleye sunulabileceğini alıntılar üzerinden gözler önüne seren Altuntaş, yaptığı değerlendirmeler ışığında önemli sonuçlara varmıştır.

The Ideology Behind The Lexical Choices In Five Different Versions of Oliver Twist, başlıklı bir diğer yüksek lisans tezi ise Kamer Sertkan (2007) tarafından kaleme alınmıştır. Charles Dickens'ın bu önemli eseri, 100 Temel Eser kapsamındaki romanlar arasında en fazla tercih edilenlerden biridir. Sertkan da çalışmasında bu eseri seçerek çeviride ideolojik kelime seçimlerini sorgulamış ve önemli sonuçlara varmıştır. Araştırma yöntemi olarak 'Eleştirel Söylem Çözümlemesi'ni kullanan Sertkan, *Oliver Twist*'in beş farklı yayınevi (Timaş, Karanfil, Nehir, Tomurcuk, Damla Yayınevleri) tarafından yayımlanmış çevirilerindeki çevirmen kararlarını

karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Söz konusu yüksek lisans tezi 100 Temel Eser üzerine kapsamlı ve ideolojik bir değerlendirme içermesi açısından da oldukça değerlidir.

Bahsi geçen tezlerin yanı sıra dilimize çeviri aracılığıyla kazandırılmış dünya klasikleri arasında yer alan Victor Hugo'nun *Sefiller*, Carlo Collodi'nin *Pinokyo*, Eleanor H. Porter'in *Polyanna* ve Antoine de Saint-Exupery'nin *Küçük Prenses* isimli eserleri de değerli akademisyen ve araştırmacılar tarafından ele alınmış, yayınevi ideolojileri doğrultusunda alınan çevirmen kararlarının eserlere ne ölçüde yansıtıldığı, erek metinlerin kaynak metinlere ne kadar yabancılaştırıldığı defalarca gözler önüne serilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YAZINSAL ÇEVİRİ NİTELİĞİ DEĞERLENDİRMESİ

3.1. Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi Nedir?

İspanya'nın Vigo Üniversitesi'nde edebi çeviri dersleri veren Dr. Beatriz Rodríguez Rodríguez tarafından kaleme alınmış ve 2007 yılında LINCOM Europa aracılığıyla çeviribilim dünyasına kazandırılmış *Literary Translation Quality Assessment [Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi⁴]* isimli çalışma edebi çevirilerin nasıl değerlendirildiğinin, tarihsel süreç içerisinde bu alana yönelik algıdaki değişimlerin ve temel yaklaşımların sorgulanması açısından oldukça önemlidir. Eser, çeviri eleştirisi ve değerlendirmesine farklı bir soluk getirmesinin yanı sıra mevcut durumu da detaylı bir şekilde ele almaktadır.

Kendisinin de ifade ettiği üzere edebi metin değerlendirmelerindeki temel fikirleri açıklayarak sistematik ve pratik bir uygulama gerçekleştirebilmek amacıyla kaleme aldığı çalışmasında Rodríguez, çeviri değerlendirmelerinde nesnelliğin yakalanamamış olmasının altını çizmektedir. Evrensel nitelikler sergileyebilecek bir edebi çeviri ölçeği geliştirebilme zemini üzerinde yükselen çalışmada Lambert, Carroll, Nida, Taber, Suger, Hurtado, Gorp, Holmes, Even-Zohar, Toury, House, Brunette, Lauscher, Hatim ve Mason gibi pek çok bilim insanının görüşlerine yer verildikten sonra eklektik bir yaklaşım benimsenmiştir. Dört ana bölüme ayrılmış olan çalışmada ilk üç bölüm çeviri eleştirisinin tarihsel ve mevcut boyutlarının derinlemesine ele alındığı, bu konuda önemli çalışmalara da imza atmış araştırmacı ve akademisyenlerin de görüşlerinin paylaşıldığı kuramsal çerçeveyi oluşturmaktadır. Çalışmanın merkezini oluşturan dördüncü bölümde yazar, *El Lazarillo de Tormes* isimli anonim eserin David Rowland'ın tercümesi üzerinden İngilizceye nasıl aktarıldığını incelemektedir.

⁴ Çeviri bana aittir.

Söz konusu eserin İngiliz Edebiyatında özel bir yerinin olması pikaresk roman türünün bu eserin çevirileri ile erek yazına kazandırılmasından kaynaklanmaktadır. Her ne kadar İngiliz yazını için önem arz etse de eserin baştan sona detaylı bir çeviri eleştirisinin yapılmamış olması Rodríguez'in inceleme metni olarak bu esere yönelmesine sebep olmuştur. Araştırmacı detaylı incelemesini eserin ilk çevirisini yapmış olan Rowland'ın metni üzerinden gerçekleştirmiş, 1586 yılından itibaren farklı farklı çevirmenler tarafından ortaya çıkarılmış diğer on yedi çeviriye de göndermeler yapmıştır. Her ne kadar diğer çevirilere çok daha genel bir perspektiften yaklaşmış olsa da farklı yüzyıllarda yapılmış çevirilerden yaptığı alıntılar tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkmış olan farklı çeviri yaklaşımlarını da gözler önüne sermiştir.

3.2. Rodríguez'e Göre Çeviri Eleştirisi

3.2.1. Çeviri Eleştirisinin Çeviribilimdeki Konumu

Çalışmanın genel çerçevesinin çizildiği giriş bölümünde Rodríguez, *El Lazzarillo de Tormes* isimli eserin İngilizce dilindeki ilk çevirisini nasıl ele alıp inceleyeceği üzerine okurlara bir yol haritası sunmaktadır. Özellikle son yıllara dek, ikincil öneme sahip bir etkinlik olarak görülen ve genellikle göz ardı edilen çeviri eleştirisi ve değerlendirmesinin önemine vurgu yapmaktadır. Çeviribilim, Karşılaştırmalı Edebiyat, Karşıtsal Dilbilim, Karşılaştırmalı Biçembilim ve Çeviri Karşılaştırması gibi alanları birbirine bağlayarak disiplinler arası bir konumda olan bu alanın çeviri değerlendirmesi ve eğitimindeki öneminin altını çizmektedir. Çeviri eleştirisinin başlı başına bir alan olması gerektiğini düşünen yazar, kendisiyle aynı düşünceyi paylaşan Wolfram Wills ve Valero'nun görüşlerinden de alıntılar sunmaktadır. Öte yandan çalışma boyunca çeviri eleştirisi ve değerlendirmesini uygulamalı çeviribilimin bir parçası olarak gören Holmes ve Toury'den de alıntılar yapmaktadır. Farklı görüşlerin olduğu bu konuda Rodríguez'e (2007: 6) göre yapılması gereken, teori ve pratiği bir araya getirebilmektir ki yürüttüğü çalışmanın çıkış noktasını da bu düşünce oluşturmaktadır. Şimdiye kadarki çalışmalarda çeviri

eleştirisinin odak noktasında yalnızca hatalı çeviri kararlarının irdelenmesi olduğunu vurgulayan Rodríguez (2007: 6), iletişimsel boyutun göz ardı edildiğinin ve metnin bir bütün olarak ele alınmasının doğru olacağını altını çizmektedir.

3.2.2.Çeviri Eleştirisi ve Çeviri Eleştirisinin Değerlendirme Ölçütü

Sorunsalı

Çeviri eleştirisinin en zorlu ve tartışmalı kısmını değerlendirme ölçütü sorunsalı oluşturmaktadır. Geçmişten günümüze yürütülen çalışmalarda belirli bir ölçütün bulunmamasının en önemli sebebi her edebi eserin kendine has niteliklerinin oluşudur ve yürütülecek karşılaştırmalı bir analizin söz konusu eserin kendi dinamikleri doğrultusunda yapılması gerektiği unutulmamalıdır. Her araştırmacı ele aldığı eserin niteliğine göre bir çalışma yürüttüğü için ortaya farklı görüş ve uygulamalar çıkmaktadır. Rodríguez de çalışmasında söz konusu durumu detaylı bir şekilde ele almış, daha önceden Hatim, Mason ve Brunette'in de altını çizdiği kişisel görüşlerden uzak objektif birtakım ölçütlere olan gereksinime vurgu yapmıştır. Edebi metinlerin çeşitliliğinin göz önünde bulundurulması halinde evresel bir ölçüt listesinin oluşturulmasının oldukça güç olduğunu ortaya koymuştur. Bunun bir sonucu olarak da ele alınan metnin dinamiklerine göre hareket edilmesi ve ölçütlerin belirlenmesinin doğru olduğunu dile getirmiştir. (Rodríguez, 2007: 6)

Bir erek metni iyi veya kötü çeviri olarak değerlendirmenin uzmanlık dışı olduğunu belirten Rodríguez, daha önce önemli araştırmacıların ortaya koyduğu birtakım ölçütleri ele almıştır. Carroll'ın *bilgilendiricilik* (informativeness) ve *anlaşılabilirlik* (intelligibility) ölçütlerinin yanı sıra Nida ve Taber'in işaret ettiği *anlama* (comprehension), *doğruluk* (correctness) ve *yeterlilik* (adequacy) kavramlarına göndermeler yapan yazar, diğer araştırmacıların da görüşlerinden esinlenerek bahsi geçen ölçütleri bir adım öteye taşımış, birtakım farklı faktörlerin de dikkatle incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Daha önceden Suger'in de altını çizdiği ve daha çok işlevselci ekol tarafından kabul gören ve Nord'un vurgu yaptığı *işlev* (function) ve *başlatıcı* (the initiator) kavramları ile kol kola giden *metin türü* (the type of text) faktörü yazara göre göz ardı edilmemesi gereken bir ölçüttür.

Rodríguez'e göre bir diğere önemli ölçüt Amparo Hurtado'nun da çalışmalarında vurgu yaptığı *tarihsellik faktörüdür* (historical factor). Hatim ve Mason tarafından *durum* (situation) olarak ele alınan *tarihsel faktör*, kaynak metnin ele alındığı zaman ve mekânın, erek metnin ne şekilde kaleme alınacağına belirleyici olduğunun altını çizmektedir. Yazarın üzerinde durduğu bir diğere ölçüt olan *mantık* (logic), *bağdaşıklık* (coherence) ve *bağlaşıklık* (cohesion) kavramlarının çeviri sürecinin tamamında çevirmen kararlarını ne ölçüde etkilediğini sorgulamaktadır. *Amaç* (purpose), kaynak metin yazarı ve çevirmenin rolleri dikkate alındığında göz ardı edilmemesi gereken bir diğere ölçüttür. Rodríguez, Toury ve Even-Zohar'ın da Çoğul Dizge Kuramı kapsamında üzerinde durduğu kaynak ve erek metin ile her iki metnin yer alacağı çoğul dizgelere yönelik yazar ve çevirmen algılarının çeviri eleştirisi açısından önemli bir ölçüt olduğunu belirtmektedir. Yazar ayrıca kaynak metin yazarının ortaya koyduğu ve edebi eserin amacına hizmet eden *biçem* (style) faktörünün de sık sık göz ardı edildiğinin ancak değerlendirmenin sağlıklı olabilmesi açısından bu faktörün de titizlikle incelenmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bahsi geçen ölçütlerin ele alınmasının ardından son aşamada iki ölçüt daha dikkate alınarak çeviri eleştirisi ve değerlendirmesini neticelendirmek mümkün olabilecektir. Bunlardan ilki *metinlerarasılık* (intertextuality) diğere ise Toury'nin de altını çizdiği *kabuledilirliktir* (acceptability).

Rodríguez'e göre betimleyici ve işlevsel çalışmalar çeviri eleştirisi sırasında başvurulacak ölçütlerin belirlenmesi için bir başlangıç noktası teşkil etmektedir ve söz konusu ölçütlerin net bir şekilde belirlenmesi çeviri eleştirisine geçebilmeyi mümkün kılmaktadır (2007: 7). Yukarıda bahsi geçen ölçütler ışığında yazar, İngiliz Edebiyatı'nın gelişmesinde oldukça önemli bir rol oynayan pikaresk bir roman olan *El Lazarillo de Tormes* isimli eserin David Rowland tarafından kaleme alınmış çevirisine karşılaştırmalı inceleme yöntemiyle derinlemesine bir çeviri eleştirisi gerçekleştirmiştir.

3.3. Çeviri Eleştirisinde İzlenecek Yol Haritası

Rowland'ın çevirisi bahsi geçen tartışma ve açıklamaların ardından üç temel aşamada incelenmiştir: erek metnin analizi, kaynak metnin analizi ve analize uygun birimlerin değerlendirilmesi. İlk iki aşamada kaynak ve erek metinlerin makro-metinsel analizleri yapılmış, bu bağlamda durum faktörü (tarihsel faktör) dikkate alınırken, her iki metnin de ait olduğu kültürdeki algıları karşılaştırılmıştır. Pikaresk romanın özellikleri, anlatım teknikleri, yazarın üslubu ve metnin oluşturulma biçimi makro-metinsel bağlamda mercek altına alınan diğer noktalardır. Bu aşamada kaynak metnin diğer çevirilerine de göndermeler yapılmıştır. Üçüncü aşamada dilbilimsel veya çeviri ile ilgili incelemelerin yapıldığı mikro-metinsel bir analize gidilmiştir. Rodríguez'in bu noktada kaynak ve erek metinden alıntılar yaparak değişim (shift) ve sapmaları (deviation) ortaya koymuştur. Sapmaların doğru şekilde tespit edilebilmesi için Rodríguez bu aşamada metnin analizinin yapılacağı birimleri dikkatlice seçmiştir. Alıntılarının ardından verilen çeviri kararına yönelik kişisel yorumunu yaparak detaylı bir değerlendirme ortaya koymuştur.

Söz konusu alıntılarda incelenen ve sorgulanan başlıca kavramlar: yayılım (expansion), daralma (reduction), perspektif kaydırma (modulation), ödünçleme alıntı/öyküntü (calque), uyarılama (adaptation), aktarım (transposition), ses benzeşimi (paranomasia), tekrar/kesiklilik (repetition), karşıtlam (antithesis), deyim (idiom), atasözü (saying) ve hata (mistake) olarak sıralanmaktadır. Söz konusu başlıklar altında yürüttüğü incelemeleri kişisel görüşleriyle değerlendiren Rodríguez, pek çok edebi çeviri eleştirisi ve değerlendirmesinde de kullanılabilecek bir ölçek geliştirmiştir demek yanlış olmayacaktır. Ayrıca karşılaştırmalı çeviri eleştirisine yönelik farklı kuramsal düşüncelerin bir araya gelerek pratiğe dönüştürüldüğü bu çalışma çeviribilim açısından oldukça önemlidir. Ancak kendisinin de belirttiği üzere, çalışmada altı çizilen değerlendirme ölçütleri her ne kadar pek çok edebi çeviri eleştirisinde başvurulmaya uygun olsa da her edebi metnin kendi dinamiklerinin olduğu unutulmamalı, araştırmacılar gerekli esnekliği göstererek metne göre doğru ölçütleri belirlemelidir.

3.3.1. Çeviri Eleştirisinde Betimleyici Yaklaşımın Kullanımı

Çevirinin iletişimsel ve işlevsel bir eylem olmasının yanı sıra bir süreç ve bir ürün özelliği taşıması birtakım faktörlerin irdelenmesi zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Betimleyici çalışmalar kuramsal ve deneysel alan arasında bir bağ oluşturmaktadır. Toury'nin (1995: 1) de belirttiği üzere deneysel bilimin varlığını tam anlamıyla ortaya koyması, düzenli işleyen betimleyici bir alana sahip olmasına bağlıdır. Betimleyici alanda yapılan çalışmaların kuramsal alanı beslediği ve geliştirdiği unutulmamalıdır. Bu nedenle Rodríguez'in (2007: 6) de belirttiği üzere gerçek çeviri ürünlerini incelemek ve betimlemek süreç esnasında çevirmenin aldığı kararları anlayabilmek açısından betimleyici çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Böylesi bir betimlemenin sonucunda elde edilecek verilerin analizi çeviri niteliğine yönelik yapılacak değerlendirmelerde eleştirel bir perspektifin oluşmasına neden olacaktır (Baker 1998: 207). Kuramsal yaklaşımların uygulamalı çeviri değerlendirmesi gibi elle tutulabilir sonuçlar vermemesi ve gerçek çeviri süreçlerinden uzak oluşu çeviri eleştirisinin tam anlamıyla yürütülebilmesi açısından engel teşkil etmektedir. Toury'e (1995: 9) göre betimleyici yaklaşımlar tam da bu ayrılığa bir çözüm niteliğindedir.

3.3.2. Erek Metnin Betimleyici Yaklaşımla İncelenmesi

Geçmişten günümüze yürütülen pek çok edebi çeviri eleştirisi çalışmasında önceliğin kaynak metnin irdelenmesi olduğu görülmektedir. Ancak Rodríguez (2007) öncelikli incelemenin erek metin üzerinden yapılmasının yerinde olacağını belirtir. Ona göre bu tercihin başlıca sebebi, çevirmen kararlarının erek metinde kendisini göstermesidir. Kaynak metin ise bir başvuru metni olarak karşılaştırmalı incelemeler esnasında kullanılmalıdır. Rodríguez'e göre atılması gereken ilk adım erek metnin en önemli yönlerini ve söz konusu metnin erek kültür dizgesindeki rolünü ortaya koymaktır. Sorulması gereken ilk soru incelenecek metnin erek kültür dizgesi için ne kadar önem arz ettiği ve bu önemin nereden kaynaklandığıdır. Ancak bu adım

tamamlandığında kaynak metne geçilmeli ve aynı kriterler göz önünde bulundurularak karşılaştırmalı bir analiz yürütülmelidir. Söz konusu analiz, birtakım analiz birimleri göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Bu analiz birimlerinin belirlenmesinde kaynak ve erek metin arasındaki sapmaların niteliği belirleyici rol oynamaktadır. Kaynak ve erek metin arasındaki her sapma çeviri eleştirisi açısından ‘hatalı çeviri kararı’ olarak değerlendirilmemelidir. Uyarlama ve adaptasyon amaçlı değişiklikler çevirinin doğası gereğidir ve çeviri süreçlerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Ancak kaynak metnin temel paradigmasını saptırmak hiçbir çeviri sürecinde etik olarak algılanamaz. Bu nedenle kaynak ve erek metinler betimleyici bir yaklaşımla incelenip, karşılaştırmalı bir çeviri değerlendirmesi yapılırken metnin temel paradigmasında bir değişikliğe gidilip gidilmediği titizlikle incelenmelidir.

3.4. Erek Odaklı Kuramlar Açısından Çeviri Metinlerin Değerlendirilmesi

Bu çalışmada yöntem olarak erek odaklı kuramlar ışığında bir inceleme yapılacak, bu bağlamda ‘Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi’ temele oturtulacaktır. Bu nedenle karşılaştırmalı analiz kısmına geçmeden önce erek odaklı kuramlar açısından çeviri metinlerin değerlendirilmesi konusuna değinmek yerinde olacaktır.

İsraili çeviri kuramcısı Gideon Toury 1970’den bu yana sürdürdüğü çalışmaları neticesinde başta yazınsal çeviri olmak üzere çevirilerin betimleyici bir şekilde incelenmesi gerektiğini belirtmiş, söz konusu incelemelerin bu nedenle erek odaklı bir yaklaşımla yürütülmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Itamar Even-Zohar’ın çoğuldizge kuramından yola çıkarak ortaya koyduğu erek odaklı kuramına göre çeviri erek dizgede gerçekliği olan bir olgudur (Berk, 2005: 58).

Even-Zohar’ın 1970’lerde oluşturduğu kurama göre, çoğuldizge belirli bir kültürdeki tüm dizgeleri kapsamaktadır.

Kuram bu çoğul dizgenin içinde yer alan pek çok yazınsal model, tür ve geleneklerin sürekli bir devinim ve karşıtlık durumunda ve merkez/çevre, yüksek/aşağı edebiyat, saygın görünen/saygın görünmeyen edebiyat çekişmeleri içinde işlevsel açıdan incelenip değerlendirilmelerini sağlamaktadır (Berk, 2005: 59).

Even-Zohar ‘çeviri yazın’ adıyla çoğuldizgede ayrı bir dizge olarak ele aldığı yazınsal çeviri ile erek metin odaklı çeviribilimin gelişmesini sağlamıştır. Çeviri yazının incelenmesinin oldukça önemli olduğunu belirten Even-Zohar, çeviri yazının yalnız başlı başına bir dizge değil, çoğuldizgenin tarihine tam anlamıyla katılan, onun bir parçası olan, çoğuldizge içindeki bütün ortak dizgelerle ilişki içinde bulunan bir dizge olduğunun altını çizmektedir (Even-Zohar, 1976). Yazıcı’nın (2010) da belirttiği üzere bu kuram, çeviribilimin inceleme gerecinin odağının kaynak ekin ve kaynak metinden erek etin ve erek metne kaymasını sağlamıştır.

Kaynak metin ne olursa olsun erek dizgede yeri olan her yazın metninin çeviri metin olduğu ve böylelikle betimleyici çalışmalara konu olabileceğini belirten Toury, kaynak metnin sorunlarından çok erek metnin ürettiği çözümler üzerinde durulması gerektiğini ortaya koymaktadır. Söz konusu durum elbette kaynak metni tamamen yok saymakla sonuçlanmamalıdır. Toury’e göre çeviri metin kaynak metinle tür ve derecesinin araştırılması gereken bir eşdeğerlik ilişkisi içindedir (Berk, 2005: 59).

Toury’in altını çizdiği eşdeğerlik kuramsal değil betimleyici bir eşdeğerliktir. Başka bir ifadeyle Toury, kaynak metin odaklı kuramların ortaya koyduğu buyurgan, olması gerekenle ilgilenen bir eşdeğerlik yerine gerçek ilişkilerin ve somut olguların ele alındığı betimleyici bir eşdeğerliği önemsemektedir. Bu sebeple erek metnin ortaya konulmasında etkili olan birtakım normlar olduğunu belirtmektedir. Bunlar sırasıyla öncül normlar, süreç öncesi normlar ve çeviri süreci normlarıdır. Öncül normlar, çevirmenin özgün metnin normlarına mı yoksa erek metnin normlarına mı bağlı kalacağını belirtir. Süreç öncesi normlar, çeviri politikasının belirlenmesi ve çevirinin doğrudan mı dolaylı mı yapılacağı ile ilgilidir. Çeviri süreci normları ise matriks normlar (erek metinde öğelerin nasıl yerleştirildiği) ve metin içi dilsel normlardan (erek metnin dilsel öğelerinin seçimi) oluşmaktadır (Berk, 2005: 60-61).

Öte yandan Hans Vermeer'in 1970'li yıllarda geliştirdiği Skopos Kuramı, her eylemin bir amacının olduğunun ve çevirinin de bir eylem olduğuna göre onun da birtakım amaçlar doğrultusunda gerçekleştirileceğinin altını çizmesi açısından oldukça önemlidir. Vermeer'e göre çeviride birden fazla skopos (amaç) olabilir ve bunun bir sonucu olarak da tek bir kaynak metinden pek çok skopos doğrultusunda kaleme alınmış pek çok erek metin çıkabilir. Vermeer çevirmenin ereğe varmak için bir dizi eylem gerçekleştirdiğini belirterek söz konusu eylemlerin birtakım amaçlar doğrultusunda yapıldığının altını çizmektedir. Burada Vermeer'in vurgu yaptığı 'çevirmenin niyeti', 'çeviri metnin amacı' ve 'çevirinin işlevi'dir (Yazıcı, 2010: 147). Çevirinin hedefinin erek ekin olduğunu belirten Vermeer, çeviriyi belirleyen çevirmen olduğunu söylemektedir.

Bu şekilde kuramın hedefinin, bir yandan çevirmenin bir dizi eylemi yerine getirmedeki işlevinden ötürü onun görünmez kimliğini ortaya çıkarmak, öte yandan da, bu eylemlerin hedefinin erek dizgede çevirilere işlevsellik kazandırmak olduğu anlaşılır (Yazıcı, 2010: 148).

Bir erek metnin kaynak metne eşdeğer olmasının imkansız olduğunu belirten Vermeer, çevirinin kültürel bir eylem olduğunu dile getirmektedir. Vermeer'e göre çeviri sürecinde, kendi kültür ortamı içerisinde bir kaynak metnin alınarak yerine farklı bir kültür ortamında skoposa uygun bir şekilde işleyebilecek bir erek metin konulmaktadır. Söz konusu yerine koyma işleminin nasıl yapılacağı da belirli bir skopos doğrultusunda çalışabilecek uzmanlığa sahip olması beklenen çevirmene bağlıdır. Kaynak metnin çevirmen için yönlendirici nitelikte olduğunu belirten Vermeer, çevirmenin kendi belirlediği skoposu doğrultusunda yürüttüğü çeviri eylemi neticesinde erek metnin amaçladığı alıcılar tarafından uygun bir şekilde anlaşılması sorumluluğunu taşıdığına da altını çizmektedir (Vermeer, 2003, akt. Rifat, 2008: 165-172).

Yukarıda bahsi geçen erek odaklı kuramlar, yazınsal çeviri değerlendirmelerinin odağının kaynak kültür ve metinden erek kültür ve metne kaymaya başladığı günden itibaren pek çok çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmuştur. Çevirmenin görünür

kılındığı söz konusu kuramlar, çevirinin çeşitli amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen bir eylem olduğunu belirtmesi ve çeviri yazınının erek kültür dizgesini şekillendirmede ne denli önemli olduğunu vurgulaması açısından oldukça önemlidir. Çeviri metnin erek kültürün bir ürünü olduğu göz önünde bulundurulacak olursa, yapılacak inceleme ve değerlendirmelerde erek odaklı kuramların ışığında ilerlemenin ne kadar gerekli olduğu bir kez daha anlaşılacaktır.

3.5. *Beyaz Diş* Çevirileri ve Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi

Bu çalışma kapsamında seçilen dokuz farklı *Beyaz Diş* çevirisinin incelenmesinde ‘Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi’ çalışmasının temele oturtulmasının öncelikli sebebi Rodríguez’in yenilikçi yaklaşımıdır. Çeviri eleştirisinin yalnızca hatalı çeviri kararları üzerinden yürütüldüğü onlarca çalışmaya inat, daha genel bir perspektifin yakalandığı ve yalnızca mikro düzeydeki değil makro düzeydeki çeviri kararlarının da sorgulanıyor olması Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi’nin öne çıkan yönlerinden yalnızca biridir. Her metnin kendi dinamiklerinin olduğu ve bu dinamikler doğrultusunda yürütülecek bir çalışmanın daha sağlıklı olacağını ortaya koyan Rodríguez çeviri eleştirisine yepyeni bir soluk getirmiştir demek yanlış olmayacaktır.

Rodríguez’in incelemek üzere seçtiği *El Lazarillo de Tormes* isimli eserin İngiliz yazınında oldukça önemli bir yeri vardır. Bu çalışmada incelenen *Beyaz Diş* de aynı şekilde Amerikan edebiyatı için oldukça önem arz etmektedir. Eserin ‘100 Temel Eser’ kapsamına alınmasının ardından daha geniş kitlelere ulaşması, halihazırda Türk yazınında dünya klasikleri kapsamında yıllardır edindiği yerin daha da büyümesine sebep olmuştur. Buradan hareketle iki çalışmanın da ele aldığı eserler açısından paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Araştırmacının *El Lazarillo de Tormes* adlı eserin çevirileri üzerinden yürüttüğü çeviri niteliği değerlendirmesinin örnek alındığı bu çalışmada öncelikle kaynak metnin makro metinsel incelemeleri yürütülecek, *Beyaz Diş* ortaya çıktığı dönemin özellikleri üzerinden ‘tarihsellik’ süzgecinden geçirilecektir. Yazar Jack London’ın

eseri kaleme aldığı dönem ve bu dönemin özellikleri, eserin yazarın diğer eserleriyle olan bağlantısı *metinlerarasılık* faktörü göz önünde bulundurularak detaylı bir şekilde ele alınacaktır. *Beyaz Diş*'in ait olduğu kültür ve yazınsal dizgedeki yeri ortaya koyulduktan sonra eserdeki alt metinler ve temalar detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Yazarın üslubu, anlatım teknikleri ve metnin ne şekilde oluşturulduğu incelenecek eserin kaynak ve erek kültür için ne ifade ettiği ortaya konulacaktır.

Makro metinsel incelemelerin ardından Rodríguez'in de altını çizdiği üzere çevirmenin imzasını taşıyan erek metinler öncelikli olarak ele alınacak, analize uygun birimler belirlendikten sonra kaynak metin başvuru metni olarak kullanılacaktır. Her yazınsal metnin kendi dinamikleri olduğu görüşünden hareketle mikro metinsel incelemelerde Rodríguez'in ortaya koyduğu analize uygun birimlerden bazılarının yanı sıra *Beyaz Diş* çevirilerinde eleştirmeye değer görülen diğer yönler de ortaya konulacaktır. Bu noktada kaynak ve erek metinlerden yapılacak alıntılar üzerinden çeviriler betimleyici bir yaklaşımla incelenip çevirmen kararları sorgulanacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. JACK LONDON'IN *BEYAZ DIŞ (WHITE FANG)* İSİMLİ ESERİNİN DOKUZ FARKLI YAYINEVİ TARAFINDAN KALEME ALINMIŞ ÇEVİRİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÇEVİRİLER ÜZERİNDEN YAYINEVİ İDEOLOJİSİNİN VARLIĞININ SORGULANMASI

Jack London'ın 1906 yılında kaleme aldığı *Beyaz Diş (White Fang)* isimli eser, pek çok dile çevrilmiş bir başyapıttır. Ülkemizde de seksenin üzerinde yayinevi⁵ aracılığıyla okurla buluşmuş, 19 Mayıs 2004'te yayınlanmış bir genelge ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın '100 Temel Eser' kapsamına alınmıştır. Bu çalışmada *Beyaz Diş*'in modernist ve muhafazakâr yayinevleri tarafından yayınlanmış çevirilerine eleştirel bir gözle bakılacak, derinlemesine, karşılaştırmalı bir edebi çeviri niteliği değerlendirmesi yapılacaktır. Çevirilerin eleştirileri yapılırken metnin orijinali de başvuru metni olarak kullanılacaktır. Bu çalışma neticesinde yayinevlerinin politik ve ideolojik kaygıları neticesinde çevirmenlerin ne gibi çeviri kararları aldıklarının, hatta zaman zaman kaynak metinden ne kadar uzaklaştıklarının gözler önüne serilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca yetişkin okur kitlesi için kaleme alınmış bu eserin çocuk okurlar için kaleme alınmış versiyonu üzerinden 'uyarlama' kavramı tartışılacaktır. İncelenmek üzere seçilen *Beyaz Diş* çevirileri, kaynak metni, yayinevleri ve çevirmen/hazırlayan bilgileri aşağıdaki gibidir⁶:

- 1) White Fang (Dejavu Publishing-World Classics)
- 2) Beyaz Diş (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları-Modern Klasikler Serisi)
Çeviren: Levent Cinemre
- 3) Beyaz Diş (Sis Yayıncılık-Dünya Klasikleri Serisi)
Çeviren: Nilüfer Coşar
- 4) Beyaz Diş (Nesil Yayınları) Hazırlayan: Halil Zenciroğlu
- 5) Beyaz Diş (Gonca Yayınları-Çocuklar İçin Dünya Klasikleri Serisi)
Hazırlayan: Murat Kaya

⁵ Söz konusu yayinevlerinin listesi ektedir. (EK-2)

⁶ Detaylı bilgiler ektedir. (EK-3)

- 6) Beyaz Diş (Morpa Kültür Yayınları-Resimli Çocuk Klasikleri Serisi)
Dizi Editörü: Gülsüm Cengiz
- 7) Beyaz Diş (Zambak Yayınları) Tercüme: Yasin Durmuş
- 8) Beyaz Diş (Şule Yayınları) Türkçesi: Orhan Düz
- 9) Beyaz Diş (Karanfil Yayınları) Editör: Mehmet Dikmen
- 10) Beyaz Diş (İthaki Yayınları) Çeviren: Ardan Tüzünsoy

4.1. Neden *Beyaz Diş*?

Jack London tarafından 1906 yılında kaleme alınmış *Beyaz Diş* 2005 yılından bu yana ülkemizde uygulanmakta olan ‘100 Temel Eser’ projesi kapsamındaki klasiklerden biridir. Söz konusu eser, projenin doğal bir sonucu olarak diğer klasik eserlerle birlikte ilköğretim okullarındaki sınıf kitaplıklarında yerini almış ve bunun doğal bir sonucu olarak da 2005 yılı öncesine göre daha geniş bir okur kitlesine ulaşmıştır. Bir öğretmen ve çevirmen olarak öğrencilerimin ellerinde gördüğüm farklı yayınevleri tarafından yayımlanmış *Beyaz Diş* çevirilerinde daha ilk sayfadan itibaren çevirmen ve çeviri kararları açısından sorgulanmaya değer yönlerin olduğunu keşfettim ve bu durum beni bu tezi yazmaya itti.

Diğer klasikler arasından özellikle *Beyaz Diş*’i seçmemin nedeni ise Jack London’ın edebi kişiliği, üslubu ve söz konusu kaynak metnin asıl hedef kitlesini çocukların değil yetişkinlerin oluşturuyor olmasıydı. Alt metni döneminin türlü sosyolojik ve ideolojik göndermeleri ile dolu olan, altını çizdiği değerlerle zihinsel düzey bazında ancak yetişkin okur kitlesine yönelik olarak kabul edilebilecek bu eseri uyarlama yöntemiyle ‘çocuğa göreleştirmek’ nasıl mümkün olabilirdi? Jack London’ın siyasi kimliğini de göz önünde bulunduracak olursak metni yaptığı göndermelerden soyutlamak, doğru şekilde uyarlamak şüphesiz zorlu bir süreç olacaktı, elbette her yayınevinin yayın etiğine uygun davrandığını var sayacak olursak.

Yukarıda altını çizdiğim durumun dışında *Beyaz Diş*’i seçmemin en önemli sebeplerinden bir diğeri ise kaynak metnin Amerikan Edebiyatı’nın en önemli yapıtlarından biri oluşudur. Amerikan edebiyat ve kültür dizgesinde bu kadar

önemli bir yer teşkil eden bu eserin Türk edebiyat ve kültür dizgesinde ne şekilde yer bulunduğunu irdelemek de oldukça önemli olacaktır.

Yine öğrencilerimden aldığım dönütler doğrultusunda *Beyaz Diş*'in 100 Temel Eser içerisinde kendilerinin en fazla sevdiği ve keyifle okuduğu kitaplar arasında olduğunu da belirtmeliyim. Elleri ulaşan çevirilerin, yayınevlerinin farklı ideolojileri doğrultusunda yayımlandıklarını varsayacak olursak *Beyaz Diş*'i edebi çeviri eleştirisi için neden seçtiğim bir kere daha anlaşılacaktır. Bu tezde ele alınan *Beyaz Diş* çevirileri piyasada en geniş satış ağına sahip ve öğrencilere en fazla ulaşan yayınevleri arasından seçilmiştir.

4.2. Jack London'ın Hayatı ve Yaşadığı Dönemin Özellikleri

Jack London (12 Ocak 1876- 22 Kasım 1916) eserleri ve düşünceleriyle milyonlara ulaşmış, Amerikan tarihinin en önemli yazarlarından biridir. Büyük kitlelere ulaşan her yazar gibi Jack London'ın da sayısız biyografisi kaleme alınmış, hem hayattayken hem de ölümünün ardından yazar okurlara anlatılmaya çalışılmıştır. Hiçbir metnin art plandaki düşüncelerden veya ideolojilerden uzak tutulamayacağı göz önünde bulundurulacak olursa kaleme alınan biyografi metinlerinin de farklı nitelikler taşıdığını belirtmek yanlış olmaz. Sayısız Jack London biyografisi arasından James L. Haley'nin 2010 yılında kaleme aldığı ve 2012 yılında Yiğit Yavuz tarafından dilimize aktarılmış ve Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'na okurla buluşturulmuş biyografi incelemeye değerdir.

London'ı özel yapan, macera yönü ağır eserler değildir. Zira yazarı yalnızca maceraperest bir kalıba sokmak, tüm düşünsel faaliyetlerini ve okuruyla buluşturmak istediği mesajları görmezden gelmek kendisine ve sanatına yapılabilecek en büyük haksızlık olacaktır. London'ı özel yapan toplumsal sınıflaşma ve bu sınıflaşmanın halk üzerindeki yıkıcı etkilerini vurgulama konusundaki meziyetidir. London ancak tanık olduğu tarihsel süreç göz önünde bulundurulursa, deneyimleri, çektiği zorluklar ve hayat mücadelesi dikkate alınırsa anlaşılabilir. Bu nedenle eserlerini salt dilsel bağlamda incelemek, arka plandaki onca düşünsel süreci görmezden gelmek

yanlıştır. London'ın eserlerindeki temel çıkış noktası Kapitalizmin insanlar üzerindeki yıkıcı etkileri ve bu yanlış sistemden bir kaçış yolu veya çare olarak gördüğü sosyalizmdir. London, pek çok çağdaşının yapamadığını yapmış, insanın sanayileşmiş batı toplumlarınca nasıl sömürüldüğünü eserleri vasıtasıyla defalarca gözler önüne sermiştir. London'ı işte tüm bu tartışmaları yok sayıp okumak şüphesiz onu ve eserlerini anlayamamakla sonuçlanacaktır. Günümüzde okurla buluşan eser çevirileri ve London biyografilerinin çoğu bahsi geçen arka plan bilgilerinden bir hayli uzaktır.

Hayatın birçokları için hiç de masalsı başlamadığı, başarı merdivenlerini tırmanıp tüm dünyaya adını duyurmanın kolay olmadığı bilenen bir gerçektir. Gayrimeşru bir çocuk olarak dünyaya gelmenin, yoksullukla savaşmanın ve direnmenin en canlı örneklerinden biridir London. Bu noktada hayata tutunabilmek için verdiği savaş, para kazanmak için çalıştığı yerler ve alt tabakaya mensup biri olarak okuma azmi takdire değerdir. Kısa hayatı boyunca kimi zaman bir fabrika işçisi, kimi zaman bir istiridye korsanı, kimi zamansa dondurucu soğuklarda yaşamını idame ettirmeye çalışan bir altın madencisi olarak karşımıza çıkar. Bir zamanlar kendisini bir 'yük hayvanı' olarak tanımlayacağı zorlukta işlerde bile çalışmıştır London. En çok da işte bu zorlu hayattaki tek dayanağı olan okuma ve öğrenme azmiyle takdir edilmiştir. Yaşadığı zorluklar *Demir Ökçe'de*, *Martin Eden'de*, *Beyaz Diş'te* ve daha pek çok eserde en önemli ilham kaynağı olmuştur. Okumanın, eğitim almanın hak görülmediği bir sınıfa mensuptur London. Bu nedenle de Kaliforniya Üniversitesi'nde eğitim görebilmek için oldukça zorlu günler yaşamıştır.

London'ın haksızlığa olan duruşu çocuk yaşlardan itibaren yavaş yavaş gelişmeye başlamıştır. Hem öğrencilik hayatı boyunca hem de gündelik yaşamda hiçbir zaman haksızlığa boyun eğmemiş, sonunda ne olursa olsun haklı olanın yanında durmaktan vazgeçmemiştir. Henüz küçücük bir çocukken aldığı onca yara, zor şartlar altında çalışmakla geçen seneler onu vaktinden önce olgunlaştırmış, çocukluğunu yaşayamadan dünyaya farklı ve olgun gözlerle bakmayı öğrenmiştir. Sevgisizlik, ilgisizlik, hayatta kalma çabası ve yaşadığı onca sıkıntı London'a hayatta kalabilmek için adeta bir 'kurt' gibi davranması gerektiğini öğretmiştir.

Jack London'ın açık denizlere, gemilere ve deniz yaşamına olan düşkünlüğü kaleme aldığı pek çok eserde özellikle de ana karakterler üzerinden kendisini göstermiştir. Deniz onun için en az okumak kadar büyük bir tutkudur. Yelkencilığe olan merakı sebebiyle vakit geçirmeye başladığı kıyı kasabalarında tanıştığı insanlar London'ın ilerleyen yıllarda mental gelişiminde oldukça önemli bir rol oynayacak olan istiridye korsanlığı ile tanışmasına vesile olmuşlardır.

İstiridye korsanlığının zorluklarını ve tehlikelerini yaşayan genç London 23 Ocak 1893'te San Francisco'dan ayrılan *Sophia Sutherland* gemisiyle yedi aylık fok avcılığını serüvenini yaşamıştır. Bu seyahati sırasında tanık olduğu fırtınalar ve edindiği deneyimlerin okuduğu kitaplardan edindiği edebi üslupla birleşmesi ortaya *Japonya Açıklarında Tayfun* isimli eseri çıkarmıştır. 1893'te *San Francisco Morning Call*'un düzenlediği en iyi betimleyici metin yarışmasında birinci gelen bu eser 'yük hayvanı' Jack London'ın 'yazar' Jack London'a dönüşmesinin ilk adımını oluşturmuştur.

1890'lı yılların ekonomik buhranı sırasında halk arasında daha önce telaffuz edilmesi dahi mümkün olmayan fısıltılar dolaşmaya başlamıştır: reform, sosyalizm ve devrim...London işte tam da bu dönemde fikirlerinin oluşmasında büyük rol oynayacak Herbert Spencer, Darwin, Marx ve Nietzsche ile tanışmıştır. Ülkedeki isyan havası dalga dalga yayılırken direnişçiler, yürüyüşler ve gösteriler ile seslerini duyurmaya çalışmışlar, London da okuyarak edindikleri ve gözü önünde yaşananlar neticesinde bu atmosferin bir parçası olmuş, oldukça zor zamanlar geçirerek Erie Vilayet Hapisesi'nde hapis yatmıştır.

London'ın tam da bu isyan yıllarında Oakland Halk Kütüphanesi'nde yaptığı okumalar, ileride romanlarında okurla buluşan pek çok düşüncüyü filizlendirmiştir demek yerinde olacaktır. Buradan hareketle *Beyaz Diş*'te de sıkça karşımıza çıkan 'üstün ırk' tartışmasını Nietzsche'nin 'insan' ve 'üstün insan' kavramlarından esinlenmiş olabileceğini iddia edilebilir. Ayrıca Darwinci düşüncenin, en güçlünün hayatta kalacağına yönelik söylemleri de eserin art planındaki yerini almıştır.

Yaşadığı sıkıntılar sonucunda hayatta kalabilmek için okumak, öğrenmek ve yazmak gerektiğini anlayan London yıllar önce bıraktığı eğitimine Oakland Lisesi'nde devam etmeye başlamıştır. Ders vakitlerinde öğrenci, derslerden sonra ise okulun hademesi olan bu azimli gence çevresindekiler saygı duymuş, okul dergisine yazdığı makaleleri takdirle okuyup, sosyalizm üzerine ateşli konuşmalarını zevkle dinlemişlerdir. Günden güne sosyalizm üzerine düşüncelerini geliştiren London, fikirlerini çevresindekilerle tartışmaya ve söylevler vermeye başlamıştır.

Öğrenme hevesi liseden sonra da devam eden London, Kaliforniya Üniversitesi'nin zorlu sınavlarını geçmiş ve pek çok adayı geride bırakarak üniversiteye kabul edilmiştir. Ancak mensubu olduğu sosyal sınıf tam da bu noktada yine karşısına çıkmış, kabul edildiği bu seçkin üniversitenin masraflarını karşılamak London için içinden çıkılmaz bir durum haline gelmiştir. İşte o günlerde ülkede hızla yayılan Klondike'ta altın madeni bulunduğu haberi, daha rahat bir hayatın özlemine kuran pek çokları gibi London'ın da dikkatini çekmiştir. Sırtındaki maddi yüklerden kurtulabilme ve kendisini yalnızca yazarlık tutkusuna verebilme hayali ile London, edebi yönünü oldukça geliştirecek olan zorlu Yukon yolculuğuna çıkmıştır.

Umatilla ve *City of Topeka* adlı buharlı gemilerle yapılan yolculuklar neticesinde 2 Ağustos 1897'de Juneau'ya varan London'ın Yukon nehri boyunca süren ölüm kalım savaşı Lindemann, Tagish, Marsh, Laberge Gölü ve Dawson City ile devam etmiş, en nihayetinde Hederson Deresi'ndeki maden arama bölgesinde altın arayışlarına başlamıştır. Zorlu şartlar, yetersiz beslenme ve kutup soğukları nedeniyle pek çok altın arayıcısı gibi o da Klondike Vebası'na yakalanmış, altın bulamadığı, çaresiz hissettiği, içinde çağlayıp duran düşünceleri kimseyle paylaşamadığı günler bu hastalık yüzünden iyiden iyiye çekilmez hale gelmiştir. İskorbütü hızla şiddetlenen London, yolun sonuna geldiğini hissederek Klondike'tan eli boş bir şekilde ayrılmıştır.

İskorbütten kısa sürede kurtulan yazar, hayatını idame ettirebilmek için Yukon bölgesinde edindiği deneyimleri konu edinen makaleler yazmış ancak hepsine ret cevabı almıştır. İçindeki yazma tutkusuna rağmen defalarca şevki kırılan London'ın tüm maddi kaynakları tükenmek üzereyken *A Thousand Deaths* başlıklı

hikâyesi ile *Black Cat*'li günleri başlamıştır. Bunu haftalık edebiyat dergisi *Wave* takip etmiş, içindeki sosyalist ateşin etkisiyle kaleme aldığı *The Impossibility of War* (Savaşın İmkânsızlığı) başlıklı denemesi *Overland Monthly*'de yayımlanmıştır. Söz konusu deneme London'ın içinde bulunduğu dönemin koşullarından hareketle gelecekte yaşanacaklara dair çok önemli tespitlerine yer vermesi açısından oldukça önem arz etmektedir. İlerleyen süreçte *The Son of the Wolf* (Kurdun Oğlu), ülkede büyük ses getirmiş, hikâyedeki gerçeklik, kurgu ve anlatım övgülerle karşılanmıştır.

Yayımlanmış yazıları çoğalan London, San Fransico'nun ünlü *The Crowd* topluluğunda kendisine hızla bir yer edinmiştir. Dönemin sanatçıları ve yazarlarından oluşan söz konusu topluluk sayesinde London günden güne daha da donanımlı bir yazar haline gelmiş, kendisi gibi topluluğun bir üyesi olan Anna Strunsky'le birlikte kaleme aldığı *Kempton-Wace Mektupları* büyük ses getirmiştir. Aşkın tabiatına yönelik bu başarılı eseri *Karların Kızı* izlemiş, yazarın Klondike deneyimleri büyük ilgi gören *Soğuşun Çocukları* 'nda (*Children of the Frost*) okurla buluşmuştur.

Kendisine yeni bir pencere arayan Jack London, Londra'nın Eat End semtine yerleşmiş, *Uçurum İnsanları*'na esin kaynağı olacak şeyler yaşamıştır. Kapitalist sistemin insanları ne denli koşullarda yaşamaya zorladığını gözler önüne sermek için gün içinde yoksulların arasına karışmış, onlar gibi yaşamış, evinde olduğu zamanlarda daktilosunun başından hiç kalkmadan hafızasına kazınan görüntüleri kâğıda dökmüştür. Zorlu bir dört ayın ardından Londra'daki çalışmalarını bitirip evine dönen London, editörünün de tavsiyelerini göz önünde bulundurarak *Uçurum İnsanları*'na son şeklini vermiş, 20,000 nüsha satan bu eser hem okurlar hem de eleştirmenlerce büyük övgüyle karşılanmıştır.

Uçurum İnsanları'nı *Vahşetin Çağrısı* (*The Call of the Wild*) izlemiş, Alaska'nın zorlu koşullarında hayatta kalmaya çalışan bir köpeğin hikâyesini ele alan eser *Beyaz Diş*'in (*White Fang*) de bir ön çalışması olmuştur. *Vahşetin Çağrısı*'nın yanı sıra *İstiridyeye Korsanları* isimli eseri London'ın San Francisco'da kendini kabul ettirmeye çalıştığı entelektüel çevrede durumların değişmesine neden olmuş, bir zamanlar gözüne girmeye çalıştığı yazarlar ve düşünürler London'ı övgü yağmuruna tutmuşlardır.

Maddi kaynaklarının tükenmesi sonucunda London, o sıralarda devam etmekte olan Rus-Japon Savaşı'nı nakletmek üzere Japonya'ya giden savaş muhabirleri arasına katılmış ancak Kore'den istediği savaş haberlerini yazamadan dönmüştür. Ancak çektiği fotoğraflar Rus-Japon Savaşı'na dair en etkili görsel belgeler olarak kalmıştır. Yazarlığa *Deniz Kurdu* ile geri dönen London bir kez daha övgü yağmuruna tutulmuş, bir fok avı ıskunasındaki hayatın betimlendiği bu eser yazarın geçmiş deneyimlerinin en çarpıcı şekilde yazıya geçirilmiş hali olarak literatürdeki yerini almıştır.

1904 ve 1905 yılları London'ın yazarlık hususunda en yoğun çalıştığı yıllar olmuştur. *Kessh'in Hikayesi*, *ABD'deki Sosyalist Oyların Açıklaması*, *Sınıf Savaşı*, *Boksör*, *Balık Devriyesi Hikayeleri* ve *Atalarının Tanrısı* bu dönemde peş peşe yayımlanan sosyalizm ve macera dolu çalışmalarıdır. Yine aynı yıllarda London söyleşileri başlamış, yazar yıllar öncesine dayanan hitabet yeteneğini ateşli konuşmalar yaparak günden güne pekiştirmiştir. Başta Los Angeles olmak üzere Kansas City, Iowa, Mt. Vernon, Chicago, Lincoln, Illionis, Ohio ve Wisconsin radikal düşünceler içeren konferanslarına ev sahipliği yapmıştır. Yazarın Sosyalist Parti ile bağlarını güçlendirmesi de bu döneme rastlamaktadır.

Vahşetin Çağrısı'nın ardından kaleme alacağı yeni eserin yeniden büyük bir yankı uyandırmasını isteyen London oldukça karmaşık bir dönemden geçmiş, tam da bu sırada *San Francisco Chronicle*'de okuduğu bir yazı ona ilham kaynağı olmuştur. Flora Hines Loughhead isimli bir yazar *The Call of the Tame: An Antithesis* (Uysallığın Çağrısı: Bir Antitez) isimli bir çalışma kaleme almış ve Vahşetin Çağrısı'ndaki durumu tam tersine çevirerek vahşi bir kurt köpeğinin evcilleştirilmesini konu edinmiştir. Böylelikle London *Vahşetin Çağrısı*'na eşlik eder tarzda bir eser ortaya çıkarmayı aklına koymuştur. Bu kadar coşkuyla üzerine çalışmaya başladığı eser Amerikan Edebiyatı'na damgasını vuran *White Fang* (Beyaz Diş)'ten başkası değildir. *Beyaz Diş*, London'ın kafasında dolaşıp duran Sosyalizm, evrim ve vahşi tabiat temalarının doğal bir sonucudur. Ancak eseri farklı kılan hikâyenin de farklı oluşudur. *Vahşetin Çağrısı* ile kıyaslandığında daha karmaşık bir olay örgüsü içeren eserde London, hikâyedeki olayları akışına bırakmak yerine son derece bilinçli bir şekilde toplumsal ve evrimsel kuramdan faydalanmıştır.

1905 yılında toplumsal reformcu görüşlerini içeren *Sınıf Savaşı*'nın basılması ateşli sosyalist London'ın şöhretine şöhret katmıştır. Karşıt fikirlere inat *Sınıf Savaşı*'nın elde ettiği başarı çok büyük olmuştur. Bu durum ABD'deki tüm okuyucuların statükodan memnun olmadığını göstermiştir. London, *Sınıf Savaşı*'nı *Boksör*, *Balık Devriyesi Hikâyeleri*, *Altın Kanyon*, *Ay Yüzlü ve Diğer Hikâyeler* izlemiştir.

Adem'den Önce, yazarın yaratıcılığını en fazla konuşturduğu romanıdır. Darwinizm, evrim, modern psikoloji ve atavizmin temel alındığı bu eser döneminde oldukça büyük bir başarı yakalamış, Yale Üniversitesi'nde ders kitabı olarak okutulmuştur. *Uyurgezerler ve İnancından Dönen* başlıklı eserler ise London'ın en önemli sosyalizm konulu denemeleridir. Bunlardan ilki devrimci yazılarının bir özeti niteliğindedir ve emek sömürüsü üzerine kuruludur. İkinci deneme ise London'ın emek sömürüsüne yönelik kişisel deneyimlerini anlatır. Çocuk emeğine yönelik yasaların yetersizliğinden hareketle kaleme aldığı *İnancından Dönen* isimli eserin 1906 yılında *Women's Home Companion*'da yayınlanmasının üzerine ulusal çapta bir Çocuk Emeği Yasası kabul edilmiştir.

London'ın *Demir Ökçe* isimli bir diğer romanı işçi sınıfının oligarşi tarafından nasıl ezildiğini konu edinmiş ve büyük bir başarıya ulaşmıştır. Geleceğin tasvir edildiği bu eser şüphesiz farklı bir roman geleneğine aittir. Nitekim *Demir Ökçe*'yi okuyup ondan etkilenen, gerçek adı Eric Arthur Blair olan bir İngiliz sonraki yıllarda tüm dünyada ciddi ses getirecek başka bir esere imza atmıştır. Bu eser 1984'ten başkası değildir ve yazar Blair de hepimizin tanıdığı George Orwell müstear ismiyle okurların hafızasında yer edinmiştir.

Türlü maddi zorluklarla yaptırdığı *Snark* isimli tekne ve bu tekne ile yaptığı yolculuktan hafızasında kalanlar Jack London için pek çok edebi eserin ilham kaynağı olmuştur. Söz konusu eserlerden bir tanesi adından yıllarca söz ettirecek *Martin Eden*'dan başkası değildir. Otobiyografik bir roman olan *Martin Eden*, denize sevdalı bir gencin başından geçenleri anlatmasının yanı sıra döneminin politik sorunlarına değinmesi açısından oldukça önemlidir. Ayrıca *Snark* ile yaptığı yolculuğu sırasında sörfü keşfeden London, *Snark'ın Seferi* adıyla daha sonra kaleme

aldığı kitabında sörfçülüğün tüm dünyada tanınmasına vesile olmuştur. Snark'lı yolculuğunun esin kaynağı olduğu diğer eserleri *Molokai'deki Cüzamlılar*, *Adaların Jerry'si*, *Serüven* ve *John Harned'in Deliliği*'dir.

Snark'lı günlerin ardından London'ın çiftlik günleri başlamıştır. Yazar daha sonradan 'Kurt Evi' olarak adlandıracağı çiftlik evinde bir yandan cilt ve böbrek hastalıkları ile mücadele ederken diğer yandan hevesinden hiçbir şey kaybetmeden eserler üretmeye devam etmiştir. Özellikle 1911 senesi London'ın yazarlık hayatının en verimli senelerinden biri olmuştur. *Serüven*, *Tanrı Güldüğü Zaman*, *Güney Denizi Hikayeleri*'ne ilaveten otuz adet kısa hikaye bu senede kaleme aldığı eserlerindedir. 1912 senesi de London için benzer bir üretkenlikle geçmiş, yazar bu sene boyunca hem kendisine iyi kazanç sağlayan hem de okurlarını edebi anlamda tatmin eden *Smoke Bellew Hikayeleri*'ni, *Ay Vadisi*'ni, *Gece Doğan*'ı ve *Acı Kuvvet*'i kaleme almıştır. Amerika'da içkinin yasaklanması üzerine, hayatını alkolle olan mücadelesi üzerinden ele aldığı *John Barleycorn*'ı kaleme almıştır.

Henüz 37 yaşında olmasına rağmen çok ciddi sağlık problemleri yaşayan London'ın hastalıklarının şiddetlenmesi sonucunda aldığı morfinler çok zor günler yaşamasına sebep olmuştur. *Deniz Kurdu*'nun 5 Ekim 1913 tarihinde sinemaya uyarlanması bu dönemin tek olumlu gelişmesidir. Söz konusu film Amerika Birleşik Devletleri'nin ilk uzun metrajlı filmi olması açısından oldukça önem arz etmektedir.

London'ın yaşamının son yılları uzun soluklu yazarlık şöhretinin düşüşü geçmesiyle neticelenmiştir. En önemli eserleri olan *Vahşetin Çağrısı*, *Beyaz Diş*, *Deniz Kurdu*, *Martin Eden* ve *Demir Ökçe*'nin üzerinden yıllar geçmiş, büyük sıkıntılara sebep olan hastalıkları kalemini köreltmıştır. Yazarın bu dönemdeki en önemli eseri Meksika'daki iç savaş sırasında savaş muhabiri olarak edindiği deneyimleri aktardığı *Savaşın İmkansızlığı* olmuştur. Yaşananları ateşli bir şekilde nakletmeye çalışan London, yıllardır aynı hayali, ezilen halkların devrim gününün geleceği düşüncesini paylaştığı yoldaşlarının hakikat yerine salt kendi söylemlerinin peşinden gitmeye çalıştıklarını gördükçe bağlı olduğu grupla bağlarının kopmak üzere olduğunu anlamıştır. Böylece London yoldaşlarına yazdığı bir mektupla

Sosyalist Parti'den istifa etmiş, partinin mücadele ruhunu kaybettiğine ve sınıf savaşına vurgu yapmadığına inandığının altını çizmiştir.

Hayatının son yıllarında London, *Elsinore'da İsyan*, *Kızıl Veba*, *Yıldız Gezegeni*, *Büyük Evin Küçük Hanımı*, *Tasman'ın Kaplumbağaları*, *Hawaii Makaleleri* ve *Meşe Palamutu Dikimcisi* isimli eserleri kaleme almıştır. Ancak okurların alışkın olduğu görkemli London üslubunun son olarak *John Barleycorn*'da görülmesi eleştirmenlerce bu eserin yazarın son başarılı çalışması olarak nitelendirilmesine sebep olmuştur.

Yazarın son günleri böbrek sorunlarının katlanılamaz boyutlara ulaşılması ile neticelenmiştir. Buna bir de sağlığını daha da kötü hale getiren dizanteri, besin zehirlenmesi ve romatizma problemleri eklenince London kendisi için sonun yaklaştığını anlamıştır. Acılarını dindirebilmek amacıyla aldığı morfinin dozunu ayarlayamaması neticesinde doktorların tüm müdahalelerine rağmen 40 yaşında yaşamını kaybetmiştir. Bu fırtınalarla dolu hayata daha uygun düşecek bir son olduğundan mıdır bilinmez, London'ın ölümü çoğu biyografi yazarına ve çağdaşlarına göre intihar olarak değerlendirilmiştir. Yazarın vasiyeti üzerine naaşı yakılarak çok sevdiği çiftlik evine gömülmüştür. Henüz yaşamının ortalarında olan London'ın erken ölümünde yıllarca bir 'kurt' gibi ettiği mücadeleler ve bu mücadeleler süresince aldığı yaraların etkisi büyüktür kuşkusuz. Yazarlığının büyüklüğü zaman zaman politik sebeplerle gölgelendirilmeye çalışılmış, hatta öldükten sonra FBI tarafından hakkında suç duyurusu açılmıştır. London bugün hala özellikle *Vahşetin Çağrısı*, *Demir Ökçe*, *Martin Eden*, *Deniz Kurdu* ve *Beyaz Diş* gibi eserleriyle toplumsal adalet çağrısını gençlerin zihinlerinde yankılandırmaya devam etmektedir.

4.3. *Beyaz Diş* Üzerine Kısa Bir Bilgilendirme

Beyaz Diş dörtte üç kurt, dört bir köpek genleri taşıyan bir hayvanın vahşi doğa ile olan içgüdüsel bağlarına karşın nasıl evcilleştirildiğini konu eden, Kanada'daki Yukon bölgesinde başlayıp San Francisco'da neticelenen bir romandır. Romanın başkahramanı Beyaz Diş, annesinden henüz ufacık bir yavruyken ayrılır ve vahşi kuzey topraklarında kıtlık, soğuk ve insanlarla mücadele ederek hayata tutunur. Yavruluktan yetişkin bir hayvana dönüşmesi esnasında, doğa ve insanlarla yaşadığı deneyimlerin bir sonucu olarak okura kimi zaman tam bir kurt, kimi zamansa tam bir köpek izlenimi verir. Roman boyunca üç farklı sahibi olur Beyaz Diş'in. Bunlardan ilki bir yerli olan Boz Kunduz'dur. Boz Kunduz Beyaz Diş'e olan sevgisini hiçbir zaman göstermez, Beyaz Diş onun için yalnızca kızıağı çeken hayvanlardan biridir. Bunun dışında hiçbir değeri veya önemi yoktur. Öyle ki Boz Kunduz, içki bağımlılığı neticesinde Beyaz Diş'i viski alabilmek için romanın en gaddar, en acımasız karakteri Güzel Smith'e satar. Güzel Smith onu öncelikle doğasına son derece aykırı bir şekilde bir kafese kapatır. İçinde doğayla kucaklaşma, doyasıya koşup avlanma isteği olan dörtte üçü kurt Beyaz Diş için bundan daha kötü bir eziyet olamaz. Ayrıca yeni sahibi onu her gün döver, karşısına bin bir türlü hayvanı getirerek her gün dövüşmeye zorlar onu. Böylelikle Beyaz Diş demirden bir kafesin içinde hayata, doğaya, insanlara karşı her gün biraz daha bilenir; hem kendi türünün hem de üstün Tanrılar olarak nitelendirdiği insanın düşmanı olur çıkar. Efendisi Güzel Smith durmak bilmeden her gün defalarca dövüştürür onu, amacı bahislerden bolca para kazanmaktır. Bir sona doğru giden Beyaz Diş'in hikâyesi Weedon Scott'la karşılaştıktan sonra tamamen değişir, her şey sıfırdan başlar. Güzel Smith'in Beyaz Diş'i bir gün bir buldokla dövüşürmesiyle başlar değişim. Beyaz Diş için ölümün çok yakın olduğu bir anda yoldan geçmekte olan Weedon Scott, Güzel Smith'e yaptığının bir vahşet olduğunu söyler ve yarı ölü halde olan Beyaz Diş'i satın alır, onu yaşatır ve ona sevginin, bağlılığın ne olduğu öğretir. Ne insanlardan ne de annesi dâhil diğer hayvanlardan tam anlamıyla sevgi, ilgi ve kabullenilme görememiş Beyaz Diş, kendisini yeni efendisine sonsuz bir sevgi ile bağlar. Onunki hayatında belki de ilk kez kabullenilmiş, gönüllü bir bağlılıktır. Öyle ki hem sahibini hem de onun ailesini koşulsuz korur, kollar. Romanın sonunda Beyaz Diş 'kurt'

özelliklerinden neredeyse uzaklaşır, sadık, itaatkâr bir köpek gibi davranmaya başlar. Bu değişim öyle boyutlardadır ki vahşi doğasına karşın Beyaz Diş efendisinin toprakları olan sıcak topraklara ve iklime alışır, hatta kendisinin de bir ailesi olur.

4.4. Eserdeki Alt Metinler ve Temalar

4.4.1 Sosyalizm Vurgusu

Yüzeysel metin her ne kadar sevgi, bağlılık temaları ile yüklü olsa da metnin derinlerinde London pek çok konuya gönderme yapmaktadır. Toplumsal ve evrimsel kuramdan hareketle ele aldığı Beyaz Diş'i tam anlamıyla anlamlandırabilmek için öncelikle London'ı tam anlamıyla tanımak ve anlamak gerekmektedir. Jack London'ın siyasi ve ideolojik görüşlerini göz önünde bulundurursak metinde Sosyalizme ciddi göndermeler vardır. Söz konusu göndermeler eserin ortaya çıkış zamanında yaşanmakta olan siyasi çalkantıların doğal bir sonucudur. Bu göndermeleri London, hem kelime seçimlerinde hem de kurguda kimi zaman açık kimi zaman örtük bir şekilde okurla paylaşmaktadır. Eserdeki karakterlerin yaşamakta olduğu sıkıntılar üzerinden London toplumdaki sıkıntıları mercek altına almış ve ideal yol olarak gördüğü sosyalizmin sıkça altını çizmiştir. O halde çeviri eserleri incelerken bu göndermelerin ne ölçüde korunduğunu, yayınevlerinin ideolojilerinin bu tür göndermelerde ne gibi değişiklikleri zorunlu kıldığını ortaya koymak faydalı olacaktır.

4.4.2. Doğaya Yabancılaştırılma

Yine yüzeysel metne baktığımızda sevgi ile kurulan bir hayvan-sahip ilişkisine vurgu yapılmış gibi görünebilir. Ancak temelde vurgulanmaya çalışılan, sevgi ile olsa da, içinde baskın olarak kurt genleri taşıyan bir hayvanın doğasından koparılarak hiç de ait olmadığı bir hayatı yaşamak zorunda bırakılmasıdır. Tüm deneyimleri Beyaz Diş'i en nihayetinde hiç de kendisi olmayan bir hayvana dönüştürmektedir. Burada London üstün olanın, diğerleri üzerinde nasıl bir hâkimiyet kurmaya çalıştığını gözler önüne sermek istemektedir. London 1908'de

yayımlanan bir yazısında hayvanların doğalarına aykırılaştırılmalarının karşısında olduğunu belirtir ve pek çok eserini hayvanlar, özellikle de kurtlar üzerine yazmasını bu şekilde gerekçelendirir. Ona göre hayvanlar insanlaştırılmaya çalışılmakta, doğalarından uzaklaştırılmaktadır. Bunun neticesinde Beyaz Diş gibi pek çok hayvan bir evrime tabi tutulmakta, başkalaşmaya zorlanmaktadır. Bu gibi bilgiler ışığında metni çözümlmek ve çeviri kararlarını bunların neticesinde vermek oldukça önemlidir. Ancak görüldüğü üzere bahsi geçen tartışmalar tamamen yetişkinlere göredir. Bu nedenle çocukların anlayamayacağı düzeyde geçen bu kavramsal tartışmaların Gonca ve Morpa Yayınları tarafından nasıl uyarlandığını da irdelemek oldukça faydalı olacaktır.

4.4.3. Otobiyografik Bir Alegori Olarak *Beyaz Diş*

Kimi yorumculara ve araştırmacılara göre Herbert Spencer, Karl Marx ve Friedrich Nietzsche'den oldukça etkilenen Jack London'ın bu eseri otobiyografik bir alegoridir. London'ın oradan oraya sürüklenerek geçirdiği, hatta hapis yattığı gençlik yıllarından, lise ve üniversiteyi okumayı kafasına koymuş, hayatını düzene sokmuş evli bir yazar olduğu yetişkinlik yıllarına bir geçişi simgelemektedir aslında *Beyaz Diş*. Eserdeki karakterler, olay örgüsü ve olayların yaşandığı coğrafyalar Hatim ve Mason'un ortaya koyduğu 'durum' merceği altında incelendiğinde London'ın hayatına birebir paralel nitelikler sergilemektedir. Yazarın yaşamı boyunca kendisini sık sık bir 'kurt' olarak görmesi, hayatını idame ettirebilmek adına Yukon bölgesinde geçirdiği günler ve hastalıklar, insanın vahşi doğa karşısındaki çaresizliği London'ın bizzat yaşadıklarını esere aktardığının en somut kanıtlarıdır. Eserin finalinin bir çiftlik evinde noktalanması da London'ın hayatının finali ile birebir örtüşmektedir. Tüm bu kanıtlar *Beyaz Diş*'i otobiyografik bir alegori olarak ele almanın son derece yerinde olacağını gözler önüne sermektedir.

4.4.4. İnsan ve Topluma Yönelik Göndermeler

Romanda hem iyiler, hem de kötüler vardır, tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi. London'ın 'kötü' karakterlerini farklılaştıran en önemli özellik, bu karakterleri 'toplumun' kötü kılmasıdır. Beyaz Diş'in yaşadıkları yalnızca hayvanların değil aynı zamanda insanların da vahşi doğasını gözler önüne sermektedir. London, farklı insan tipleriyle buluşturur okurunu. Bir yanda Kuzey topraklarındaki soğuğa dayanmadığı için ölen bir zenginin tabutunu, hayatta kalabilme pahasına kızaklarla günlerce çekmek zorunda kalan fakir yerliler vardır. Diğer bir yanda toplum tarafından çirkin bulunan, kabul edilemeyen ve bunun neticesinde toplumun bizzat vahşileştirdiği Güzel Smith vardır. Hayata o kadar öfkeli ki Beyaz Diş'in hayata duyduğu öfkeden etkilenir. Öte yanda Weedon Scott'un yargıç babası vardır. Devletin polisinin yaptığı bir düzenbazlık neticesinde masum bir adamı hapse attırmıştır. Bu adam, Jim Hall, intikam almaya yemin eder. Yine toplum ve toplumdaki adaletsiz yargı getirmiştir onu bu noktaya. Görüldüğü gibi pek çok alt metni vardır London'ın bu eserinin. Bu nedenle topluma ve düzene olan bunca göndermeyi göz önünde bulundurmadan yapılacak bir incelemenin amacına ulaşması beklenemez.

4.4.5. Üstün Tanrılar: Beyaz Irk

İrdelenmesi gereken bir başka konu ise *Beyaz Diş*'te 'üstün tanrılar' olarak nitelendirilen 'beyaz ırk'tır. Daha önce de belirtildiği üzere London'ın beyaz ırkın üstünlüğüne yönelik yaptığı göndermeler Nietzsche'nin 'insan' ve 'üstün insan' kavramlarına birtakım göndermeler içermektedir. Beyaz Diş'in ilk sahibi bir yerlidir ve sahibiyse Yukon bölgesine gelene kadar beyaz ırktan bir bireyi hiç görmemiştir. İlk karşılaşmada hemen anlar onların üstün varlıklar olduğunu. Sahibi onun tanrısıdır, bu beyaz tenliler ise kesinlikle kendi sahibinden de üstün güçleri olan üstün tanrılardır. Yazarın böyle bir vurgu yapması da incelemeye değerdir. London'ın Beyaz Diş'e beyaz ırk hakkında yaptırdığı bu çıkarımlar, özellikle San Francisco'daki hayatı, evleri, taşlıları görmesi neticesinde daha da şiddetlenir. Yoksulluğun, kıtlığın ve soğuğun vurduğu kuzey topraklarından sonra sahibi Scott'la birlikte sıcak ve modern güney topraklarına gelen Beyaz Diş için beyaz ırk

tartışmasız üstündür. Eşitlik ve sosyalizm vurgusunu eserlerinde defalarca tekrarlayan London'ın belki de en büyük çelişkisi beyaz ırkı oturttuğu 'üstün' konumdur. Çevirmenlerin bu bağlamda ne şekilde karar aldıklarını incelemek oldukça önemlidir.

4.4.6 Cinsiyet Roller

Son olarak *Beyaz Diş*'teki cinsiyet tartışması da incelemeye değerdir. London'ın bu eserinde çizilmeye çalışılan erkek imgesi savaççı, avcı, zorlu şartlarda dahi olsa ailenin geçimini sağlamakla yükümlü olan ve bunu layıkıyla yerine getiren bir imgedir. Kadın ise evde oturup kocasının gelmesini bekleyen, işe yaramaz ve dırdırcı bir varlıktır. London toplumsal bir varlık olan insanı cinsiyet bağlamında ciddi kalıplara koyarken ataerkil bir toplumu da gözler önüne sermektedir. Öte yandan vahşi doğada durum böyle değildir. Dişi hayvanlar tıpkı erkekleri gibi doğada özgürce dolaşır, avlanır, yavrularını büyütür hatta yeri gelir erkekten daha otoriter bir varlık olarak karşımıza çıkar. London'ın cinsiyet ayrımına, arka plandaki metni daha yakından inceleyerek hâkim olabilmekteyiz. Ona göre vahşi doğada eşit olan dişi ve erkek, kendilerini toplumsal mekanizmaların boyunduruğu altına sokmaya başladıkları anda bu eşitlik tamamen ortadan kalkar. Çünkü toplum erkeğe layık gördüğü konumu hiçbir zaman ve koşulda kadına tanımayacaktır. London'ın toplumdaki kadın-erkek olgusuna yönelik söz konusu göndermelerinin çevirilerde ne ölçüde okurla buluştuğu, bu bağlamda alınan kararların ne kadar 'bilinçli' olduğuna bakmak faydalı olacaktır.

4.5. Beyaz Diş'in Dokuz Farklı Yayınevinden Çıkmış Çevirilerine Genel Bir Bakış

İncelenmek üzere seçilen dokuz farklı *Beyaz Diş* çevirisinden alıntılar yaparak çeviri kararlarını edebi çeviri niteliği değerlendirmesi bağlamında sorgulamaya başlamadan önce, söz konusu çevirilere genel bir perspektiften bakmak

yerinde olacaktır. Bu bölümde *Beyaz Diş* çevirilerinin genel metinsel düzenlemelerine, içeriklerine, çocuklar için nasıl bir uyarlamaya gidildiğine ve yazınsal anlamda önem taşıyan diğer pek çok noktaya değinilecektir.

4.5.1 Beyaz Diş (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları-Modern Klasikler Serisi)

Bugüne kadar yayımladığı dünya klasikleriyle Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, okura güven veren bir çizgide ilerlemektedir. Hem özgün metne sadakat hem de yazarın söylemini koruyabilmek açısından işini titizlikle yapan bu yayınevinden çıkmış *Beyaz Diş* çevirisi hem biçimsel hem de biçimsel anlamda kaynak metne paralel özellikler sergilemektedir.

Kitabın ön kapağı, yayınevinin ‘Modern Klasikler Serisi’nin tamamında kullanmayı tercih ettiği bir tasarımdan oluşmaktadır. Yazarın ve eserin hemen altında ‘İngilizce aslından çeviren: Levent Cinemre’ şeklindeki açıklama, çevirmenin önemsendiği ve görünür kılındığını göstermektedir. Kitabın arka kapağında yer alan bilgilerden bu yayınevinin Jack London’ın tüm eserlerini çevirdiğini anlamak mümkündür. *Beyaz Diş*’in bir ön aşaması olarak kabul edilebilecek *Vahşetin Çağrısı* isimli eseri de aynı çevirmenin Türkçe’ye aktarmış olması çevirmenin Jack London’ın üslubuna aşına olduğunu gösterdiği için okurda güven yaratmaktadır. Arka kapakta yer alan Jack London biyografisinde herhangi ideolojik bir açıklamanın yapılmamış olması yayınevinin yazara ve esere yansız bir tutumla yaklaşmaya çalıştığının kanıtıdır.

Kitabın ilk sayfalarında kaynak metinde yer almayan bir ‘içindekiler’ sayfası bulunmaktadır. Bunun yanı sıra çevirmenin zaman zaman dipnot kullandığını görmek mümkündür. Çevirmenin veya editörün aldığı bu kararların okuma serüvenini kolaylaştırmak adına olduğu söylenebilir. Yazınsal metinlerde dipnot kullanılmaması gerektiğine yönelik tartışmalar süredursun, az sayıda kullanılan bu dipnotlar sağladıkları bilgilerle oldukça faydalı olmuştur. Diğer *Beyaz Diş*

çevirilerine kıyasla bölüm başlıkları⁷ konusunda kaynak metne en fazla sadık kalan yayınevi şüphesiz İş Bankası Kültür Yayınları'dır.

Yazarın kaynak metinde kullandığı tasvirler, genel üslubu ve hikâyeyi anlatışı açısından kaynak metinle yapılan karşılaştırmalı incelemeler neticesinde erek metin okurunda hemen hemen kaynak metin okuru üzerinde yaratılan etkinin yaratılabildiğini söylemek yanlış olmaz. Çevirmen herhangi bir bölümü atlamamış, kişisel ideolojisini yansıtabilecek sözcük ve söylemlere başvurmadan metni tam olarak Türkçe'ye aktarmıştır.

4.5.2 Beyaz Diş (Sis Yayıncılık-Dünya Klasikleri Serisi)

Sis Yayıncılık tarafından yayımlanmış *Beyaz Diş*, yayınevinin 'Dünya Klasikleri' serisinin bir parçasıdır. Çevirmen bilgisi kapakta değil ilk sayfada yer almaktadır. Eserin çevirmeni Nilüfer Coşar, İş Bankası Kültür Yayınları çevirmeni Cinemre gibi *Vahşetin Çağrısı*'nı da Türkçe'ye aktarmıştır. Kitabın arka kapağında London'ın biyografisinin yanı sıra çevirmenin/editörün kitapla ilgili çıkarımlarına da yer verilmiştir. İş Bankası Yayınları'ndan farklı olarak Sis Yayıncılık, London'ın biyografisinde birtakım ideolojik ve siyasi ifadelerle yer vermiştir. Özellikle 'Milan bir sosyalist oldu' veya 'Sert bir kapitalizm eleştirisi göze çarpar' ifadelerinin okurla paylaşılması ve metin henüz okurla buluşmadan yazarın doğrudan etiketlenilmesi tartışmaya açık bir konudur. Eserle ilgili en dikkat çeken nokta arka kapakta yer alan 'TAM METİN' ifadesidir. Zira kaynak metinle karşılaştırıldığında eserin ilk beş bölümünün ve kitaptaki tüm alt başlıkların erek metne hiç aktarılmadığı görülmektedir. Bu durum şüphesiz çeviri etiği açısından oldukça ciddi bir durumdur. Çevirmenin ve editörün bu durumun farkında olarak kitabın arka kapağına 'TAM METİN' ifadesini koyması okuru yanlış yönlendirmektedir.

Bunun yanı sıra çevirinin yazım açısından özensiz olduğunu, sık sık yazım hatalarının yapıldığını ve sözcük seçimlerinde yanlışlıklar olduğunu söyleyemek mümkündür. Eserin pek çok bölümünde daha anlaşılır ifadeler varken çevirmen

⁷ Çeviri eserlerde kullanılan bölüm başlıklarının listesi ektedir. (EK-4)

metnin akışını bozacak sözcük seçimleri yapmış, metnin anlaşılabilirliğine gölge düşürmüştür. Öte yandan eserin farklı bölümlerinde okurla buluşan çeviri kararlarındaki tutarsızlıklar, metni birden fazla kişinin çevirmiş olabileceği ihtimalini akıllara getirmektedir. Zira bahsi geçen bölümlerde dil bir anda değişmekte, okura sanki başka bir kişi seslenmektedir.

4.5.3. Beyaz Diş (Nesil Yayınları)

Nesil Yayınları, hem yayın dünyasında yıllardır izlediği çizgi, hem de yayımladığı eserler açısından muhafazakâr olarak nitelendirilebilecek bir çizgidedir. Yayınevinin *Beyaz Diş*'in çevirisinde ilk dikkat çeken nokta, bir çevirmenin olmayışı bunun yerine yayına hazırlayan Halil Zenciroğlu'nun adına yer verilmesidir. Bu durumda söz konusu *Beyaz Diş*, İngilizce aslından çevrilmemiş, var olan bir çeviri yeniden gözden geçirilerek yayına hazırlanmıştır demek yanlış olmaz. Kitabın hemen ilk sayfalarında yayına hazırlayan Zenciroğlu ile ilgili detaylı bilgi verilmiştir.

'*Eser ve yazarı hakkında*' başlıklı bölümde London'ın diğer çevirilere göre daha detaylı olarak tanıtıldığını görmek mümkündür. Öte yandan bu bölümde yazarın siyasi ve ideolojik duruşuna hiç değinilmemiştir. Kaynak metin ile karşılaştırıldığında erek metinde pek çok alt başlığa yer verilmemiş bazı bölümler kısaltılarak ve birleştirilerek okurla buluşturulmuştur. Bu durum yazarın tercihlerine ve kaynak metne sadakat açısından gölge düşürmüştür. Genel olarak ağır bir dil kullanılmamıştır ancak kaynak metindeki süslü tasvirlerden ve üslup güzelliğinden de tavizler verilmiştir. Her ne kadar muhafazakâr bir yayınevi olarak tanımlansa da Nesil'in *Beyaz Diş* çevirisinde birkaç nokta dışında Zenciroğlu'nun yansız davrandığını söylemek yanlış olmaz. Zenciroğlu, dini birtakım ifadeleri İslami ve kültürel normlara uygun şekilde okurla paylaşmış, bunun dışında kaynak metinde olmayan herhangi bir mesajı metne dâhil etmemiştir.

4.5.4. Beyaz Diş (Gonca Yayınları-Çocuklar İçin Dünya Klasikleri Serisi)

Hedef okur kitlesini yetişkinlerin oluşturduğu Beyaz Diş isimli eserin özellikle 100 Temel Eser kapsamına alınması ile başlayan ‘çocuğa göreleştirmek’ ve ‘uyarlama’ süreçleri pek çok sorunu da birlikte getirmiştir. London’ın döneminin pek çok siyasi ve toplumsal özelliklerini yansıtan bu eserin bir uyarlaması ve Gonca Yayınları tarafından dilimize aktarılan *Beyaz Diş* pek çok özelliğiyle incelemeye değerdir. Yayımladığı eserlerle muhafazakâr bir çizgide ilerleyen Gonca Yayınları’nın çevirisinde ilk dikkati çeken eserin kapağıdır. Kapakta eserin ilk sahnelerinden biri resmedilmiştir. Kuzey topraklarında soğuktan donarak ölen zengin Lord’un tabutu köpeklerin çektiği bir kızığın üzerindedir ve sürünün etrafında kitapta anlatılan kızak köpeklerinin sahibi iki yerli bulunmaktadır. Sürüdeki hayvanlardan hiç biri Beyaz Diş değildir. Zira Beyaz Diş bu sahnede henüz doğmamıştır. Kızak üzerindeki tabutun kapağının açık olması ve ölü lordun bedeninin görünmesi ‘çocuğa görelilik’ noktasında oldukça düşündürücüdür.

Kitabın hemen ilk sayfasında, Nesil Yayınları’nda da olduğu gibi, çevirmen yerine yayına hazırlayanın ismi okurla buluşmaktadır. Anlaşılacağı üzere erek metin, hâlihazırda var olan bir *Beyaz Diş* çevirisinin çocuklar için kaleme alınmış bir uyarlamasıdır. Eserin hedef kitlesini çocukların oluşturması metnin kısaltılmasını, bölümlerin birleştirilerek özetlenmesini beraberinde getirmiştir. Söz konusu durum, çocuklar için kaleme alınmış tüm klasik eser çevirilerinde görülmektedir. Öte yandan çeviri etiği açısından değerlendirilmesi gereken ciddi noktalar vardır. Örneğin yayınevi, ideolojisi doğrultusunda çocuklara kaynak metinde olmayan birtakım dini (İslami) mesajlara yer vermiştir. Bunun bir sonucu olarak da London’ın karakterleri bir anda dualar edip, Allah’tan sabır dileyen, her zorluğun üstesinden dua ederek gelinebileceğini belirten, içkinin, kumarın kötülüklerinden bahseden bireyler olup çıkmıştır. Bu durum, yayınevini ideolojisini gözler önüne serdiğini söylenebilir. Öte yandan çocuklar için kaleme alınmış bir eserde öz Türkçeleri dururken, metnin akışını ve anlaşılabilirliğini tamamen bozan Arapça ve Farsça kökenli kelimelere yer vermek de metni yayına hazırlayan Murat Kaya’nın metin karşısındaki tutumunu ve amacını da ortaya koymaktadır. Zira bahsi geçen sözcüklerin çoğunu yetişkinlerin

bile anlayabilmesi mümkün değildir. Söz konusu tartışmalara ilerleyen bölümlerde detaylı olarak değinilecektir.

4.5.5. Beyaz Diş (Morpa Kültür Yayınları- Resimli Çocuk Klasikleri Serisi)

İzlediği yayın politikası gereği, hem yardımcı ders kaynakları hem de yayımladığı kitaplar ile sıkça çocuk okur kitlesiyle buluşan Morpa Yayınları'nın Resimli Çocuk Klasikleri serisi kapsamında çıkmış eser genel olarak beklentileri karşılar niteliktedir. Kırk sekiz sayfadan oluşan, büyük puntolarla yazılmış ve hedef kitleye uygun görsellerle zenginleştirilmiş kitabın tam anlamıyla bir uyarlama örneği olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Hedef kitlenin '8+ yaş' ibaresi ile kitabın kapağında yer alması önemli ve güzel bir detaydır. Kitabın başına eklenen ön söz, yapılan uyarlamayı görünür kılmak açısından dikkate değerdir. Zira çocuklarla okuyacakları kitabın 'kısaltılmış ve yalınlaştırılmış' olduğu bilgisi paylaşılmaktadır. Gonca Yayınlarında olduğu gibi Morpa Yayınlarında da bir çevirmen adı görünmemektedir. Bunun yerine 'Dizi Editörü' başlığıyla Gülsüm Cengiz'in adına rastlanmaktadır. Eserde çocuğa uygunluk açısından kaynak metinde yer alan argo, ideolojik yahut bağımlılık yaratan maddelere yönelik söylemlerin çıkarıldığını görmek mümkündür. Farklı yayınevlerinin de çocuk kitaplarının sonuna eklediği okuduğunu anlama, eleştirel düşünme ve sorgulamaya yönelik eğitsel amaçlı bölüm bu eserde de *Araştıralım, Öğrenelim, Düşünelim, Yazalım* başlığıyla okurla buluşmuştur.

4.5.6. Beyaz Diş (Zambak Yayınları- Dünya Klasikleri Serisi)

Zambak Yayınları hedef okur kitlesi ilköğretim düzeyinde çocuklar olan, geniş bir satış ağına sahip yayınevidir. Bu nedenle söz konusu yayınevi tarafından basılmış *Beyaz Diş* çevirisini incelemek oldukça önemlidir. Eserin ilk bölümünde yer alan *yazar hakkında* başlıklı bölümde yer alan şu açıklama dikkate değerdir: 'Kitaplarında Kuzey Bölgesi yaşayışı, tabiatı ile birlikte altın ve macera arayan insanların kaderi üzerine önemli ve zengin gözlemleri yer alır. Ayrıca modern

insanın sosyal problemlerini ve bu problemlere karşı sunduğu teklifleri de bulmak mümkündür.’ Yayınevinin bu açıklaması oldukça yerindedir. Ancak tam da bu açıklamada yer alan olgulardan dolayı eserin ‘çocuğa görelilik’ yönü dikkatle incelenmelidir.

Eserin ilk sayfasında tercüme eden ve hazırlayan (Yasin Durmuş ve Adem Topçu) olarak iki isim görülmektedir. Eserin çocuklar için yayımlandığı göz önünde bulundurulacak olursa ‘tercüme’ yerine ‘çevirmen’ ifadesi daha yerinde olurdu demek yanlış olmayacaktır. Eser, erek kültür normları dikkate alınarak çevrilmiştir. Bu durum ilk sayfadan son sayfaya kadar sıkça hissedilmektedir. Yayınevinin, inanç ve değerler sistemi açısından okuru yönlendirmek istediği açıktır. Söz konusu durum karşılaştırmalı incelemelerle ilerleyen bölümlerde detaylı olarak ele alınacaktır.

4.5.7. Beyaz Diş (Şule Yayınları)

Şule Yayınları’nın ‘Temel Kitaplar Dizisi’ kapsamında yayımladığı *Beyaz Diş* çevirisinin kapak kısmında çevirmen bilgisine yer verilmemiştir ancak ilk sayfalarda ‘Türkçesi: Orhan Düz’ ibaresi yer almaktadır. Bunun dışında çevirmene ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Kitabın ilk sayfalarında yer alan Jack London biyografisinin okuru yanlış yönlendirdiğini söylemek mümkündür. London’ın maddi anlamda çektiği zorlukların ardından şansını bir de yazarlıkta denediğini iddia eden açıklamalar yanlıştır. Zira Jack London gençliğinin ilk yıllarından itibaren yazmaya tutkun bir bireydir. Ülkede hüküm süren ekonomik buhranın bir neticesi olarak, yazarlıkla hayatını idame ettirmeye yetecek parayı kazanamadığı için diğer mesleklere yönelmek zorunda kalmıştır. Biyografide dikkat çeken bir başka nokta ise ‘Amerika’da yaşanan ekonomik kriz onu eylemci bir sosyalist yaptı’ ifadesidir. London’ın sosyalizmini oldukça sığ bir şekilde aktaran bu ifade yazarın hedef okur kitlesi tarafından yanlış anlaşılması ile neticelenmeye oldukça müsaittir.

Erek metne çeviri açısından yaklaşıldığında sözcük düzlemindeki çeviri kararlarının çelişkili olduğunu, çevirmenin aynı sözcüğü zaman zaman farklı

şekillerde aktardığını görmek mümkündür. Ayrıca erek kültür normlarının fazlaca önemsendiği deyimlerin ve dini söylemlerin aktarımında sık sık kültürel yerelleştirmelerin yapıldığı barizdir. Söz konusu duruma karşılaştırmalı inceleme bölümünde alıntılar üzerinden detaylı şekilde yer verilecektir.

4.5.8. Beyaz Diş (Karanfil Yayınları)

Çevirmen bilgisinin ne kapakta ne de iç sayfalarda yer almaması Karanfil Yayınları'nın *Beyaz Diş* çevirisinde ilk dikkat çeken nokta olmuştur. Çevirmenin görünür kılınmadığı veya hâlihazırda bir çevirmenin dahi bulunmadığı akıllara gelmektedir. Eserin ilk sayfalarında yalnızca editör Mehmet Dikmen'in adı yer almaktadır. Kitabın ilk sayfalarında kısa bir London biyografisi okur ile paylaşılmıştır. London'ın eserlerinde tabiat, hayvanlar ve sosyal meselelerin öne çıktığını belirten söz konusu biyografi yazarın siyasi kimliğini ve eserlerinde altını çizmeye çalıştığı kavramları açıklamak konusunda yetersiz kalmıştır.

Erek metin mercek altına alındığında eserin özensiz bir çeviri ve baskı sürecinden geçtiği gözlerden kaçmayacaktır. Sık sık yazım hatalarının yapılması okurun dikkatini dağıtmaktadır. Sözcük düzlemindeki aktarımlarda Şule Yayınları'nın çevirisinde de olduğu gibi çelişkili çeviri kararlarına yer verilmiştir. Kaynak metinle yapılan karşılaştırmalı incelemelerde eserde bazı paragrafların çeviri sürecine tabi tutulmadığı ve erek metinden çıkarıldığı dikkat çekmektedir. Başlık seçimlerinde ise yayınevi zaman zaman kaynak metinden tamamen uzaklaşmıştır. Deyimler üzerinden sıkça yerelleştirmenin yapıldığı eserden yapılacak alıntılarla sonraki bölümlerde daha detaylı bir analize gidilecektir.

4.5.9. Beyaz Diş (İthaki Yayınları)

İthaki Yayınları'nın 'Dünya Klasikleri' serisi kapsamında okurla buluşan *Beyaz Diş* çevirisinde kapakta çevirmen bilgisine yer verilmemiştir ancak iç sayfalarda 'Çevirmen: Ardan Tüzünsoy' ibaresine rastlamak mümkündür. Çevirmenle ilgili başka bir bilginin paylaşılmadığı eserin şüphesiz en dikkat çeken yanı, diğer Jack

London eserinin çevirilerinin de kullandığı biyografideki şu sözlerdir: “[...]İntihal ettiği iddia ediliyor: Şüyu vukuundan beter. İntihar ettiği kabul ediliyor: Şüyu vukuundan evla[...].” Yazarın edebi kişiliğine, hayatı boyunca verdiği onca mücadeleye, sosyal ve siyasi kimliğine yer vermeyen yayınevinin ‘intihal’ ve ‘intihar’ gibi okurda negatif etki yaratacak ve eserin edebi değerine gölge düşürecek bu açıklamalarının oldukça talihsiz olduğu aşikârdır. Yayınevinin bu kararı son derece tartışmaya açıktır.

Çeviri süzgecinden geçirildiğinde İthaki Yayınları’nın ufak tefek sözcük düzlemindeki çelişkili çeviri kararları dışında kaynak metne ve yazarın ifadelerine sadık kaldığını söylemek mümkündür. Karşılaştırmalı inceleme kısmında yapılacak alıntılar üzerinden daha detaylı incelemelere yer verilecektir.

4.6. Beyaz Diş ve Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi

Bu bölümde yukarıda genel hatlarıyla bahsedilen dokuz farklı yayınevinin *Beyaz Diş* çevirilerinden alıntılar yapılarak, yayınevlerinin ideolojik tutumları doğrultusunda alınan çevirmen/hazırlayan kararlarına değinilecektir. İncelemek üzere seçilen alıntılar zaman zaman çevirmenlerin/hazırlayanların çeviri kararlarının erek metnin kaynak metinden ne ölçüde uzaklaştığını da gözler önüne serecektir. Alıntılar kaynak metindeki karşılıkları ile verilerek değerlendirmelerin daha objektif olarak yapılmasını sağlayacaktır.

4.6.1. Çevirilerdeki Din Olgusu

İncelemek üzere seçilen *Beyaz Diş* çevirilerinde, yayınevlerinin yayın politikaları ve ideolojik yaklaşımları doğrultusunda dini gönderme, olgu ve kavramları farklı şekillerde erek metne aktardıklarını görmek mümkündür. Söz konusu durum ilk olarak eserin başlıklarında alınan çeviri kararlarında kendisini göstermektedir. Metinde ‘The Trail of the Gods’, ‘The Mad God’, ‘The God’s Domain’ gibi başlıklar bulunmaktadır. Çevirmenler ve hazırlayanlar kaleme

aldıkların erek metinlerde ‘God’ kavramını ‘Allah’ ve ‘Tanrı’ olmak üzere iki farklı şekilde okurla buluşturmuştur. Aldıkları bu kararda şüphesiz yayınevini dini ideolojisi karşımıza çıkarmaktadır. Zira modernist olarak nitelendirebileceğimiz Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları ve Sis Yayıncılık bu kavramı kaynak metne sadık kalarak ‘Tanrı’ olarak çevirirken, Nesil, Karanfil ve Gonca Yayınları erek kültür normlarını gözeterek ‘Allah’ sözcüğünü kullanmayı tercih etmişlerdir. Yaratıcı anlamındaki ‘Tanrı’ sözcüğü daha genel ve yansız bir çerçeve çizmesine rağmen, muhafazakâr yayınevleri bu kelimenin Hıristiyanlığa bir gönderme yaptığını düşünmüş olacaklar ki yayımladıkları *Beyaz Diş* çevirilerinde ‘Allah’ sözcüğünü kullanmayı doğru bulmuşlardır. Söz konusu durumun hedef okur tarafından açıkça fark edilmemesi durumuna karşılık zaman zaman bahsi geçen bölüm isimleri ya tamamen eser kapsamından çıkarılmış veya farklı başlıklar oluşturulmuştur.

‘Tanrı’ kavramı eserde yalnızca yaratıcı için kullanılmamıştır. London, hayvanlardan daha üstün konumda olan ve onların efendisi olarak nitelendirilen ‘insan’ için de zaman zaman ‘tanrı’ kelimesini kullanmayı tercih etmiştir. Hatta beyaz ırktan olan insanlar London’ın metninde ‘üstün’ tanrılardır. İnsana yaratıcı göndermesi yapmayı doğru bulmadıklarından olsa gerek muhafazakâr yayınevleri, erek metinde ‘tanrı’ veya ‘üstün tanrı’ olarak bahsi geçen insanı, yalnızca ‘insan’ sözcüğünü kullanarak aktarmışlardır. Bunun dışında gerçek anlamda yaratıcıdan bahsedilen yerlerde ise ‘Allah’ kelimesini kullanmışlardır. Aşağıdaki başlığın Türkçe çevirileri bu durumu özetler niteliktedir:

Örnek 1:

- “*The God’s Domain*” (*Dejavu- syf. 195*)
- “*İnsanların Evleri*” (*Nesil- syf.203*)
- “*Tanruların Ülkesi*” (*İş Bankası- syf. 229*)
- “*Beyaz Diş Efendisinin Ailesine Alışıyor*” (*Karanfil-syf. 182*)
- “*Çiflikte Hayat*” (*Gonca-syf.174*)
- “*Sahibinin Mülkü*” (*Zambak- syf. 228*)

Benzer bir durum eserin başka bir bölümünün başlığının erek metne aktarımında da ortaya çıkmıştır. İş Bankası ve İthaki Yayınları’nın kaynak metne

paralel şekilde aktardıkları başlığın Karanfil, Nesil ve Zambak çevirilerinde oldukça farklı şekilde okurla buluştuğunu görmek mümkündür.

Örnek 2:

- “*The Trail of the Gods*” (Dejavu-syf. 103)
- “*Tanrıların İzi*” (İş Bankası- syf. 117)
- “*Tanrıların Peşinde*” (İthaki- syf. 105)
- “*Özgürlüğe Kaçan Beyaz Diş Sahibine Geri Dönüyor*” (Karanfil- syf. 93)
- “*Güçlülerin İzinde*” (Nesil- syf. 116)
- “*Efendilerin Çizdiği Yol*” (Zambak-syf. 140)

Örnek 3:

- “*To his dim comprehension they were as much wonder-workers as gods are to men.*” (Dejavu- syf. 88)
- “*Tanrılar insanların gözünde nasıl olağanüstü varlıklar ise, insanoğlu da Beyaz Diş’in bulanık anlayışına göre olağanüstü mucizeler yaratan bir varlıktı.*” (Şule- syf. 136)
- “*Tanrı, insanların gözünde nasıl olağanüstüysen, insanoğlu da Beyaz Diş’in gözünde öylesine olağanüstü ve mucizeler ortaya koyan bir varlıktı.*” (Karanfil- syf. 79)
- “*İnsanlar güçlü ve üstün yaratıklardı. Canlılara ve cansızlara boyun eğdiriyorlardı.*” (Nesil- syf. 103)

Kaynak metin incelendiğinde London’ın ‘Tanrı’ sözcüğünü sık sık çoğul yapıda kullandığını görmek mümkündür. Zira eserin herhangi bir noktasında ‘tek tanrı’ inancına yönelik herhangi bir göndermesi de yoktur yazarın. Ancak yukarıdaki alıntılarda da görüldüğü üzere çevirmen veya yayına hazırlayanlar yayınevi ideolojilerine ters düştüğünden midir bilinmez zaman zaman tekilliğin altını çizerek ‘tanrı’ sözcüğünü kullanmayı tercih etmişlerdir. Nesil Yayınevi’nin çevirisinde ise

durum biraz daha farklı bir hal almıştır. Söz konusu yayınevi hem ‘tanrı’ ifadesini kullanmayı tercih etmemiş hem de insanoğluna yaratıcıya mahsus mucizeler yaratma yetisini atfetmeyi doğru bulmadığından olsa gerek erek metinde birtakım değişikliklere gitmiştir.

Örnek 4:

- *“In fashion distantly resembling the way men look upon the gods they create, so looked White Fang upon the man-animals before him.” (Dejavu- syf. 88)*
- *“İnsanoğlunun kendi yarattığı tanrıları izlemesine biraz benzer bir şekilde bakıyordu onlara.” (İş Bankası- syf. 100)*
- *“İnsanlar da kendilerinden üstün yaratıklara Beyaz Diş’in şu anda kendilerine baktığı gözle bakardı herhalde.” (Karanfil- syf. 79)*
- *“Beyaz Diş, uzaktan bakılınca, kendisini yaratanları seyreden bir insana benziyordu.” (Şule- syf. 135)*
- *Nesil Yayınevi: İfade çevrilmeden erek metinden çıkarılmış.*

Yukarıdaki alıntıda, kaynak metne baktığımızda İş Bankası Yayınları’nın da yerinde bir çeviri kararıyla aktardığı üzere insanoğlunun kendi tanrılarını kendisinin yarattığına vurgu yapılmıştır. Muhafazakâr yayınevlerinin böyle bir ifadeyi erek metinde doğrudan veremeyeceği yayınevi politikaları gereğince açıktır. Bunun yerine erek metinde söz konusu cümlenin çevirisinde birtakım değişikliklere gidildiğini görmek mümkündür. Öncelikle alınan çeviri kararı ‘insanoğlunun kendisinin yarattığı tanrılar’ şeklindeki ifadeye yer vermemek olmuştur. Bunun yerine kaynak metinde yer almamasına rağmen tanrının insanoğlunu yarattığı yönünde bir ifade kullanılmıştır. Nesil Yayınevi ise bahsi geçen cümleyi ideolojik açıdan tehlikeli bulmuş olacak ki çeviri eserde bu cümle tamamen atlanmıştır.

Karanfil Yayınları’nın çevirisinde atlanan paragraflar incelemeye değerdir. Söz konusu yalnızca bir paragrafın çevrilmeden atlanması olsaydı çevirmen

dikkatsizliğine vurgu yapılabilirdi. Ancak bahsi geçen paragraflarda yazar London'ın insana tanrısal yetiler yüklemesi dikkate değerdir. Kaynak metne sadakat ve yerinde çeviri kararlarıyla örnek teşkil edebilecek bir metin olduğunu düşündüğüm İş Bankası Yayınları'nın çevirisinde, çevirmen Levent Cinemre'nin aktardığı şekliyle Beyaz Diş'e göre insanın sahip olduğu güçler normal değil, akıl almaz, tanrısal bir güçtür. İnsanoğlu doğa üzerinde kurduğu hâkimiyetle doğanın ve hayvanların bir anlamda tanrısıdır. Ancak Karanfil Yayınevi'ne göre, insanoğluna atfedilen yalnızca yaratıcıya özgü niteliklerin insana yakıştırılması yayınevi politikasına ters düştüğü için çevirmen tarafından erek metne dâhil edilmemiştir sonucuna varmak yanlış olmayacaktır. Metinden çıkarılamayacak cümle veya paragraflarda ise yayınevi, insana ithaf edilen 'tanrı' sözcüğü yerine 'üstün varlık' ifadesini kullanmayı tercih etmiştir. Ayrıca London'ın insanoğlunun tanrılarında bahsederken kullandığı çoğul eki, tek tanrılı inanca sahip erek okur kitlesi için de kabul edilmeyecek bir durum olarak nitelendirilmiş olabilir. Bahsedilen durumu örnekleyen pek çok paragraf vardır. Aşağıdaki alıntı söz konusu durumu örneklendiren paragraflardan biridir:

Örnek 5:

- *“To man has been given the grief, often, of seeing his gods overthrown and his altars crumbling; but to the wolf and the wild dog that have come in to crouch at man's feet, this grief has never come. Unlike man, whose gods are of the unseen and the overguessed, vapors and mists of fancy eluding the garmenture of reality, wandering wraiths of desired goodness and power, intangible out-croppings of self into the realm of spirit- unlike man, the wolf and the wild dog that have come into their fire find the gods in the living flesh, solid to the touch, occupying earth space and requiring time for the accomplishment of their ends and their existence. No effort of faith is necessary to believe in such a god; no effort of will can possibly induce disbelief in such a god. There is no getting away from it. There it stands, on its two hind legs, club in hand, immensely potential, passionate and wrathful and loving, god and mystery and power all wrapped up and*

around by flesh that bleeds when it is torn and that is good to eat like any flesh.” (Dejavu- syf. 89-90)

- *“İnsanoğluna sık sık tanrılarının devrilip sunaklarının un ufak olduğunu görme kahrı verilmiştir ama doğadan gelip onun dizinin dibine çökmüş kurda ve yabani köpeğe hiç uğramaz bu ıstırap. Görülemeyen ve tahmin edilemeyen, gerçeğin elbisesinden ustalıkla sıyrılan hayali buğu ve sislerden ibaret, arzu edilen iyiliklerle güçlerin hayaletleri olarak ortalıkta dolaşan, maddi varlığı olmayan bir benlik biçiminde ruhlar âleminde baş gösteren tanrılara sahip insanlarınkine benzemez onların tanrıları. İnsanın ateşinin başına gelen kurt ve yabani köpeğin bulunduğu kanlı canlı, dokunabileceğiniz, dünyada belli bir yer kaplayan ve sonlarına anlam kazandırmak için belli bir varoluş halinde geçecek belli bir zamana ihtiyaç duyan tanrılar, başkadır insanlarınkinden. Böylesi bir tanrıya inanmak için herhangi bir çabaya gerek yoktur ama böylesi bir tanrıya inancı sarsacak şekilde irade sergilemek için de herhangi bir çabaya gerek yoktur. Ancak kurtuluş da yoktur bu tanrıdan. Henüz ortaya çıkmamış hudutsuz güçleriyle; tanrılığını, gizemini ve iktidarını, yırtıldığı zaman kanayan ve diğer herhangi bir et gibi zevkle yenebilen etine sarmalamış vaziyette; tutkusu, gazabı, sevgisi ve elinde sopasıyla, iki arka ayağı üzerinde orada dimdik durur öylece.” (İş Bankası- syf. 101-102)*

Kaynak metin incelendiğinde, yazar London’ın sık sık insanı tanrısal niteliklerle betimlediğini görmek mümkündür. Bu durumun ortaya çıkmasında insanın bir hayvanın gözünden anlatılması önemlidir. Bir hayvan için efendisi ve diğer insanlar doğaya hükmedebilen tanrılardır. Aşağıdaki alıntılar bahsedilen durumu örnekler niteliktedir. İş Bankası çevirmeni Cinemre’nin çevirisinde kaynak metne paralel bir erek metin oluşturduğunu görmekteyiz. Ancak Zambak Yayınları yayınevi politikası gereği bu paragrafın çevirisinde birtakım değişikliklere gitmiştir. Tek tanrılı bir inancın hakim olduğu erek kültür dizgesinde ‘tanrılar’ sözcüğünün kullanılmasını ve insana, yaratıcıya mahsus niteliklerin yakıştırılmasını yayınevi ideolojisi doğrultusunda yanlış bulmuş olacak ki erek metinden bu ifadeler çıkarılmıştır.

Örnek 6:

- *“To his mind this was power unusual, power inconceivable and beyond the natural, power that was godlike. White Fang, in the very nature of him, could never know anything about gods; at the best he could know only things that were beyond knowing; but the wonder and awe that he had of these man-animals in ways resembled what would be the wonder and awe of man at sight of some celestial creature, on a mountain top, hurling thunderbolts from either hand at an astonished world.” (Dejavu - syf. 84)*
- *“Beyaz Diş’e göre bu güç normal değildi, akıl almaz bir şeydi, doğaüstüydü, tanrısal bir güçtü. Kendi doğası içinde tanrılarla ilgili herhangi bir şey bilmesi mümkün değildi halbuki en fazla kendi algılamasının ötesinde bir şeyler bulunduğunu bilebilirdi. Onun insan-hayvanlara duyduğu bu hayranlık, korku ve saygı, bir dağın başında durup hayretler içindeki dünyaya iki elinden yıldırımlar savuran göksel bir yaratık gören insanın hissedebileceği hayranlığa ve korkuyla karışık saygıya benziyordu az çok.” (İş Bankası- syf. 95)*
- *“Bu güç, Beyaz Diş için anlaşılmaz bir güçtü. Onun akıl erdiremediği, olağan dışı, hakimane bir yanı vardı. Açıklayamadığı, sırrına vakıf olamadığı bir güç idi karşısındaki. Beyaz Diş’in insanoğluna duyduğu hayranlık dolu saygı ancak şöyle anlatılabilirdi: Bir insan, bir dağın tepesinde adeta gökten inmiş ve yeryüzüne yıldırımlar yağdıran harikulade bir yaratıkla karşılaşmış olsun. Böyle olağan dışı bir yaratık karşısında insan nasıl korku ve hayranlık duyar, işte Beyaz Diş de insanoğlu için aynı hayranlığı besliyordu.” (Zambak-syf. 119)*

Zambak Yayınları’nın hedef okur kitlesinde bir inanç ve değerler sistemi oluşturmak istediği aşıkardır. Ancak metne yapılan ekleme ve müdahalelerin ‘uyarlama’ başlığı altında incelenemeyeceği, alınan çeviri kararlarının yayınevi

ideolojisinin bir parçası olduğunu dile getirmek yanlış olmayacaktır. Kaynak metinde hiçbir şekilde yer almayan aşağıdaki ifadeler, esere ve yazara saygı açısından tartışılmaya değerdir. İslami değerlerden izler taşıyan aşağıdaki alıntılarda ‘Yaradan’, ‘yoktan var etmek’, ‘sıkıntılı bir imtihan olması ve sonunda mutlaka bir ödül olduğu’, ‘Allah’ın büyüklüğü’, ‘Yaratıcının sınırsız kudret ve azameti’ ve ‘O’na muhtaç oluş’ özellikle metne eklenmiş vurgulardır. Yayınevinin ideolojik kararlar aldığı ve kaynak metne ciddi anlamda müdahale ettiği açıktır.

Örnek 7:

- *“Belki de Yaradan, yoktan var ettiği canlıları böyle bir imtihanla sınyarak sonunda onları mükafatlandıracaktır.” (Zambak- syf. 12)*
- *“Dünya nimetlerine olan aşırı tutkularını, gelip geçici coşkularını ve uçarı heveslerini...” (Zambak- syf. 13)*
- *“Bu uçsuz bucaksız yabanın ortasında Allah’ın büyüklüğünü ve yüceliğini taa şah damarlarında duyuyorlardı. Çünkü O’nun nihayetsiz kudret ve azameti ancak böyle bir yerde gereğince anlaşılabilirdi. Ruhları sıkışan adamlar, bu sonsuzluk diyarında tabiat güçleri karşısında ne kadar aciz ve Yaratıcı’ya ne kadar muhtaç olduklarını taa iliklerinde hissetmekteydiler.” (Zambak- syf. 13)*
- *“Şu yolculuk bir bitse Allah’a öyle şükredeceğim ki!” (Zambak- syf. 16)*
- *“Kendisi ve tabutta yatan cenaze için uzun uzun dua etti. Bu kar denizinde Allah’ın merhametinden başka sığınak da yoktu zaten. O’nun sonsuz kudreti karşısında hiçbir güç aciz kalan ve dua edip yalvaran bir mazluma el sürmeye cesaret edemezdi. O, dilerse en umutsuz bir anda bir kurtuluş çaresi gönderiverirdi.” (Zambak-syf. 43)*

Din olgusu ve dini kavramlar konusunda en çarpıcı örneklere Gonca ve Zambak Yayınları’nın çocuklar için hazırladığı *Beyaz Diş* çevirisinde rastlamak mümkündür. Yayına hazırlayan Murat Kaya, bazen o kadar radikal çeviri kararları

almıştır ki kaynak metinde aslında hiç olmayan dini mesajlar hedef okur kitlesiyle buluşmaktadır. Örneğin, kitabın ilk bölümünde kuzey topraklarının dondurucu soğuğuna ve onlara bir yem gözüyle bakan kurtlara inat yollarına devam etmeye çalışan yerlilerin yaşadıkları korkudan bahseder London oldukça uzun bir paragrafta. Gonca’da yaşanan bu korkunun detaylarına hiç değinilmeden dini göndermeler içeren bir ekleme yapılmıştır. Benzer durum Zambak’ta da görülmektedir.

Örnek 8:

- *“İçlerindeki korkuyu ettikleri dua ile yenmeye çalışıyorlardı.” (Gonca-syf. 2)*
- *“Dua etmek ve Allah’ın sonsuz kudret ve merhametine sığınmak, korkuyla sarsılan ruhuna ilaç gibi gelmişti.” (Zambak-syf. 43)*

Kaynak metinde dua ile yaşanan korkunun yenilmesine dair bir ifade yoktur. Yalnızca korku betimlenmiştir. Çocuklar için hazırlanmış bu metindeki amaç ‘korkunun yalnızca dua ile üstesinden gelinebileceği’ mesajını hedef kitleye aktarabilmektir şüphesiz. Benzer bir durum aşağıdaki cümlede de karşımıza çıkmaktadır:

Örnek 9:

- *“What you need is quinine, an’ I’m goin’ to dose you up stiff as soon as we make McGurry.” (Dejavu- syf.21)*
- *“Senin ihtiyacın olan şey kinin ve McGurry’e varır varmaz ağzını kininle dolduracağım.” (İş Bankası- syf.20)*
- *“Ah bir buradan kurtulabilirsek, Fort Mc Gurry’e gidip ocağın başında, huzur içinde Allah’a dua edeceğim. Ne iyi olur değil mi?” (Gonca- syf. 8)*

- *“Hayırlısıyla şu yolculuğumuz bir sona erseydi de seninle Fort McGurry’ye gidip şöyle sıcacık ateşin başında canımızı bağışladığı için Allah’a bir dua etseydik, ne iyi olurdu değil mi?” (Zambak- syf. 19)*

Yerlilerin yaşadıkları zorlukların anlatıldığı satırda Mc Gurry’e gidip rahatlamak için sıtma tedavisinde kullanılan kinin maddesi alacağını söyleyen yerlinin sözleri Gonca’da tamamen değiştirilerek Allah’a dua etmek şeklinde karşımıza çıkmıştır. Yayınevinin ideolojisini bu cümlede net bir şekilde görmekteyiz. Zira rahatlık ve huzura kavuşma Gonca Yayınları’na göre dua ederek ulaşılabilecek bir şeydir. Zambak’ta da benzer bir çeviri kararının alındığı görülmektedir. İlk olarak ifadeye ‘hayırlısı’ sözü ile başlanması, devamında ‘canımızı bağışladığı için Allah’a bir dua etseydik’ sözleri İslami değerlere gönderme yaparak yayınevi ideolojisini ortaya koymaktadır. Bu duruma benzer bir örnek aşağıdaki satırlarda da karşımıza çıkmaktadır:

Örnek 10:

- *“...I wisht the trip was over an’ done with, an’ you an’ me asittin’ by the fire in Fort McGurry just above now an’ playing cribbage-that’s what I wisht” (Dejavu- syf. 12)*
- *“...Bir de hop diye bu yolculuğun bitip aynı şu anda olduğu gibi seninle Fort McGurry’de ateşin başında oturup kağıt oynamayı isterdim. İstedğim budur.” (İş Bankası- syf. 9)*
- *“...Allah’ım, aman Allah’ım...Şu yolculuğu sapasağlam bitirebilesem, öyle düzgün bir insan olacağım ki...” (Gonca-syf.6)*
- *“Şu yolculuk bir bitse de beraber McGurry’e gidip, ateşin karşısında oturup oyunlar oynasak, ha ne dersin?” (Nesil-syf. 17)*
- *“Keşkelere başlamışken, keşke şu yolculuk bitmiş olsaydı da, seninle ikimiz şimdi M’Gurry Kalesi’nde ateşin başında oturmuş, kağıt oynuyor olsaydık... keşke.” (İthaki-7)*

- “Yolculuğumuz bitse de seninle Mc Gurry’ye gidip sınırsız ateşin karşısında bir pişpirik çevirsek ne iyi olurdu, ha?” (Şule-18)
- *Karanfil Yayınları* bu cümleye erek metinde yer vermemiştir.

Yukarıdaki alıntı kaynak metinden incelendiğinde yerlilerin Fort McGurry’ye döner dönmez ateş başında, huzur içinde kâğıt oynamak istediklerini belirtmektedir. İş Bankası’nda da ifade neredeyse kaynak metindeki gibi karşımıza çıkmaktadır. Ancak Gonca’da bu cümlede kaynak metinden tamamen uzaklaşmıştır. Kaynak metinde Gonca’daki ifade yer almamaktadır. Yerlilerin Allah’a onları bu soğuktan kurtarmak için yalvardıkları, McGurry’e varır varmaz düzgün bir insan olacaklarına dair bu ifadeler metne yayınevının ideolojileri doğrultusunda dâhil edilmiştir. Nesil’de ise aynı cümlede ‘kâğıt oynamak’ yerine ‘oyunlar oynamak’ ifadesi tercih edilmiştir. Buradan hareketle söz konusu yayınevlerinin kâğıt oynamayı ‘kumar’ olarak nitelendirdiği ihtimali akıllara gelmektedir.

Örnek 11:

- “...for this was the love-making of the Wild, the sex-tragedy of the natural world...” (Dejavu- syf. 41)
- “...çünkü bu, *Vahşi Doğadaki aşk yasası, doğal dünyanın seks trajedisiydi...*” (İthaki-syf. 40)
- “*Vahşice bir aşk mücadelesiydi bu; yabanıl toprakların aşk trajedisiydi.*” (Şule- syf. 64)
- “*Vahşice bir aşk yarışmasıydı bu, yabani diyarın aşk şarkısıydı...*” (Karanfil- syf. 37)
- “*Vahşi Hayatın aşk yapma yöntemi buydu; doğada çiftleşme trajedisi...*” (İş Bankası-syf. 44)

Yukarıdaki alıntılar doğadaki çiftleşme kanunlarının betimlendiği bir paragraftan alınmıştır. İş Bankası yayınlarının durumu anlatmak için kullandığı ‘çiftleşme’ kelimesi kaynak metne uygunluğu açısından yerindeyken İthaki’nin

kelime seçimi oldukça şaşırtıcıdır. 100 Temel Eser kapsamındaki bu eserin hedef kitlesi göz önünde bulundurulduğunda çevirmen Ardan Tüzünsoy'un uygun gördüğü ifadenin doğruluğu tartışmaya açıktır. Söz konusu ifadelerin aktarımında Şule ve Karanfil Yayınları ise 'aşk' sözcüğünü tercih ederek erek okur kitlesine uygunluğu gözetmişlerdir.

Örnek 12:

- *“En çaresiz anlarda, bitmez denilen sıkıntıları bitiren rahmeti bol Allah'tan merhamet diledi. Dua etmenin huzuruyla köpekleri kızağa bağladıktan sonra tekrar yola koyuldular.” (Gonca-syf.33)*

Kaynak metinde yer almayan, Gonca Yayınları'nın dini ideolojileri doğrultusunda metne eklediği yukarıdaki alıntıda çocuklara Allah'ın rahmetinin bol olduğu, en derin sıkıntıları bile yalnızca onun giderebileceği ve dua etmenin insana huzur veren bir durum olduğu mesajı verilmeye çalışılmaktadır. Bu ifadeler yalnızca kaynak metne ve yazarın ifadelerine sadakat konusunda kafaları karıştırmakla kalmamakta, aynı zamanda bir yayınevinin yayın politikası ve ideolojisi doğrultusunda ne kadar radikal kararlar alabileceğini de örnekler niteliktedir.

Örnek 13:

- *“Dua etmesinin karşılığı olarak gördüğü güneşin ortadan kaybolmaya başlamasıyla konaklayacağı yeri planladı.” (Gonca-syf. 33)*

Bir önceki alıntıda olduğu gibi yukarıdaki alıntı da kaynak metinde yer almamaktadır. Burada okura verilmeye çalışılan mesaj, yaratıcının edilen duaların karşılığını mutlaka göstereceği, bu nedenle bizleri sıkıntıya düşüren durumlarda hemen dua etmemiz gerektiğidir. London'ın eserinde bu tip dini vurgulara

rastlanmamaktadır. Bu nedenle bu durum erek metne ciddi müdahaleler yapıldığının bir başka göstergesidir.

Kaynak metindeki vahşi hayat ve vahşi hayattaki yaşam döngüsüne yönelik anlatımlarda yaratıcıya yönelik herhangi bir gönderme yapılmamaktadır. Betimlemeler din olgusundan son derece bağımsız adeta bir tablonun tasviri gibi kaleme alınmıştır. Zambak Yayınevi'nin çevirisinin doğa ile ilgili bölümlerinde yayınevi stratejilerine uygun davranarak metne birtakım eklemeler yaptığını görmekteyiz. Bu durumun ortaya çıkmasında şüphesiz hedef kitlenin zihninde oluşturulmaya çalışılan inanç ve değerlerin yansımalarını görmek mümkündür. Bahsi geçen durumu örnekleyen alıntılar aşağıdaki gibidir:

Örnek 14:

- *“Zaten kurtlar gibi etçil yırtıcı hayvanlar rastladıkları avları rastgele değil, özenle seçerler. Bir av sürüsüyle karşılaştılar mı ya hastalıklı ya sakat ya da ömrünü doldurmuş hayvanları seçerler. Bu Allah'ın tabiata koyduğu bir nizamdır.” (Zambak- syf. 59)*
- *“Allah işte böyle yırtıcı hayvanlar sayesinde tabiatta bir denge kurmuş, bütün hayvan sürülerinin sağlıklı bir şekilde nesillerce yaşamasını böylelikle garanti altına almıştır.” (Zambak- syf. 59)*

Örnek 15:

- *“In the name of the great Sardanapolus...” (Dejavu-syf. 185)*
- *“Ulu Sardanapalus adına...” (İş Bankası-syf. 215)*
- *“Allah aşkına...” (Nesil-syf. 193)*

Yukarıdaki alıntıda bahsi geçen Sardanapolus efsanevi son Asur Kralı'dır. İngilizce metinlerde zaman zaman önemli tarihi karakterlere veya Hıristiyanlık inancındaki önemli azizlere bu şekilde göndermeler yapıldığını görmek mümkündür. Söz konusu alıntının aktarımında İş Bankası Yayınları London'ın kaynak metindeki

ifadesine sadık kalırken, Nesil Yayınları'nın yerelleştirmeyi tercih ettiğini ve hedef kitlesi olan İslami okur kitlesine yönelik 'Allah aşkına' ifadesini kullandığını görmekteyiz.

Yayınevlerinin yayın politikaları ve dini ideolojileri doğrultusunda kaynak metinde yer almadığı halde erek metinde okurla buluşan diğer ifadeler aşağıdaki gibidir:

Örnek 16:

- “...Allah aşkına artık hayal kurmayı bırak.” (Gonca-syf.14)
- “...Allah bilir.” (Gonca-syf. 21)
- “İşte o zaman Allah bize yardım etsin.” (Gonca-syf. 24)
- “Yahu içinizde Allah'tan korkan hiç mi insan yok!” (Gonca- syf. 136)
- “İçinizde Allah'tan korkan kimse yok mu? Yardım etseniz olmaz mı?” (Zambak-syf. 185)
- “Ancak Allah'tan ümit kesilmez.” (Gonca- syf. 184)
- “Allah göstermesin bir gün üzerlerine atılvereceğinden korkuyorum.” (Zambak-syf. 250)

Yukarıdaki ifadelerin tamamı Gonca ve Zambak Yayınları'nın Beyaz Diş çevirilerinde yer almakla birlikte kaynak metinde London'ın kullanmadığı ifadelerdir. Eserleri yayına hazırlayanların ve çevirmenlerin yayınevlerinin ideolojisi doğrultusunda metinde satır aralarına bu gibi ifadeleri eklemesi şüphesiz bilinçlidir. Zira Allah'tan korkmak, ondan ümidi kesmemek ve onu her şeyi bilen ve yardım istenen bir varlık olarak ifade etmek yayınevlerinin stratejik kararlarıdır.

Örnek 17:

- “The life that was within him knew that it was the one way out, the way he was predestined to tread.” (Dejavu-syf. 57)

- “İçindeki can, oranın dışarıya, kaderinde yazılı olan yere çıktığını biliyordu.” (İthaki-syf. 55)
- “İçindeki hayat biliyordu ki orası tek çıkış yoludur ve boz enik o yola ayak basmaya yazgılıdır.” (İş Bankası- syf. 64)

Yukarıdaki alıntılar, ‘predestined’ ifadesinin farklı yayınevleri tarafından Türkçe’ye nasıl aktarıldığını ortaya koymaktadır. İthaki Yayınevi’nin bu ifadeyle ‘kader’ kelimesini kullanması hedef kitlenin özelliklerine uygundur. İş Bankası Yayınları’nın ise ‘yazgı’ kelimesini tercih ederek daha genel ve yansız bir seçimde bulunduğunu söylemek yanlış olmaz. İlginç olan nokta ise muhafazakâr çizgideki diğer yayınevlerinin bu ifadeye çeviride yer vermemeleridir.

Örnek 18:

- “One another adventure was destined him that day.” (Dejavu- syf. 68)
- “O gün kaderinde bir macera daha vardı.” (İthaki- syf. 68)
- “Aynı gün bir başka olay daha bekliyordu onu.” (Karanfil- syf. 62)
- “O gün küçük yavrunun bir deneyim daha yaşamayı yazılmıştı kaderine.” (İş Bankası- syf. 76)

Yukarıdaki ifadenin Türkçeye aktarımı sırasında da kaynak metne sadakat ve hedef kitlenin inanç sistemine uygunluğu açısından İthaki ve İş Bankası Yayınları’nın orijinal ifadeye sadık kaldığını görmek mümkündür. Ancak Karanfil gibi Nesil ve Şule çevirilerinde bu ifadenin kader vurgusu yapılmadan aktarılmış olması oldukça şaşırtıcıdır.

Erek metinlerdeki ‘Tanrı-Efendi-İnsanoğlu-Güçlü Varlık’ karmaşasına daha önce de değinilmişti. Aşağıdaki alıntı da yayınevlerinin politikaları gereği aldıkları çeviri kararlarının neticesinde tek bir cümlenin dahi hedef kitleyle kaç farklı şekilde buluşabileceğini gözler önüne sermektedir. İnsanın hiçbir zaman tanrılaştırılmadığı Karanfil Yayınevi’nin erek metinde kullanmayı tercih ettiği ‘efendi’ sözcüğü Şule

Yayınevi'nin uygun gördüğü 'insanoğlu' sözcüğü ile ortak bir görüşün farklı yansımalarıdır. Bu bağlamda İş Bankası ve İthaki Yayınları'nın kaynak metne daha sadık kaldıklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

Örnek 19:

- *“İnsanoğlunun malı olmak, ona hizmet demektir.” (Şule- syf. 178)*
- *“Bir Tanrıya sahip olmak, ibadeti gerektirir.” (İthaki- syf. 119)*
- *“Bir Efendiye ait olmak ona hizmet demektir.” (Karanfil- syf. 105)*
- *“Bir Tanrıya sahip olmak ona hizmet etmek demektir.” (İş Bankası- syf. 132)*

Kaynak metin ve erek metinlerden yapılan aşağıdaki alıntının muhafazakâr yayınevlerinden Karanfil ve Nesil'in çevirilerinde atlanmasının ardında yaratıcıya hiçbir zaman sırt çevrilmemesi gerektiği düşüncesinin yattığı muhakkaktır. Kaynak metnin doğru şekilde analiz edilmesi London'ın tanrı sözü ile gönderme yaptığının gerçekte, hayvanların tanrıları olan 'insanlar' olduğunu fark etmemize yol açacaktır. Ancak yazarın böyle bir ifade kullanmasını erek okur kitlesi için sakıncalı bulduklarından olsa gerek bahsi geçen yayınevleri, çözümü cümleyi erek metinden tamamen çıkarmakta bulmuşlardır.

Örnek 20:

- *“One does not give up a god easily, and so with White Fang.”(Dejavu- syf. 143)*
- *“Kimse tanrısından kolay kolay vazgeçemez, Beyaz Diş de vazgeçmedi.”(İthaki- syf. 148)*
- *“Bir tanrı öyle kolayca bırakılmazdı ve Beyaz Diş için de aynı şey geçerliydi.”(İş Bankası- syf. 164)*

4.6.2. Dilsel Yönelimde Farklılıklar: Arapça ve Farsça Kökenli Sözcüklerin Kullanılması

Yayın yelpazesi göz önüne alındığında muhafazakâr yayınevlerinden kabul edilebilecek Gonca Yayınları'nın çocuklar için kaleme aldığı *Beyaz Diş* çevirisinde okurun karşısına sıkça çıkan bir diğer durum öz Türkçe kelimelerin yerine metinde Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin kullanılmasıdır. Bu durum hedef kitlesi ilköğretimde çağındaki çocuklar olan erek metnin hem anlaşılmasını zorlaştırmakta hem de okuma sürecini karmaşık hale getirmektedir. Zambak Yayınları tarafından yayımlanmış *Beyaz Diş* çevirisi de Gonca Yayınları gibi ilköğretim düzeyindeki öğrencilere yöneliktir. Hedef kitlesini yetişkin okurların oluşturmaması sözcük seçimlerinin irdelenmesi açısından oldukça önemlidir. Bahsi geçen durumun zaman zaman İş Bankası, Nesil ve Sis Yayıncılık'tan çıkmış *Beyaz Diş* çevirileri için de söz konusu olduğu görülmektedir ancak söz konusu yayınevlerinin *Beyaz Diş* çevirilerinin hedef kitlesi yetişkin okurlardır. Bu nedenle erek metin vasıtasıyla okurla buluşan bu sözcükler, çeviri eleştirisi açısından kabul edilebilir konumdadır. Öte yandan Gonca ve Zambak Yayınları'nın hedef kitlesini çocuk okurların oluşturması yayınevlerinin kararını sorgulamayı gerektirmektedir. Zira bahsi geçen yayınevlerinin öz Türkçe yerine Arapça ve Farsça kökenli kelimelere yönelmesi belirli bir paradigmaya gönderme yapıyor demek yanlış olmayacaktır. Geniş kitlelere ulaşan bir çeviri eserde alınan bu karar 'Yayınevi bir dil oluşturma çabasında mı?' sorusunu akıllara getirmektedir.

Örnek 1:

- “*It’s damned tame, whatever it is, comin’ in here at feedin’ time an’ gettin’ its whack of fish.*” (Dejavu-syf. 16)
- “*Olabilir, dedi. Baksana hep yemek vaktinde geliyor ve köpeklerin istihkakından kapıp gidiyor.*” (Gonca-syf. 14)
- “*Hiç evcil olmaz olur mu? Hep yemek zamanında gelip, köpeklerin payından almasını biliyor.*” (Nesil- syf. 21)

- “Evcilleşmiş midir, ne haltsa, beslenmek için buraya gelip balıktan pay alıyor.” (İş Bankası- syf. 14)

Kaynak metinde yer alan köpeklerin payından yeme ifadesi görüldüğü üzere Nesil ve İş Bankası Yayınları'nın çevirisinde aynen korunmuştur ancak Gonca Yayınevi bu cümlede ‘pay’ yerine Arapça kökenli bir sözcük olan ‘istihkak’ı kullanmayı tercih etmiştir. İstihkak sözcüğü elbette dilimizde kullanılmaktadır. Ancak buradaki sıkıntı, sözcüğün hedef okur kitlesine uygunluk düzeyidir. Diğer Arapça ve Farsça kökenli sözcük seçimleri aşağıdaki gibidir:

<i>Mütevekkil</i>	“kaderine boyun eğmiş” yerine	<i>Gonca- syf-21</i>
<i>Muzaffer</i>	“üstün, zafer kazanmış” yerine	<i>Gonca- syf. 63</i>
<i>Fitrat</i>	“yaratılış” yerine	<i>Gonca-syf. 63</i>
<i>Mecal</i>	“kuvvet, derman, hal” yerine	<i>Gonca-syf. 70</i>
<i>Takat</i>	“güç, hal, kuvvet” yerine	<i>Gonca-syf. 72</i>
<i>Mana</i>	“anlam” yerine	<i>Gonca-syf. 106</i>
<i>Had safha</i>	“son nokta” yerine	<i>Gonca-syf. 165</i>
<i>İhtar</i>	“uyarı” yerine	<i>Gonca-syf.168</i>
<i>Tesir</i>	“etki” yerine	<i>Gonca-syf.169</i>
<i>Tarumar</i>	“dağınık, perişan” yerine	<i>Gonca- syf. 169</i>
<i>Takdir</i>	“beğeni, onay” yerine	<i>Gonca- syf. 178</i>
<i>Muamele</i>	“davranma, davranış” yerine	<i>Gonca-syf. 179</i>
<i>Elem</i>	“acı, üzüntü, dert, keder” yerine	<i>Gonca-syf. 186</i>
<i>Hadise</i>	“olay” yerine	<i>Gonca- syf. 186</i>
<i>Tavsamak</i>	“yavaşlamak” yerine	<i>Zambak-syf. 19</i>
<i>Varta</i>	“tehlikeli durum” yerine	<i>Zambak-syf.31</i>
<i>Delalet etmek</i>	“göstermek” yerine	<i>Zambak- syf. 59</i>
<i>Manzume</i>	“şiiir” yerine	<i>Zambak-syf. 90</i>
<i>Mecal</i>	“güç, kuvvet” yerine	<i>Zambak-syf. 108</i>

<i>Tesir icra etmek</i>	<i>“etkisini göstermek” yerine</i>	<i>Zambak-syf. 121</i>
<i>Heyula</i>	<i>“korkunç hayal” yerine</i>	<i>Zambak-syf. 122</i>
<i>Meleke</i>	<i>“yeti” yerine</i>	<i>Zambak-syf. 129</i>
<i>Haslet</i>	<i>“huy” yerine</i>	<i>Zambak-syf. 129</i>
<i>Tecelli etmek</i>	<i>“ortaya çıkmak” yerine</i>	<i>Zambak-syf. 138</i>
<i>Mütecaviz</i>	<i>“saldırgan” yerine</i>	<i>Zambak-syf. 151</i>
<i>Siret</i>	<i>“ahlak” yerine</i>	<i>Zambak-syf. 166</i>
<i>Galebe çalmak</i>	<i>“üstün gelmek” yerine</i>	<i>Zambak-syf. 171</i>
<i>Emare</i>	<i>“belirti” yerine</i>	<i>Zambak-syf. 209</i>
<i>Halel getirmek</i>	<i>“engel olmak” yerine</i>	<i>Zambak-syf. 248</i>
<i>Mahmuzlamak</i>	<i>“hayvanı hızlanması için dürtmek” yerine</i>	<i>Zambak-syf-248</i>
<i>bihakkın</i>	<i>“tam anlamıyla” yerine</i>	<i>Zambak-syf. 258</i>

Yukarıdaki tabloda görülen sözcükler, Arapça ve Farsçanın etkisiyle ortaya çıkmış ve yüzlerce yıl boyunca Anadolu’da hakimiyetini sürdürmüş Osmanlıcanın Türkçe’ye mirasıdır ve bugün dilimizde halen kullanılan sözcüklerdir. Ancak bahsi geçen sözcüklerin günümüzde de kullanılıyor olması hedef kitlenin düzeyine uygun olmadığı gerçeğini değiştirmemektedir. Bu noktada yayınevlerinden beklenen daha Türkçe, daha anlaşılabilir sözcükler seçmeleri ve okura uygunluğu gözetmeleridir. Her yayınevinin ve çevirmenin birtakım ideolojilerden soyutlanamayacağı göz önüne alınacak olursa, sözcük düzleminde verilen çeviri kararlarının da masum olmadığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Zira söz konusu sözcük seçimlerinin bir dil oluşturma ve yaşatma amacıyla tercih edildiği açıktır.

4.6.3. İdeolojik Sözcük Seçimleri ve Eksiltmeler

Jack London'ın Sosyalist bir yazar olduğu arka plan bilgisi ile kaleme alınan *Beyaz Diş* çevirilerinde, çevirmenlerin/yayına hazırlayanların kimi zaman kelime seçimlerini bu doğrultuda yaptıklarını görmek mümkündür. Örneğin, kaynak metinde yer alan 'comrade' kelimesini London, kuzeyin çetin ikliminde köpeklerine kızaklarla değerli şeyleri çektirerek geçimini sağlayan yerliler için kullanmıştır. Bu yerliler birbirlerinin yol arkadaşıdır. Ancak Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'nda bu kelimeyi Levent Cinemre London'ın sosyalist olmasıyla ilişkilendirmiş ve daha ideolojik bir kelime olan 'yoldaş'ı kullanmayı tercih etmiştir. Nesil ve Gonca'da ise 'arkadaş' olarak karşımıza çıkar bu sözcük. Yayınevleri ideolojileri gereği sosyalist vurgular içeren 'yoldaş' kelimesini kullanmayı tercih etmemiştir.

Örnek 1:

- “*Meat is scarce,*” answered his comrade. (*Dejavu-syf. 9*)
- “*Çok az et var,*” diye yanıtladı yoldaşı. (*İş Bankası-syf. 5*)
- “*Arkadaşı: Et sıkıntısı yaşıyor da ondan...*” (*Nesil-syf. 12*)

Jack London'ın Evrim Teorisi ve Darwinizm'e olan inancı eserlerinde alt metinlerde sıkça ortaya çıkmıştır. Söz konusu inancı ve düşünce yapısının en somut şekli ise *Ademden Önce* isimli eserde okurla buluşmaktadır. Baştan sona evrim teorisine göndermeler içeren eser, Jack London'ın konu ile ilgili duruşunu sergilemesi açısından oldukça önemlidir. *Beyaz Diş*'te de yazarın evrim teorisine olan inancını eserin bazı bölümlerinde satır aralarında görmek mümkündür. Kaynak metinden ve İş Bankası Yayınları'nın erek metninden alınan aşağıdaki bölüm yazarın söz konusu fikirlerini yansıtması açısından önemlidir. Muhafazakâr çizgideki Karanfil Yayınları'nın çevirisinde bu bölümü erek metinden çıkarılmış, Nesil Yayınları'nın erek metninde ise kısaltılmaya gidilmiştir. Alınan çeviri kararlarının söz konusu yayınevlerinin ideolojik ve politik duruşları gereği olduğu açıktır.

Örnek 2:

- *“And so fresh from the soft southern world, these dogs, trotting down the gangplank and out upon the Yukon shore, had but to see White Fang to experience the irresistible impulse to rush upon him and destroy him. They might be town-reared dogs, but the instinctive fear of the Wild was theirs just the same. Not alone with their own eyes did they see the wolfish creature in the clear light of the day, standing before them. They saw him with the eyes of their ancestors, and by their inherited memory they knew White Fang for the wolf, and they remembered the ancient feud.”* (Dejavu- syf. 134)
- *“Böylece yumuşak güney ülkesinden yukarılara, Yukon kıyısına taze gelen ve borda tahtasından aşağı inen bu köpeklerin, Beyaz Diş'i görünce bir an önce üzerine atlayıp onu yok etmeye yönelik karşı konulmaz içgüdülerine boyun eğmekten başka şansları yoktu. Şehirlerde yetişmiş olabilirlerdi ama Vahşi Hayattan duydukları korku, aynı içgüdüsel korkuydu. Gözlerinin önünde, güneşin berrak ışığı altında duran ve kurda benzeyen bu yarattığı sadece kendi gözleriyle görmüyorlardı. Atalarının gözleriyle de görüyor, onlardan miras aldıkları hafızayla Beyaz Diş'in kurt olduğunu biliyor ve o kadim kan davasını hatırlıyorlardı.”* (İş Bankası- syf. 155)
- *“Böylece yumuşak güney dünyasından henüz gelen köpekler iskele tahtasında yürüyüp Yukon kıyısına ayak basar basmaz Beyaz Diş'i görüp içlerinde üzerine atılıp onu parçalamaya dair karşı koyamadıkları bir içgüdü hissediyorlardı. Onlar şehirde yetişmiş köpekler olsalar da vahşi doğaya karşı duydukları içgüdüsel korku aynı şekilde içlerinde yaşıyordu.”* (Nesil- syf. 144)

4.6.4. Erek Metne Müdahale: Çocuklar İçin ‘Eğitici’ Mesajlar

Gonca Yayınları’ndan çıkan *Beyaz Diş* çevirisi çocuklar için hazırlanmış dünya klasikleri serisinin bir parçası olduğundan ve hedef kitlesini ahlaki yargıları oluşma aşamasında olan ilköğretim öğrencileri oluşturduğundan yayınevi erek metne kaynak metinde olmayan birtakım mesajları eklemeyi yerinde bulmuştur. Bu durumun metne sadakat olgusunu akıllara getireceğini açıktır. Ayrıca bu noktadan hareketle ‘Çocuklara birtakım mesajların açıkça verilmesi şart mıdır?’ veya ‘Çocuklar okudukları hikâyelerdeki mesajları kendileri çıkaramazlar mı?’ soruları da akıllara gelmektedir. Aşağıdaki alıntılar metne eklenen mesajlar arasından seçilmiştir:

Örnek 1:

- “Eğer bir işi yapmak için para almış ve söz vermişsem her onurlu insan gibi ben de sözümde dururum.” (Gonca-syf. 32)
- “Akıl çok önemli bir nimetti. Demek ki insanı diğer varlıklardan üstün kılan bu özelliğiydi.” (Gonca- syf. 35)
- “Bu hayatın kurallarını öğrenmesi gerektiğini hissetti. Kurallara uyarırsa mutlu, uymazsa mutsuz olacağını böylelikle kavramış oldu” (Gonca- syf. 60)

Morpa Kültür Yayınları’nın sekiz yaş ve üzeri okur kitlesi için hazırladığı resimli *Beyaz Diş* çevirisi de hedef kitlesinin çocuk okurlar olması sebebiyle birtakım eğitsel mesajlar içermektedir. Metnin geneline yedirilen ‘yalnızca güçlülerin ayakta kalabileceği’ mesajının yanı sıra kaynak metinde olmayan ve dikkat çeken diğer eğitsel mesajlar şu şekildedir:

Örnek 2:

- “-Babanın başına bir kaza gelmiş Beyaz Diş.
-Baba! Ama üzülme anne, ben sana bakarım.

-Biliyorum canım.” (Morpa- syf. 15)

- *“Beyaz Diş, kendisini yaşatmak için uğraşan annesini çok seviyordu ve ona karşı büyük bir saygısı vardı.” (Morpa- syf. 15)*
- *“Eğer güvenilmez biri olursan, özgür yaşayamazsın Beyaz Diş.” (Morpa- syf. 26)*
- *“-Dur Beyaz Diş, lütfen. Onu bırakmalısın.
-Ama sana zarar verdi.
-Sana da zarar verdi. Dinle Beyaz Diş. Yalnızca insanlar öç almak için öldürürler.” (Morpa- syf. 44)*

Yukarıdaki alıntılardan özellikle sonuncusunun ne amaçla metne dâhil edildiği merak konusudur. Zira bir durum değerlendirmesinin mi yapıldığı, yoksa öç almak için öldürmenin hak mı görüldüğü, algı seviyesi tam olarak gelişmemiş okur kitlesi tarafından doğru yorumlanamayacaktır.

4.6.5. Dil ve Çeviri Yaklaşımı Açısından Ortaya Çıkan Yanlışlar

Aşağıdaki alıntılar, incelemek üzere seçilen metinlerde yer alan dilin yanlış kullanımına, anlatım bozuklukları ile yazım hatalarına yönelik örnekleri içermektedir. Örnekler yakından incelendiğinde büyük kitlelere ulaşan bu eserlerin yazım ve düzeltme aşamalarında aslında hiç de titizlikle çalışılmadığı görülmektedir.

Dilin Yanlış Kullanımına Yönelik Örnekler:

- *“...gürül gürül yanmakta olan ateşin başında....” (Karanfil- syf. 14)*
- *“Çok uzakta olduğunu sandığı bir çalı bir an sonra burnuna çarpıyor ya da kaburgalarına sürtüyordu.” (İthaki- syf. 63)*
- *“Beyaz Diş, şimdiye kadar hiç köpek görmüş değildi hiç.” (Karanfil- syf. 74)*

Yazım Yanlışı Örnekleri:

- “...Tanrı sandıklan bir şeyin...” (Sis-syf. 41)
- “Üzerinede sopa ile kamçı bir arada kullanıldı...”(Sis-syf. 99)
- “Kendisini ağıla bağlıyan...”(Sis-syf. 103)
- “Henry, arkadaşına hak verircesine şöyle bir homurdandıktan sonra mokasenlerinin bağcıklarını çözmeye koyuldu.” (Karanfil-syf.10)
- “Şu herif ülkesinde bir eli yağda bir eli bağda yaşayan bir lord ya da ona benzer bir kimse değil miydi?”(Şule-syf.17)
- “Dişi kurt gelip ayaklan üzerine çöktü...” (Karanfil-syf. 31)
- “Kar tabakasının üst düzeyi yumuşacıktı...” (Şule- syf. 75)
- “...taze bir süprizdi bu...”(Şule- syf. 76)
- “Fakat döğüş o kadar uzun sürmüştü ki...” (Şule- syf. 115)
- “Ama diğer tür bölüm bülümdü.” (İthaki- syf. 75)
- “...yollan üzerine çıkmamayı daha akıllıca buldu.” (Karanfil- syf. 81)

Anlatım Bozukluğu Örnekleri:

- “...az ileride taze insan izlerine rastladı.” (Gonca-syf. 96)
- “Kimisi umduğunu bulmuş kimisi de hüsrana içindeydi.” (Gonca-syf.158)
- “Karanlık bastırınca sağdan, soldan ve arkadan gelen av ulumaları yaklaştı...” (İthaki- syf.11)
- “...karanlığın örtüsü altında karların içine doğru uzaklaşan loş bir figürü kaybolmadan görebildi.” (İthaki-syf.11)
- “Sindirime dokunacağını sanmıyorsun herhalde.” (İthaki- syf. 16)
- “Birden, bir sopa darbesinin şaklayışıyla irkildi.” (Karanfil- syf. 13)
- “Ateşe odun yığarken, ilk defa olarak bedenini bu kadar beğendiğini fark etti.” (İthaki-syf. 28)
- “...keskin kadın bağırtıları...” (Karanfil- syf. 39)
- “...keskin kulakları çiğneyen dişlerin sesini duydu.” (İthaki- syf. 48)
- “...korkunç et yiyici hayvanlarca...” (Karanfil- syf. 65)

Sis Yayıncılıktan alınan aşağıdaki ifade çeviride ne kadar özensiz bir dil kullanıldığını gözler önüne sermektedir. ‘Tanım’ kelimesi bu cümlede hem akışı bozmakta hem de anlatım bozukluğuna yol açarak okurun metinden kopmasına sebep olmaktadır. Türkçe’de bir kişiden bahsederken o kişiyi ‘tanımlamaz’; ‘tasvir ederiz’ veya ‘betimleriz.’

Örnek 1:

- “*Tanımını tamamlamak için dişlerinin iri ve sarı olduğunu söyleyeyim.*” (Sis-syf. 94)

Erek metinler incelendiğinde zaman zaman çevirmenlerin farklı ifadeler kullanabilmek adına metnin anlaşılabilirliğini riske sokacak ifadeler kullandığını görmek mümkündür. Aşağıdaki iki alıntı bu durumu en güzel şekilde örneklendirmektedir:

Örnek 2:

- “*Üstünde hiç yağ ve gereksiz et olmadığı halde kırk kilo geliyordu.*” (Sis-syf. 104)
- “*İnsanlara saldıran hayvanlar gibi hapsedilmeye alışık değildi o. Ama böyle bir işlem görüyordu.*” (Sis-syf. 105)

Alıntılardaki altı çizili sözcükler okurun metinden kopmasına sebep olmaktadır. Zira daha ilk okuyuşta her okur ‘gereksiz et’ ifadesi yerine ‘fazlalık’; ‘işlem’ yerine ise ‘muamele’ sözcüğünün kullanılmasının daha doğru olacağını anlayacaktır. Bu cümlelerde çevirmenin daha doğru ifadelere başvurmak varken, dili hangi gerekçeyle ağırlaştırdığını anlamak oldukça zordur.

Örnek 3:

- *“I thought he must be somebody,” was the faro-dealer’s comment. “That’s why I kept my hands offen him at the start.” (Dejavu-syf. 161)*
- *“Önemli biri olduğunu anlamıştım, diye cevap verdi kumarbaz. İşte bu yüzden başından beri bir şeye karışmadım ya!” (Nesil-syf. 170)*
- *Kumarbaz cevap verdi: “Ben önemli biri olduğunu tahmin etmiştim. Zaten onun için ta başında elimi dokunmadım,” oldu. (Sis-syf. 120)*

Yukarıdaki alıntının erek metne aktarımında Nesil Yayınlarını çevirmeni oldukça başarılıdır. Sis Yayınları’nın çevirmeni Coşar’ın ifadesi ise görüldüğü üzere hatalıdır. Dikkatli bakıldığında hem ilk cümlenin fiilinin ikinci cümlenin fiili ile uyumsuzluğu (verdi-oldu), hem de ‘elimi dokunmak’ ifadesinin yanlış bir çeviri kararı olduğu sonucuna varılmaktadır. ‘El’ kelimesi ile kullanılan bu anlamdaki fiil ‘sürmek’tir. Bu alıntı Sis Yayıncılık’ın *Beyaz Diş* çevirisinde okurla buluşan pek çok çeviri hatasından biridir. Bir diğer örnek ise aşağıdaki cümlede yer almaktadır:

Örnek 4:

- *“...o gün bu köpeği satın almak için çok açıkgözlük ettiğinizi söylemek istiyorum” (Sis-syf. 136)*

Görüldüğü üzere yukarıdaki alıntıda ‘açgözlülük etmek’ yerine ‘açıkgözlük etmek’ fiilinin kullanılması metnin akışını bir anda bozmuştur ve metnin anlaşılabilirliğine gölge düşürmüştür.

Erek metinler dikkatle incelendiğinde, metin akışı içerisinde çevirmenlerin zaman zaman aynı sözcüğü farklı şekillerde aktardığı, bir diğer ifade ile çelişkili çeviri kararları aldıkları görülmektedir. Örneğin, aşağıdaki alıntılar Sis ve İthaki Yayıncılık’ın *Beyaz Diş* çevirisindedir ve çevirmenlerin kavram kargaşasını açıkça gözler önüne sermektedir.

Örnek 5:

- “Allah kahretsin be!” (Sis-syf. 142)
- “Tanrı aşkına...” (Sis-syf 142)

- “Henry homurdandı ve çarıklarının bağcıklarını çözmeye başladı.” (İthaki-syf.7)
- “...ayakkabılarını usturuplu bir şekilde ateşin önüne yerleştirmeye koyuldu.” (İthaki-syf.7)

4.6.6. Erek Odaklı Yaklaşımla ‘Yerlileştirme’ Çabaları ve Uyarılama

İncelenen *Beyaz Diş* çevirilerinde genel olarak zoolojiye ait terimler ile diğer sözcük seçimlerinde paralellikler dikkat çekse de bazı kavramların aktarımında farklı çeviri kararları ile karşılaşmaktadır. Aşağıdaki örneklerde bunlardan bazılarında değinilecektir.

Örnek 1:

- “*Lynx*” (Dejavu-syf. 59)
- “*Yaban kedisi*” (Sis-syf. 9)

Kaynak metinde *Beyaz Diş*’in vahşi doğada karşılaştığı pek çok hayvan tasvir edilmektedir. Bunlardan biri de İngilizcesi ‘lynx’ olan vaşaktır. Gonca, Nesil ve İş Bankası Yayınları bu kelimeyi Türkçe’ye ‘vaşak’ olarak aktarırken, Sis Yayıncılık’ın çevirmeni Coşar, ‘lynx’ sözcüğünü ‘yaban kedisi’ ile aktarmayı tercih etmiştir. Vaşığın dilimizdeki eş anlamlısı karakulaktır. Ancak yaban kedisi, kedigillerden farklı bir hayvanı işaret etmektedir. Bu nedenle çevirmenin burada yanlış bir sözcük seçimi yaptığını belirtmek yanlış olmaz.

Örnek 2:

- “*Wolverine*” (*Dejavu-syf. 62*)
- “*Porsuk*” (*Sis-syf. 12*)
- “*Porsuk*” (*Gonca-syf. 61*)
- “*Sansar*” (*Nesil-syf. 75*)
- “*Sansar*” (*İş Bankası-syf. 68*)
- “*Porsuk*” (*Karanfil- syf. 55*)
- “*Porsuk*” (*Şule- syf. 95*)
- “*Volverin*” (*İthaki- syf. 59*)

Yukarıdaki alıntıya benzer bir durum ‘wolverine’ sözcüğünün Türkçeye aktarımında da ortaya çıkmıştır. Bu sözcüğün Türkçesi ‘sansar’dır. Ancak Sis, Gonca, Şule ve Karanfil ’de Bu sözcük ‘porsuk’ olarak okurun karşısına çıkmaktadır. Zoolojide porsuk sansardan farklıdır ve İngilizcesi ‘musteline’dir. Bu noktada çevirmenlerin çeviri kararlarının hatalı olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca İthaki Yayınları’nın bu kelimeyi Türkçe’de kullanılmayan ‘volverin’ kelimesi ile aktarması da yanlış bir çeviri kararı olarak değerlendirilebilir.

Örnek 3:

- “*Ptarmigan*” (*Dejavu- syf. 51*)
- “*Kar tavuğu*” (*İş Bankası- syf. 56*)
- “*Orman tavuğu*” (*İthaki- syf. 49*)
- “*Keklik*” (*Karanfil- syf. 46*)

Kaynak metinde geçen ‘ptarmigan’ sözcüğünün Türkçedeki karşılığı İş Bankası yayınları çevirmeni Levent Cinemre’nin de aktardığı üzere ‘kar tavuğu’dur. İthaki Yayınları ve Karanfil Yayınları çevirilerinde okurla buluşan sözcük seçimleri hatalıdır. Zira kekliğin İngilizcesi ‘partridge’; orman tavuğunun İngilizcesi ise ‘woodhen’dir.

Örnek 4:

- “Mars” (*Dejavu-syf. 64*)
- “Merih” (*Sis-syf. 15*)
- “Mars” (*İş Bankası-syf.71*)
- “Merih” (*Şule- syf. 99*)
- “Mars” (*İthaki- syf. 62*)
- “Uzay” (*Karanfil- syf. 57*)

Alıntılarda da görüldüğü üzere ‘Mars’ gezegeni Sis ve Şule Yayınları’nın çevirisinde ‘Merih’ olarak okurla buluşmaktadır. Bunun dışında diğer tüm yayınevlerinde çevirmen/hazırlayanlar ‘Mars’ kelimesini kullanmayı tercih etmiştir. Merih, Fransızca kökenli Mars sözcüğünün Arapça’daki karşılığıdır. Uzay bilimiyle ilgili pek çok kavram dilimize yabancı dillerden aynen aktarılmıştır. Bu nedenle söz konusu yayınevlerinin çevirisinde kullanılan Merih sözcüğü dikkat çekicidir. Ayrıca Karanfil Yayınlarının çevirisinde Mars gezegeni yerine ‘uzay’ kelimesini kullanması da oldukça şaşırtıcıdır.

Örnek 5:

- “Great Slave Lake” (*Dejavu-syf. 93*)
- “Büyük Köle Gölü” (*Sis-syf. 46*)
- “Great Slave Gölü” (*İş Bankası-syf. 106*)
- “Büyük Esir Gölü” (*Nesil-syf. 108*)
- “Büyük Slave Gölü” (*İthaki- syf. 94*)

Yukarıdaki alıntılarda kaynak metindeki ‘Great Slave’ adlı bir gölün Türkçe’ye farklı aktarımlarını görmek mümkündür. İş Bankası Yayınları, göl ismini özel bir isim olarak korumayı tercih ederken Nesil ve Sis editörleri bu özel ismin

Türkçeleştirilmesini doğru bulmuşlardır. İthaki Yayınları'nın ise bambaşka bir yöntem izleyerek kısmi bir çeviri yaptığını görmek mümkündür.

Örnek 6:

- “*Intruder*” (*Dejavu-syf. 118*)
- “*Çağrısız konuk*” (*Sis-syf. 74*)
- “*Davetsiz misafir*” (*Nesil-syf. 129*)

İngilizcedeki ‘Intruder’ sözcüğünün Türkçe’deki tam karşılığı ‘davetsiz misafir’dir. Sis Yayınevi bu kelimeyi ‘çağrısız konuk’ olarak erek metne aktararak metnin anlaşılabilirliğine gölge düşürmüştür.

Örnek 7:

- “*...that’s a lord or something in his own country...*” (*Dejavu- syf. 11*)
- “*...kendi ülkesinde bir ağa olan...*” (*İthaki- syf.6*)
- “*...bir eli yağda, bir eli balda yaşayan bir lordu değil mi?*” (*Karanfil-syf.9*)
- “*...bir eli yağda, bir eli bağda yaşayan bir lord ya da ona benzer bir kimse değil miydi?*” (*Şule- syf.17*)

Yukarıdaki alıntılar incelendiğinde kaynak metinde geçen ‘lord’ sözcüğünün İthaki Yayınevi tarafından yerelleştirmeye uğratıldığını görmek mümkündür. Karanfil ve Şule Yayınevleri’nin ise kaynak metne sadık kalarak daha yerinde bir çeviri kararı aldıklarını söylemek yanlış olmaz. Çeviri eserlerin kaynak kültürü ve yaşayışı aktarmada bir araç olduğunu göz önünde bulunduracak olursak ‘lord’ sözcüğü yerine ‘ağa’ sözcüğünün tercih edilmesi çevirinin bahsi geçen işlevini engellediğini ortaya koymaktadır.

Çevirilerde okurun karşısına çıkan bir başka durum ise kaynak ve erek kültürlerde kullanılan farklı ölçü birimlerinin aktarımı sırasında yaşanan sıkıntılar ve

buna bağı olarak gelişen farklı çeviri kararlarıdır. Aşağıdaki alıntılar söz konusu durumu özetler niteliktedir:

Örnek 8:

- “O gün millerce koşular.” (İthaki- syf. 37)
- “Gece gündüz demeyip kilometrelerce yol aldılar.” (Karanfil- syf.35)
- “Gece gündüz demeden kilometrelerce yol aldılar.” (Şule- syf. 60)

- “Geyik dört yüz kiloya yakın çekiyordu...” (İthaki- syf. 38)
- “Geyiğin ağırlığı dört yüz kiloyu aşkındı...” (Şule- syf.61)
- “Geyiğin ağırlığı dört yüz kiloyu aşkındı...” (Karanfil- syf. 35)
- “Dört yüz kılounun üzerindeydi geyiğin ağırlığı...” (İş Bankası- syf 42)

Örnek 9:

- “...the dogs carried from twenty to thirty pounds of weight.” (Dejavu- syf. 83)
- “...köpeklerden kimilerinin sırtına ağırlıkları on-on beş kiloyu bulan yükler bağlanmıştı.” (Karanfil- syf. 74)
- “...köpeklerden kimilerinin sırtına ağırlıkları yirmiden otuz kiloya kadar değişen yükler vurulmuştu.” (Şule- syf. 127)

London’ın kaleme aldığı *Beyaz Diş* daha önce de belirtildiği gibi hedef kitlesi yetişkin okurlar olan bir metindir. Hem kavramsal boyutta hem de ilettiği mesajlar açısından çocuk okurlara ulaşabilmesi oldukça zor olan bu eserin Gonca Yayınları’nın Çocuklar İçin Dünya Klasikleri Serisi’nde yer alması araştırılması gereken pek çok konuyu da beraberinde getirmektedir. Bunlardan biri de şüphesiz çocuk okurlar için uygun olmayan kelime seçimleri ve kavramlardır. Bu duruma bir de incelenen yayınevinin muhafazakâr bir yayınevi olduğu gerçeğini eklersek durum

daha da karmaşık bir hal almaktadır. Tam da bu noktada metni yayına hazırlayan Murat Kaya'nın aldığı birtakım ideolojik kararlar incelemeye değerdir.

Kaynak metinde London zaman zaman alkolden, kumardan veya bağımlılık yaratan maddelerden söz etmektedir. Gonca, hem misyonu hem de hedef kitlesi açısından bu noktaların erek metinden çıkarılmasını uygun görmüştür. Kimi durumlarda ise birtakım değişikliklere gidilerek erek metin yeniden yazılmıştır. Örneğin, aşağıdaki ifade Gonca Yayınları'nın *Beyaz Diş* çevirisinde metinden çıkarılmıştır.

Örnek 10:

- *“Bill threw on more wood, before lighting his pipe.” (Dejavu-syf.11)*
- *“Bill, ateşe bir odun daha attıktan sonra piposunu yaktı.” (Nesil-syf. 15)*

Kaynak metinde içki bağımlısı olan ve bunu elde etmek için her yolu deneyen bir adam tasviri yapılmaktadır. Bu tasvirler Gonca, Nesil ve Zambak Yayınları'nın çevirilerinde kaynak metinden farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Yayınevi misyonu doğrultusunda içkinin ne kadar kötü bir şey olduğunu belirtebilmek için London'ın ifadelerinde birtakım değişikliklere gitmiştir.

Örnek 11:

- *“His fevered membranes and burnt stomach began to clamour for more and more of the scorching fluid; while his brain, thrust all awry by the unwonted stimulant, permitted him to go any length to obtain it.” (Dejavu- syf. 140)*
- *“...beyni ise bu alışık olmadığı uyarıcının etkisiyle yoldan çıkıp buna sahip olmak için her yolu denemeye razı duruma geldi.” (Nesil-syf. 149)*

- “İçki tuzağı onun gözünü döndürmüş, gerçekleri göremez hale getirmişti. İçinden kurtulamadığı bir girdap gibi onu derinlere doğru çekiyordu.” (Gonca-syf.120)
- “Getirdiği içkinin özelliklerinden biri de bütün içkiler gibi sonunda insanı kolaylıkla ayyaş yapmasıydı.” (Zambak-syf. 168)
- “Sonunda bütün parasını silip süpürdü bu içki denen lanet.” (Zambak-syf. 168)
- “Rezil adam lıkr lıkr içiyordu laneti.” (Zambak-syf. 169)

London’ın kaleme aldığı kaynak metinde kuzey topraklarında yolculuk yapan yerlilerin diyaloglarında birtakım argo sözcüklere rastlamak mümkündür. Gonca Yayınevi dışında incelenen tüm *Beyaz Diş* çevirilerinde yer alan aşağıdaki ifadeler, çocuklara uygun olmadığı düşünülmüş olmalı ki, erek metinden çıkarılmıştır.

Örnek 12:

- “Şu kör olası cephanemizin tükenmiş olması...” (İş Bankası-syf. 9)
- “Salak bir köpekti.” (İş Bankası-syf. 10)
- “Ne haltsa...”(İş Bankası-syf. 14)
- “...Sövüp sayan ortağına katıldı.” (İş Bankası-syf. 15)
- “Aptal hayvan, dedi” (Nesil-syf. 24)

Zambak Yayınevi’nin çevirisinde çocuğa uygunluk açısından tartışılabilir bazı sözcük seçimleri yer almaktadır. Örneğin kuzey topraklarına çöken karanlığın betimlenmesinde tercih edilen aşağıdaki ifade ölüme gönderme yapması açısından hedef okur kitlesinde iyi bir algıya sebep olmamaktadır. Zira hedef okur kitlesini yetişkinlerin oluşturduğu İş Bankası Yayınları’nın çevirisinde bile böyle bir ifade tercih edilmemiştir.

Örnek 13:

- “Bu ııssız ve sessiz dünya Kuzey gecesinin o karanlık, koyu kefeniyle sarılıp sarmalandı.” (Zambak-syf. 22)

SONUÇ

Jack London'ın *Beyaz Diş (White Fang)* isimli eserinin 9 farklı çevirisinin erek odaklı kuramlar ve Dr. Beatriz Rodríguez Rodríguez tarafından önerilen 'Yazınsal Çeviri Niteliği Değerlendirmesi' çerçevesi kapsamında karşılaştırılmalı olarak incelendiği, alıntılar üzerinden çevirmen ve yayınevlerinin çeviri sürecinde aldığı kararların ideolojik boyutunun sorgulandığı bu çalışmanın sonuç bölümünde elde edilen bulgulara eleştirel bir gözle bakılarak birtakım değerlendirmeler yapılacaktır. Yürütülen makro ve mikro düzeydeki incelemeler sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Kaynak ve erek metnin alıntılar üzerinden karşılaştırmalı olarak incelenmesi neticesinde bir kez daha görülmüştür ki çeviri salt dilsel bir aktarım süreci değildir. Çevirmenin dünya görüşü ve yayınevinin ideolojik duruşu çeviri sürecinde alınan kararlar üzerinden erek metne sık sık yansımakta, bunlar kimi zaman örtük kimi zamansa açıkça okurla buluşmaktadır. Hem mikro düzeyde sözcük seçimleri, hem de makro düzeyde metnin iletişimsel boyutu üzerinden çevirmenin ve yayınevinin ideolojisinin hedef kitleyle buluştuğu söylenebilir.
- Çevirilerdeki din olgusu bağlamında Zambak, Gonca, Karanfil ve Nesil Yayınları'nın insana 'yaratıcı' özelliklerinin yüklendiği aktarımlarda İslami değer yargılarına göre çeviri kararları aldıkları gözlenmektedir. Söz konusu yayınevlerinin yayın politikaları, yayın yelpazeleri, çalıştıkları yazarlar ve çevirmenler incelendiğinde söz konusu durum olağan karşılanabilir. Ancak çeviri sürecinde alınan bu kararın kaynak metne ve yazarın söylemine gölge düşürdüğü düşünülebilir.
- Zambak Yayınları'nın çevirisinde kaynak metinde olmayan birtakım dini mesajlar yer almaktadır. Metne eklenen tümce ve paragraflar üzerinden okurla buluşan söz konusu ifadeler çeviri etiği açısından sorgulanmaya açıktır. Zira bu durum kaynak metnin yazarına ve söylemine karşı hassas ve saygılı davranılmadığı düşüncesini beraberinde getirmektedir.

- Gonca ve Zambak Yayınları çevirilerinde dini ve ahlaki değer yargıları oluşma aşamasında olan çocuk okur kitlesine yönelik dini söylemlere yer vermişlerdir. Bahsi geçen söylemlerin kaynak metinde yer almaması dikkat çekicidir. Uyarlama metinlerde birtakım değer yargılarının oluşturulması amacıyla metne ilavelerin yapılması veya eksiltmelere gidilmesi her ne kadar sıkça başvurulan bir yöntem de olsa metnin temel paradigmalarından uzaklaşmaması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Söz konusu yayınevlerinin bu açıdan ihmalkar davrandıkları söylenebilir.
- Nesil ve Şule Yayınları'nın çevirilerinde sıkça yerelleştirme örnekleri görülmektedir. Yerelleştirme neticesinde erek metnin kaynak metne yabancılaşmaması ve yerelleştirmenin dozunda olması gerektiği bilinmektedir. Ancak yapılan incelemeler neticesinde söz konusu yayınevlerinin yerelleştirmede aşırıya kaçtığı görülmektedir. Öyle ki kaynak metin, erek kültürde 'yabancılığını' neredeyse kaybetmiştir denilebilir.
- Gonca ve Zambak Yayınları çevirilerinde sık sık Arapça ve Farsça kökenli sözcüklere yönelerek metnin akıcılığına gölge düşürmüşlerdir. Bilindiği üzere 100 Temel Eser kapsamındaki bu eser özellikle ilköğretim ve lise öğrencileri tarafından okunmaktadır. Bu sebeple, metnin anlaşılabilirliği son derece önemlidir. Bahsi geçen yayınevlerinin sözcük seçimleri bu açıdan dikkate değerdir. Buradan hareketle 'Gonca ve Zambak Yayınları yeni bir dil oluşturma çabasında mı?' sorusu akıllara gelmektedir.
- Gonca, Zambak ve Nesil Yayınlarının çevirilerinde sık sık kaynak metnin temel paradigmalarından uzaklaşmış, yazarın arka planda verdiği düşünceler erek metindeki yerini alamamıştır. Buradan hareketle metnin iletişimsel boyutunun göz ardı edilerek iletilmek istenilen mesajlar konusunda çevirmen ve yayınevlerinin çekingen davrandığı söylenebilir. Söz konusu durumun yayınevi ideolojileri doğrultusunda ortaya çıktığını düşünebiliriz.
- Gonca ve Morpa Yayınlarının çevirilerinin hedef kitlesini çocukların oluşturuyor olması her iki eserin de uyarlama sürecine tabi tutulmasına yol açmıştır. Metne eklenen eğitici mesajlar Morpa'da eğitim sisteminin

oluşturmak istediği değerlere ters düşmezken, Gonca'da kaynak metnin sık sık dışına çıkmıştır.

- Sis ve İthaki Yayınları'nın çevirilerinde sık sık çelişkili çeviri kararlarının olması dikkat çekicidir. Bahsi geçen durum, kaynak metindeki tek bir kavramın erek metnin farklı bölümlerinde farklı ifadeler üzerinden okurla buluşması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çevirinin niteliğine ve bütünlüğüne gölge düşüren bu durum okurda yayınevinin özensiz davrandığı düşüncesini yaratabilir.
- Gonca, Nesil ve Zambak Yayınları kaynak metinde yer alan bağımlılık yaratan maddelerle ilgili bölümlerde radikal çeviri kararları almış, zaman zaman kaynak metinden oldukça uzaklaşmışlardır. Sözü edilen durum salt bir 'çocuğa göreleştirme' sürecinin sonucu olsaydı yapılan değişiklikler 'uyarlama' ile açıklanabilirdi. Ancak söz konusu bölümlerde, alkolün İslami değer yargıları ve öğretileri doğrultusunda eleştiriliyor olması yayınevinin ideolojik duruşunu gözler önüne sermektedir denilebilir.
- Aynı kaynak metinden hareketle ortaya konulan ve birbirinden oldukça farklı özellikler sergileyen erek metinler, çevirmenin dünya görüşünün ve yayınevi ideolojisinin çeviri sürecinde alınan kararları ne denli etkilediğini gözler önüne sermiştir.
- Sis, Şule ve İthaki Yayınları'nın *Beyaz Diş* baskılarındaki Jack London biyografileri okuru yanlış yönlendirebilecek ideolojik açıklamalar içermektedir. Söz konusu durum hem okurda kaynak metnin yazarına karşı bir önyargı oluşturabileceği, hem de eserin iletişimsel amaçlarına gölge düşürebileceği için son derece tehlikelidir.
- London'ın kaynak metindeki Darwinizm, toplumsal sınıflaşma ve evrimsel kurama yönelik göndermeleri muhafazakar çizgideki Karanfil, Gonca, Şule ve Nesil Yayınları'nın erek metinlerinde ya değişime uğramış veya tamamen erek metinden çıkarılmıştır. Alınan bu kararın çevirmen ve yayınevinin ideolojik duruşunun bir göstergesi olduğu söylenebilir.
- Sis Yayıncılığa ait çeviri eserin kapak kısmında '*TAM METİN*' ibaresi bulunmasına karşın metnin ilk beş bölümü erek metinde çevrilmeden

atlanmıştır. Söz konusu durumun hedef okur kitlesini yanıltmaya yönelik bir hareket olması, yayınevine olan güvenin sarsılması ile neticelenecektir denilebilir.

- Gonca Yayınları'nın çocuklar için hazırladığı *Beyaz Diş* uyarlaması, görsel seçimleri ile çocuğa uygunluk açısından tartışmaya açıktır. Özellikle kapakta kullanılan görseldeki ölüm teması çocuk okurları hem kitaptan soğutabilir hem de ölümle ilgili algılarında kalıcı etkiler bırakabilir. Buradan hareketle yayınevinin, görsel seçimleri bağlamında hitap ettiği okur kitlesinin mental düzeyini ve gereksinimlerini göz ardı ettiği söylenebilir.
- Gonca, Karanfil, İthaki ve Şule Yayınları'nın çevirilerinde sık sık karşımıza çıkan anlatım bozukluğu ve yazım yanlışı örnekleri, yayınevlerinin kullanılan dil açısından özensiz davrandıkları izlemine yaratmaktadır. Söz konusu durum okurun dikkatini dağıtarak metnin anlaşılabilirliğine gölge düşürmekle kalmayıp kaynak metnin başarısının erek kültüre yansımamasına neden olmaktadır.
- Çeviri eleştirisi ve çeviri etiği bağlamında her ne kadar tartışmaya açık da olsa, alınan çeviri kararlarının genel olarak yayınevlerinin ideolojik duruşları ve yayın politikalarıyla örtüştüğü söylenebilir.
- Aynı kaynak metinden hareketle ortaya konulan birbirinden oldukça farklı erek metinler çevirmen ve yayınevi ideolojisinin çeviri sürecinde alınan kararları oldukça etkilediğini gözler önüne sermiştir.

100 Temel Eser kapsamındaki *Beyaz Diş* isimli eserin dokuz farklı yayınevinden çıkmış çevirileri üzerinden yürütülen bu çalışma ile klasik çevirileri eleştirisine ve yazınsal çevirideki değerlendirme ölçütü sorunsalına farklı bir açıdan yaklaşılmıştır. Bu çalışma ile bir kez daha görülmüştür ki dilin kendisinin bile ideolojik bir olgu oluşu, çevirilerin çevirmenin dünya görüşünden ve yayınevi ideolojilerinden etkilenmesini kaçınılmaz hale getirmektedir. Söz konusu durum elbette ki her çeviri kararının ardında ideolojik bir sebep olduğunu varsaymakla sonuçlanmamalıdır. Bazen çeviri sürecinde alınan kararların içselleştirilmiş birtakım toplumsal değer yargılarının ürünü olduğu da unutulmamalıdır. Bu sebeple bu alanda yürütülecek

Çalışmaların n yargılardan uzak olması ve nesnel bir yaklaşımın benimsenmesi hayati önem taşımaktadır.

Yazınsal eviri eleştirisi alanındaki çalışmalar, hem eviribilim hem de yazın dünyası için son derece önemlidir. Bu nedenle farklı yazınsal eserler ve farklı kuramsal çerçeveler ele alınarak bu tür çalışmaların sayısı arttırılmalı, yazınsal eviri sürecine dahil olan çevirmen ve yayınevi ideolojilerinin erek metni ne lde etkilediği gözler önüne serilmelidir. Gelecekte yürütülecek daha pek çok çalışmayla bu alana yönelik farkındalık arttırılmalı ve denetim mekanizmalarının daha aktif bir Şekilde işlemesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- ALTUNTAŞ, H.: 2007 “Translation and Ideology: A Comparative Analysis of The Translations of Daniel Defoe’s Robinson Crusoe”, Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- ALUSTAD, C.: 2010 “Children’s Literature and Translation”, **Handbook of Translation Studies**, yay. haz. Y. Gambier ve L. V. Doorslaer, Amsterdam, The Netherlands, John Benjamins Publishing Company, 22-27.
- BAKER, M. (ed): 1998 **Encyclopedia of Translation Studies**, Londra, Routledge.
- BAKKALBAŞI, İ.: 2009 “Johanna Spyri’nin ‘Heidi’ Adlı Eserinden Yola Çıkarak Yayınlarının Çeviri Çocuk Edebiyatı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- BARSLUND, C.: 2011 “The Translation of Literary Prose”, **The Oxford Handbook of Translation Studies**, yay. haz. K. Malmkjæ ve K. Windle, New York, Oxford University Press, 139-152.

- BENJAMIN, W.: 1992 “The Task of the Translator”, **Theories of Translation**, yay. haz. R. Schulte ve J. Biguenet, Chicago, The University of Chicago Press, 71-82.
- BERK, Ö.: 2005 **Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi**, İstanbul, Multilingual.
- BİRKAN
- BAYDAN, E.: 2008 “Visibility of Translation Through Conflicting Ideologies: The ‘Islamic’ Retranslations of 100 Essential Readings”, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- BULUT, A.: 2008 **Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji İdeolojik Çeviri**, İstanbul, Multilingual.
- CARTA, G.: 2008 “Theory and Practice of Translation: The Case of Children’s Literature”, **Thinking Translation: Perspectives From Within and Without**, yay. haz. R. H. Parker ve K. G. Garcia, Boca Raton, Florida, BrownWalker Press, 35-46.
- CARY, E.: 1996 **Çeviri Nasıl Yapılmalı?**, İstanbul, İnsan Yayınları.

CHESTERMAN, A.: 2000 **Memes of Translation**, Amsterdam, The Netherlands, John Benjamins Publishing Company.

CUNICO, S. &

MUNDAY, J.: 2007 “Encounters and Clashes: Introduction to Translation and Ideology”, **The Translator**, yay. haz. M. Baker, Manchester, UK, St Jerome Publishing, 13/2, 141-149.

EVEN-ZOHAR, I: 1976 “Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazınının Durumu”, **Çeviri Seçkisi II- Çeviri(bilim) Nedir?**, yay. haz. M. Rifat, İstanbul, Sel Yayıncılık, 125-132

HALEY, J. L.: 2012 **Jack London**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

HATİM, B.: 1997 **Communication Across Cultures: Translation Theory & Contrastive Text Linguistics**, Exeter, England, University of Exeter Press.

KARADAĞ, A. B.: 2004 “Edebiyat Ve Kültür Dizgesinde Çeviri Ve Çevirmenin Edindi(rildi)ği Farklı ‘İdeolojik’ Roller”, **Uluslar arası Çeviri Sempozyumu: Günümüzde Çeviri ve Çevirmen Sorunları**, Sakarya, 275-288.

LONDON, J.: 2009 **Beyaz Diş**, İstanbul, Nesil Yayıncılık.

LONDON, J.: 2010 **Beyaz Diş**, İstanbul, Gonca Yayınları.

- LONDON, J.: 2010 **Beyaz Diş**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- LONDON, J.: 2011 **White Fang**, İstanbul, Dejavu Publishing.
- LONDON, J.: 2011 **Beyaz Diş**, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları.
- LONDON, J.: 2011 **Beyaz Diş**, İstanbul, Sis Yayıncılık.
- LONDON, J.: 2011 **Beyaz Diş**, İstanbul, Şule Yayınları.
- LONDON, J.: 2012 **Beyaz Diş**, İstanbul, Karanfil Yayıncılık.
- LONDON, J.: 2013 **Beyaz Diş**, İstanbul, İthaki Yayınları.
- LONDON, J.: 2013 **Beyaz Diş**, İstanbul, Zambak Yayınları.
- MUNDAY, J.:2007 “Translation and Ideology”, **The Translator**, yay. haz. M. Baker, Manchester, UK, St Jerome Publishing, 13/2, 195-217.
- NEYDİM, N.:2000 “Çeviri Çocuk Edebiyatında İdealize Edilerek Yansıtılan Çocuk Figürlerindeki İdeolojik ve Dinsel Eğilimler ve Bu Edebiyatın Türkiye’deki Alımlanması”, **1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları)**, yay. haz. S. Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 87-101.
- OITTINEN, R.: 2000 **Translating For Children**, New York, Garland Publishing.

PARKER, R. H. &

GARCIA, K. G.: 2008 **Thinking Translation: Perspectives From Within and Without**, Boca Raton, Florida, BrownWalker Press.

PUURTINEN, T.: 1998 “Translating Linguistic Markers of Ideology”, **Translation In Context**, yay. haz. A. Chesterman , N. G. S. Salvador ve Y. Gambier, Granada, Spain, John Benjamins Publishing Company, 177-186.

PYM, A.: 2010 **Exploring Translation Theories**, New York, Routledge.

RİFAT, M: 2008 **Çeviri Seçkisi II- Çeviri(bilim) Nedir?***, İstanbul, Sel Yayıncılık.

ROBINSON, D.: 1997 **What Is Translation? Centrifugal Theories, Critical Interventions**, Kent, Ohio, The Kent State University Press.

RODRIGUEZ, B. R.: 2007 **Literary Translation Quality Assessment**, Muenchen, Lincom.

SCHULTE, R &

BIGUENET, J.: 1992 **Theories of Translation**, Chicago, The University of Chicago Press.

- SERTKAN, K.: 2007 “The Ideology Behind The Lexical Choices In Five Different Versions of Oliver Twist”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- SINIBALDI, C.: 2008 “Translation and Ideology: From Theory to Practice”, **Thinking Translation: Perspectives From Within and Without**, yay. haz. R. H. Parker ve K. G. Garcia, Boca Raton, Florida, BrownWalker Press, 185-194.
- TOSUN, M.: 2005 “Çevirmenin Kaynak Ve Erek Metne Karşı Sorumluluğunun Sınırları/ Çevirmen Ne Kadar Özgür Olabilir?”, **Uluslar arası IV. Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu Bildirileri**, yay. haz. A. O. Öztürk, N. Akpınar- Dellal ve U. Balcı, Çanakkale, 297-304.
- TOURY, G.: 1995 **Descriptive Translation Studies and Beyond**, Amsterdam ve Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.
- VERMEER, H. J.: 2003 “Çevirinin Doğası- Bir Özet (The Nature of Translating- A Summary)”, **Çeviri Seçkisi II- Çeviri(bilim) Nedir?**, yay. haz. M. Rifat, İstanbul, Sel Yayıncılık, 165-172.
- WILSS, W.: 1985 “The Role of the Translator in the Translation Process”, **Translation Perspectives II- Selected Papers**, yay. haz. M. G. Rose, Binghampton, Newyork,

National Resource Center for Translation and Interpretation, 12-27.

WILLS, W.: 1998 “Decision Making in Translation”, **Routhledge Encyclopedia of Translation Studies**, yay. haz. M. Baker, Londra, Routhledge, 57-60.

WYKE, B. V.: 2010 “Ethics and Translation”, **Handbook of Translation Studies**, Y. Gambier ve L. V. Doorslaer, Amsterdam ve Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 112-115.

YAZICI, M.: 2010 **Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları**, İstanbul, Multilingual.

İNTERNET KAYNAKLARI

AKTUĞ, E. (ed.): 2006 “Etik Olmayan Tehlikeli Bir Uygulama”, (Çevrimiçi)
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=196296>
Erişim tarihi: 20.04.2014

BARBAROSOĞLU,

F.: 2006 “Hayırlı Sabahlar Hans ya da Paylaşılamayan Pasta”, (Çevrimiçi)
<http://yenisafak.com.tr/yazarlar/FatmaKBarbarosoglu/8>

[220hayirli-sabahlar-hans8221-ya-da-paylasilamayan-pasta/1212](#), Erişim tarihi: 21.08.2013

BERKAN, İ.: 2006

“Pinokyo’ya Allah Rızası İçin Bir Parça Ekmek”, (evrimii)

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=196497>,
Erişim tarihi: 23.08.2013

BERKAN, İ.: 2006

“Her Olumlu aba Sonuç Verse Keşke”, (evrimii)
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=196690>,
Erişim tarihi: 23.08.2013

BOZTEPE, E.: 2006

“Viktor Hugo’yu Da Hidayete Erdirdiler”, (evrimii)
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=196801>,
Erişim tarihi: 21.08.2013

DALDENİZ, E.: 2006

“evirmenin Tarafsızlığı”, (evrimii)
http://www.radikal.com.tr/radikal2/cevirmenin_tarafsiz_ligi-874216, Erişim Tarihi: 20.04.2014

GÜRSES, S.: 2006

“M.E.B. Klasiklerini Halka Geri Verin”, (evrimii)
<http://ceviribilim.com/?p=307>, Erişim tarihi:
20.04.2014

- İNCE, Ö.: 2006 “Helal Sahtecilik”, (Çevrimiçi)
<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/5270593.asp>,
Erişim tarihi: 20.04.2014
- KARADAĞ, A. B.: 2006 “Çevirinin ‘İdeolojik’ Doğası”, (Çevrimiçi)
http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=6227, Erişim tarihi: 21.08.2013
- KLINGBERG, G.:2008 “Facets of Children’s Literature Research”, (Çevrimiçi)
http://www.sbi.kb.se/Documents/Public/Skriftserien/Klingberg_Facets.pdf, Erişim Tarihi: 09.10.2014
- KOTAN, B.: 2006 “Nihayet Sağduyu”, (Çevrimiçi)
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=196951>,
Erişim tarihi: 20.04.2014
- NEYDİM, N.: 2004 “Çocuk Edebiyatının Ölüm Fermanı: 100 Kitaplık Zorunlu Okuma”, (Çevrimiçi)
<http://www.bianet.org/bianet/cocuk/34934-cocuk-edebiyatinin-olum-fermani>, Erişim tarihi: 03.05.2015
- NEYDİM, N.: 2006 “Masumiyetini Tamamen Kaybeden Seçki: 100 Temel Eser”, (Çevrimiçi)
<http://ceviribilim.com/?p=312>, Erişim tarihi:21.08.2013
- NEYDİM, N.: 2013 “Çocuk Gerçekliği, Kadın Özgürlüğü, Toplumsal Eleştiri ve Mizah: Pippi Uzun Çorap” (Çevrimiçi)

<http://www.sozelti.com/uzuncorap.html>, Erişim Tarihi:
17.11.2014

SALMAN, U. A.: 2006 “Hayırlı Sabahlar Hans”, (Çevrimiçi)
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=196195>,
Erişim tarihi: 21.08.2013

UZDU YILDIZ, F. &
GÜNAY, V. D.: 2011 “Yazınsal Söylemin İdeolojik Boyutu”, (Çevrimiçi)
<http://gerflint.fr/Base/Turquie4/yildiz.pdf>, Erişim
Tarihi: 15.09.2014

EKLER

EK-1

100 TEMEL ESER LİSTESİ

TÜRK EDEBİYATI		
1	• M. Kemal Atatürk	-Nutuk
2	• Kutadgu Bilig'den Seçmeler	
3	• Dede Korkut Hikâyeleri	
4	• Yunus Emre Divanı'ndan Seçmeler	
5	• Mevlana	-Mesnevî'den Seçmeler
6	• Nasreddin Hoca Fıkralarından seçmeler	
7	• Divan Şiirinden Seçmeler	
8	• Halk Şiirinden Seçmeler	
9	• Evliya Çelebi	-Seyahatnâmesi'nden Seçmeler
10	• Kerem ile Aslı	
11	• Samipaşazade Sezai	-Sergüzeşt
12	• Halit Ziya Uşaklıgil	-Mai ve Siyah
13	• Hüseyin Rahmi Gürpınar	-Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç
14	• Ahmet Rasim	-Şehir Mektupları
15	• Ahmet Hikmet Müftüoğlu	-Çağlayanlar
16	• Ömer Seyfettin	-Hikâyelerden Seçmeler
17	• Mehmet Âkif Ersoy	-Safahat
18	• Ahmet Haşim	-Bize Göre
19	• Yahya Kemal Beyatlı	-Eğil Dağlar

20	• Yahya Kemal Beyatlı	-Kendi Gök Kubbemiz
21	• Abdulhak Şinasi Hisar	-Boğaziçi Mehtapları
22	• Ruşen Eşref Üneydın	-Diyorlar ki
23	• Yakup Kadri Karaosmanoğlu	-Kiralık Konak
24	• Yakup Kadri Karaosmanoğlu	-Yaban
25	• Refik Halit Karay	-Memleket Hikâyeleri
26	• Refik Halit Karay	-Gurbet Hikayeleri
27	• Halide Edib Adıvar	-Sinekli Bakkal
28	• Halide Edib Adıvar	-Mor Salkımlı Ev
29	• Reşat Nuri Güntekin	-Anadolu Notları
30	• Reşat Nuri Güntekin	-Çalıkuşu
31	• Falih Rıfki Atay	-Çankaya
32	• Falih Rıfki Atay	-Zeytinadağı
33	• Faruk Nafiz Çamlıbel	-Han Duvarları
34	• Nazım Hikmet	-Memleketimden İnsan Manzaraları
35	• Şevket Süreyya Aydemir	-Suyu Arayan Adam
36	• Memduh Şevket Esendal	-Ayaşlı ile Kiracıları
37	• Peyami Safa	-Dokuzuncu Hariciye Koğuşu
38	• Peyami Safa	-Fatih-Harbiye
39	• Nihad Sami Banarlı	-Türkçe'nin Sırları
40	• Ahmet Hamdi Tanpınar	-Beş Şehir
41	• Ahmet Hamdi Tanpınar	-Sahnenin Dışındakiler
42	• Samiha Ayverdi	-İbrahim Efendi Konağı
43	• Necip Fazıl Kısakürek	-Çile

44	• Sabahattin Ali	-Kuyucaklı Yusuf
45	• Ahmet Kutsi Tecer	-Şiirler
46	• Ahmet Muhip Dıranas	-Şiirler
47	• Âşık Veysel	-Dostlar Beni Hatırlasın
48	• Orhan Veli	-Bütün Şiirleri
49	• Cahit Sıtkı Tarancı	-Otuzbeş Yaş (Bütün Şiirleri)
50	• Kemal Tahir	-Esir Şehrin İnsanları
51	• Orhan Kemal	-Eskicinin Oğulları
52	• Sait Faik Abasıyanık	-Kayıp Aranıyor
53	• Sait Faik Abasıyanık	-Hikâyelerinden Seçmeler
54	• Halikarnas Balıkcısı	-Aganta Burina Burinata
55	• Kemal Bilbaşar	-Cemo
56	• Samim Kocagöz	-Kalpaklılar
57	• Tarık Buğra	-Küçük Ağa
58	• Necati Cumalı	-Tütün Zamanı
59	• Rıfat Ilgaz	-Karartma Geceleri
60	• Orhan Hançerlioğlu	-7. Gün
61	• Fakir Baykurt	-Kaplumbağalar
62	• Faik Baysal	-Drina'da Son Gün
63	• Abbas Sayar	-Yılkı Atı
64	• Haldun Taner	-Hikâyelerinden Seçmeler
65	• Oğuz Atay	-Bir Bilim Adamının Romanı
66	• Aziz Nesin	-Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz
67	• Sabahattin Kudret Aksel	-Gazoz Ağacı
68	• Tarık BUĞRA	-Osmancık

69	• Cemil Meriç	-Bu Ülke
70	• Ord. Prof. Dr. Ali Fuat BAŞGİL	-Gençlerle Başbaşa
71	• Naki Tezel	-Türk Masalları
72	• Salâh Birsell	-Boğaziçi Şingir Mıngır
73	• Bahattin Özkışı	-Sokakta
DÜNYA EDEBİYATI		
74	• Beydeba	-Kelile veDimne
75	• Eflatun	-Devlet
76	• Eflatun	-Sokrates'in Savunması
77	• Sadi	-Gülistan
78	• Servantes	-Don Kişot
79	• Balzac	-Vadideki Zambak
80	• Viktor Hugo	-Sefiller
81	• Goethe	-Faust
82	• Daniel Daefo	-Robenson Cruzoe
83	• Dostoyevski	-Suç ve Ceza
84	• Gogol	-Ölü Canlar
85	• Turgenyev	-Babalar ve Oğullar
86	• Tolstoy	-Savaş ve Barış
87	• Gustav Flaubert	-Madam Bovary
88	• Charles Dickens	-İki Şehrin Hikâyesi
89	• Knut Hamsun	-Açlık
90	• Jack London	-Beyaz Diş
91	• Rabindranath Tagore	-Gora
92	• Ernest Hemingway	-Çanlar Kimin İçin Çalıyor

93	• William Faulkner	-Ses ve Öfke
94	• İvo Andriç	-Drina Köprüsü
95	• Paniat İstrati	-Akdeniz
96	• John Steinbeck	-Fareler ve İnsanlar
97	• M Selimoviç	-Derviş Ve Ölüm
98	• Cengiz Dağcı	-Onlar da İnsandı
99	• Cengiz Aytmatov	-Beyaz Gemi
100	• Cengiz Aytmatov	-Gün Olur Asra Bedel

ERİŞİM TARİHİ: 16.04.2014

ERİŞİM ADRESİ:

<http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular/100TemelEser/100TemelEser.htm>

EK-2

BEYAZ DIŞ İSİMLİ ESERİ YAYIMLAYAN YAYINEVLERİ LİSTESİ

1. Aden Yayınları 2008 İstanbul Çevirmen: Zuhal Ermiőođlu
2. Akvaryum Yayınevi 2012 İstanbul Çevirmen: Sevil İnan Sönmez
3. Alter Yayıncılık 2000 Ankara Çevirmen: Hasan İlhan
4. Altınpost Yayınları 2012 İstanbul Çevirmen: Evrim Kızılırmak
5. Amfora Yayıncılık 2007 İstanbul Çevirmen: Jale Bahçıvan
6. Antik Kitap 2008 İstanbul Çevirmen: Sümeyya Sarıca
7. Antik Okul Klasikleri 2014
8. Araf Yayınları 2012 İstanbul Çevirmen: Şemsettin Yeltekin
9. Ares Kitap 2009 İstanbul Çevirmen: Zeynep Yıldız
10. Arkadaş Yayınları 2013 Ankara Uyarlayan: Ali Aydoğan
11. Athena Yayınları İstanbul Çevirmen: Rahmi Tuncer
12. Babıali Kültür Yayınları 2014 İstanbul
13. Bahar Yayınları 2005 İstanbul Çevirmen: Nejdet Taylan
14. Beyaz Balina Yayınları 2003 İstanbul Çevirmen: Neşe Ünalın
15. Bilge Kültür Sanat 2008 İstanbul Çevirmen: Füsün Talay
16. Bilgi Yayınevi 2012 Ankara
17. Bordo Siyah 2014 İstanbul Çevirmen: Evrim Tefvik Güney
18. Bu Yayınevi 2013 İstanbul Yayına Hazırlayan: Kadir Güneş
19. Can Yayınları 2014 İstanbul Çevirmen: Omca A. Korugan
20. Caretta Yayınları 2012 İstanbul Çevirmen: Neşe Akın Özcan
21. Cem Yayınevi 1997 İstanbul Çevirmen: Sönmez Ozanoğlu
22. Cümle Yayıncılık 2005 İstanbul Çevirmen: İkbāl Menderesoğlu
23. Damla Yayınevi 2005 İstanbul Çevirmen: İlyas Dirin
24. Dionis Yayınları 2013 İstanbul Çevirmen: Gülcan Tunay
25. Eflatun Yayınevi 2004 İstanbul Çevirmen: Yasemin Akbaş
26. Eğitim Yayınları İstanbul Çevirmen: Sevgi Şen&Yılmaz Şen
27. Elips Kitap 2006 Ankara Çevirmen: David Hall
28. Engin Yayıncılık 1999 İstanbul Çevirmen: Mete Ergin
29. Evren Yayınları 2010 Çevirmen: Türker Keşmer
30. Evrensel İletişim Yayınları 2011 Ankara
31. Epsilon Yayınları 2000 İstanbul Çevirmen: Gülşen Şensoy
32. Gece Kitaplığı 2014 Ankara
33. Gendaş Kültür 2002 İstanbul Çevirmen: Memet Türkkan
34. Gonca Yayınları 2011 İstanbul Yayına Hazırlayan: Murat Kaya
35. Gönül Yayıncılık Ankara
36. Hepşen Yayıncılık Ankara Çevirmen: Nuriye Yiğitler

37. İletişim Yayınları 2014 İstanbul Çevirmen: Yiğit Yavuz
38. İmge Kitapevi Yayınları 2010 Ankara Çevirmen: Orhan Düz
39. İnkılâp Yayınevi 2002 İstanbul Çevirmen: Öner Kemal
40. İskele Yayıncılık 2007 İstanbul Çevirmen: Kerim Çetinoğlu
41. İş Bankası Kültür Yayınları 2010 İstanbul Çevirmen: Levent Cinemre
42. İthaki Yayınları 2013 İstanbul Çevirmen: Ardan Tüzünsoy
43. Karanfil Yayınları 2012 İstanbul Yayına Hazırlayan: Mehmet Dikmen
44. Kare Yayınları 2013 İstanbul Yayına Hazırlayan: Yıldız Özkan
45. Karınca Yayınları İstanbul Çevirmen: Haydar Ezik
46. Kaya Yayınları 2011 İstanbul
47. Kirpi Yayıncılık İstanbul Çevirmen: Gülsün Tilkici
48. Kitap Zamanı Yayınları 2011 İstanbul Çevirmen: Ferit Çelgin
49. Koza Yayınları 2003 Ankara Çevirmen&Uyarlayan: Cemal Türkmen
50. Kum Saati Yayınları 2010 İstanbul Çevirmen: Kerim Çetinoğlu
51. Kuşak Yayınları 2014 İstanbul Hazırlayan: Murat Kaya
52. Lacivert Yayınları
53. Merlin Yayınları 2009 İstanbul Çevirmen: Özgür Sinan
54. Metropol Yayınları 2003 İstanbul Çevirmen: Orhan Düz
55. Mevsim Yayıncılık
56. Morpa Kültür Yayınları 2011 İstanbul Hazırlayan: Gülsüm Cengiz
57. Mütena Yayınları 2014 İstanbul
58. Nabu Kitapçılık 2003 İstanbul Çevirmen: Özlem Gürses
59. Nar Yayınları 2008 İstanbul Çevirmen: Haluk İker
60. Nesil Yayınları 2008 İstanbul Yayına Hazırlayan: Halil Zenciroğlu
61. Nilüfer Yayınları 2011 Ankara Çevirmen: Nilüfer Velieçoğlu
62. Nurdan Yayınları 2000 İstanbul
63. Oda Yayınları 2010 İstanbul Çevirmen: Bedia Mekansız
64. Okuryazar Yayınları 2012 İstanbul Yayına Hazırlayan: Suat Hayri Küçük
65. Öteki Yayınevi 2011 Ankara
66. Pan Kitapevi 2005 İstanbul Çevirmen: Cem Taşkiran
67. Parıltı Yayınları 2007 İstanbul Çevirmen: Muzaffer Didim
68. Parşömen Yayınları 2010 İstanbul Çevirmen: Kahraman Türel
69. Polat Kitapçılık 2010 İstanbul
70. Sabah Yayıncılık 2009
71. Salkımsöğüt Yayınları 2005 Ankara Çevirmen: Elmas Şahin
72. Serhat Yayınları Çevirmen: Bilgin Adalı/ 1984 İstanbul Çevirmen: İlknur Uçgan
73. Sıradışı Yayıncılık 2011 Ankara Çevirmen: Nazlı Sena Çankaya
74. Sis Yayıncılık 2011 İstanbul Çevirmen: Nilüfer Coşar
75. Son Nokta Yayınları 2006 Ankara
76. Sonsuz Kitap 2010 İstanbul

77. Şule Yayınları 2011 İstanbul Çevirmen: Orhan Düz
78. Taksim&Taksim 2005 İstanbul Çevirmen: Gülşen Şensoy
79. Tilki Kitap 2014 İstanbul Genel Yayın Yönetmeni: Emrah Çelik
80. Timaş Yayınları 2005 İstanbul
81. Tomurcuk Yayınları 2005 İstanbul Çevirmen: Adem Topçu
82. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 2010 İstanbul Çevirmen: Levent Cinemre
83. Tutku Yayınevi 2013 İstanbul Çevirmen: Füsün Dikmen
84. Uğur Tuna Yayınları 2014 Konya Çevirmen: Cevat Dağlı
85. Ulak Yayınları 2010
86. Yağmur Yayınları 2008 İstanbul Çevirmen: Müşerref Özdemir
87. Yakamoz Yayıncılık 2010 İstanbul Çevirmen: Selim Yeniçeri
88. Yuva Yayınları 2009
89. Yücel Yayınları 2000 İstanbul Çevirmen: Ahmet Gezin
90. Zambak Yayınları 2013 İstanbul Çevirmen: Yasin Durmuş

- Bu liste İdefix, Kitap Yurdu, Kitap Antoloji, Kitap Store ve Nadir Kitap online kitap satış sitelerinin 16.04.2014/ 19.11.2014 tarihli stokları doğrultusunda oluşturulmuştur.

EK-3

İNCELENEN ESERLERİN YAYINEVLERİ VE ÇEVİRMEN/HAZIRLAYANLAR İLE İLGİLİ BİLGİLER

1) White Fang (Dejavu Publishing- World Classics)

Dejavu Publishing merkezi Kadıköy’de olan yeni bir yayınevidir. Özellikle telif olmayan İngilizce eserleri uygun fiyatlarla yayımlayarak geniş kitlelere ulaşma amacı güden bu yayınevinde Austen, Dickens, Lawrence ve London gibi pek çok önemli yazarın dünya klasiklerini bulmak mümkündür. İncelediğim “*White Fang*” baskısı 2011 yılına aittir.

2) Beyaz Diş (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları- Modern Klasikler Serisi) Çeviren: Levent Cinemre

Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 1956 yılında Hasan Ali Yücel tarafından kurulmuştur. Hasan Ali Yücel’in Milli Eğitim Bakanı olduğu dönemde dünya klasiklerinin dilimize kazandırılması ve okunması amacıyla başlattığı hareketin bir devamı olarak yayınevi, dünya klasiklerini en doğru şekilde okurla buluşturmayı bir misyon edinmiştir. Modern Klasikler Serisi’nde Jack London’ın tüm eserleri yayımlanmıştır.

Levent Cinemre: 1963 Ankara doğumlu Cinemre, pek çok şirkette ve bankada müfettiş yardımcılığı, mali işler müdürlüğü yapmıştır. Bu mesleklerinin yanı sıra yirmiden fazla kitabın çevirisini yapmış, çok sayıda yayınevinde çalışmıştır. London’ın Beyaz Diş isimli eserinin yanı sıra Vahşetin Çağrısı’nı da Türkçe’ye aktarmıştır. Halen Türkiye İşbankası yayınlarında editörlük görevini sürdürmektedir.

3) Beyaz Diş (Sis Yayıncılık-Dünya Klasikleri Serisi) Çeviren: Nilüfer Coşar

1997 yılında Ankara’da kurulan yayınevi 2001 yılında merkezini Esenler-İstanbul’a taşımıştır. Polisiye, macere, aşk, gerilim, anı, tarih, Türk ve dünya klasikleri gibi

geniş bir yelpazede çalışmaya devam eden Sis Yayıncılık'ın Beyaz Diş çevirisini Nilüfer Coşar kaleme almıştır.

Nilüfer Coşar: Sis Yayıncılıkta çevirmen olarak görev yapan Coşar, Beyaz Diş, Vahşetin Çağrısı ve Karamazov Kardeşler gibi eserleri dilimize aktarmıştır. (Çevirdiği eserler dışında kendisine ait hiçbir bilgiye ulaşılabilir.)

4) Beyaz Diş (Nesil Yayınları) Hazırlayan: Halil Zenciroğlu

1968 yılında Yeni Asya adıyla yayın hayatına başlayan yayınevi “Gayemiz vatan sathını bir mektep yapmak” sloganıyla okur kitlesiyle buluşmaktadır. Merkezi Yenibosna-İstanbul’da olan Nesil, çocuk kitaplarından ansiklopedilere, roman, hikâye, deneme, doktora tezlerine, ses kasetlerinden vcd'lere kadar çok geniş alanlarda yayın hizmeti vermektedir.

Halil Zenciroğlu: 1972 yılında Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesinde doğdu. 1996'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Halen Türkçe öğretmenliği yapmakta olan Zenciroğlu, Beyaz Diş, Kelile ile Dimne, Fareler ve İnsanlar ve Don Kişot gibi eserleri yayına hazırlamıştır. Ayrıca “Kırmızıyı Hiç Sevmem” isimli bir de romanı bulunmaktadır.

5) Beyaz Diş (Gonca Yayınları-Çocuklar İçin Dünya Klasikleri Serisi) Hazırlayan: Murat Kaya

Çocuklar okurlar için kitaplar yayımlamak amacıyla yayın dünyasına katılan Gonca Yayınları eser yelpazesinde hem Türk yazarlara hem de dünyaca tanınmış yazarların klasiklerine yer vermektedir. Sefiller'den, Beyaz Diş'e, Dünya'nın Merkezine Yolculuk'tan, Gulliver'in Maceralarına, Andersen Masalları'ndan, La Fontaine Masalları'na kadar pek çok dünya klasiği Gonca Yayınları'nda Çocuklar İçin Dünya Klasikleri serisinde yayımlanmaktadır. Merkezi Üsküdar-İstanbul'dadır.

Murat Kaya: Gonca Yayınları ve Gonca Dergisi'nde çocuklar için öyküler kaleme almakta olan Kaya, *Beyaz Diş* isimli eseri yayına hazırlamıştır. Yine Gonca Yayınları tarafından okurla buluşturulmuş pek çok eseri bulunmaktadır. Bazı eserleri; Alkış

Sevmeyen Şair: Mehmet Akif Ersoy, Bir Hayaldir Yaşamak, Hz. Ebubekir'den 111 Hatıra, Hadis-i Şerifler Işığında Cemaatle Namaz, Güllü, Atasözlerinden Seçmeler.

**6) Beyaz Diş (Morpa Kültür Yayınları- Resimli Çocuk Klasikleri Serisi)
Dizi Editörü: Gülsüm Cengiz**

Yayın hayatına 1980 yılında ansiklopedi, Türk ve Dünya klasiklerinin yayımlanması amacıyla başlayan Morpa Kültür yayınları, 1995 yılı itibariyle eğitim yayıncılığı sektörüne girmiş, Morpa Kampüs ile ilköğretim kurumlarına yönelik derse yardımcı kitaplar ve bilgisayar yazılımlarıyla geniş bir kitleye ulaşmıştır. 2000 civarındaki yayımlanmış eserle her yıl büyük çapta bir çocuk okur kitlesiyle buluşmaktadır.

Gülsüm Cengiz: Öğretmen, şair ve çocuk kitapları yazarı olan Gülsüm Cengiz, öğretmenlik görevinden ayrıldıktan sonra çeşitli yayın kuruluşlarında redaktörlük, editörlük, çocuk yayınları yönetmenliği, köşe yazarlığı, televizyon programcılığı ve okutmanlık gibi farklı işler yapmıştır. *Varlık, İnsancıl, Evrensel Kültür, Gösteri* gibi dergilerin yanı sıra, çalışmaları *Cumhuriyet, Emek ve Evrensel* gibi gazetelerde de yer bulmuş, pek çok eseri farklı dillere çevrilmiştir. Günümüzde Morpa Kültür Yayınları'nda çocuk ve gençlik kitapları editörlüğü yapan Cengiz, aynı zamanda Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

**7) Beyaz Diş (Zambak Yayınları) Tercüme: Yasin Durmuş & Hazırlayan:
Adem Topçu**

1998 yılında, 'hayata hazırlar' sloganıyla milli ve manevi değerlere saygılı, ülkesini seven, bilime ve gelişmeye açık, hoşgörülü, çevresiyle uyumlu, ailesine bağlı, büyüklerine saygılı, hayata ait temel becerilere sahip, bilgiye davranışa dönüştürebilen bir öğrenci, bir gençlik, bir nesil yetiştirmek sloganıyla ilk olarak ilköğretim ünite dergileriyle yayın hayatına başlamıştır. Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim yayıncılığı ve sınav hizmetleri olmak üzere dört farklı alanda faaliyetini sürdürmektedir. Çocuklara ve gençlere yönelik 100 Temel Eser ve dünya klasikleri serilerine sahip yayınevi ülke genelinde yaygın satış yapmaktadır.

Yasin Durmuş/ Adem Topçu: Eğitimleri, meslekleri ve yürüttükleri çalışmalar ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılammıştırç

8) Beyaz Diş (Şule Yayınları) Türkçesi: Orhan Düz

Şule Yayınları 1990 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Yayınevi kendi ifadesiyle amacını şu şekilde ortaya koymuştur: “Türk toplumunun yüzlerce yıldır devam eden alışkanlıklarının kırılmaya başladığı, geleneğin popüler kültür tarafından çölleştirilme tehlikesiyle baş başa kaldığı bir dönemde Şule Yayınevi, hayatın hafızası olmaya; geçmişin anlamını, günün anlattığını, geleceğin adresini özgür ve özgün olarak okuyucusuyla paylaşmak.” Bünyesinde bulundurduğu Merdiven ve Şule Çocuk Yayınları'nın da satış ve dağıtımını yapan Şule Yayınları geçmiş yıllarda Merdiven Sanat, Kitap Haber ve Merdiven Şiir dergilerini çıkartarak edebiyat dünyasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca Karabatak isimli bir de edebiyat dergisi yayımlamaktadır. Yayın yelpazesi içerisinde klasikler, şiir, deneme, roman, öykü, düşünce, inceleme, felsefe, monografi ve Kur'an araştırmaları yer almaktadır.

Orhan Düz: 2000 yılında Boğaziçi Üniversitesi Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü'nden mezun olmuştur. “Dostoyevski”, “Tolstoy” ve “Anarşist Felsefe” adlı derleme kitaplarının yanı sıra “Küreselleşmenin Sefaleti”, “Komünizmin Kısa Tarihi”, “Kim Korkar Schrödinger'in Kedisinden” ve “Nasıra Geni” gibi tercümeleleri mevcuttur. BSF Akademi'de Sinema - TV eğitimi alan Düz, editörlüğün yanı sıra kitap çevirmenliğine devam etmektedir.

9) Beyaz Diş (Karanfil Yayınları) Editör: Mehmet Dikmen

Karanfil Yayınları merkezi İstanbul'da bulunan Türdav Yayın Grubu'nun alt kuruluşlarından biridir. Bu nedenle, doğrudan Karanfil Yayınları'na ait bir internet sitesi bulunmamaktadır. Erişime açık bilgiler Türdav Yayın Grubu'na aittir. 1975 yılında İstanbul'da kurulan şirket farklı edebi türlerde eserler yayımlamaktadır. Cihan, Elit Kültür, Karanfil ve Gelincik alt yayın kuruluşlarından bazılarıdır. Yayımladığı eserlerle çocuk, genç ve yetişkinlere ulaşmayı hedefleyen yayınevinin “Sur” adında bir de süreli yayını bulunmaktadır.

Mehmet Dikmen: İlahiyatçı-yazar Mehmet Dikmen'in doğrudan kaleme aldığı dini kitaplarının yanı sıra editörlüğünü üstlendiği eserlere de rastlamak mümkündür. Karanfil Yayınları'na ait Beyaz Diş eserinde çevirmen adına rastlanmazken editör olarak Mehmet Dikmen ismini görmek mümkündür.

10) Beyaz Diş (İthaki Yayınları) Çeviren: Ardan Tüzünsoy

Merkezi İstanbul Kadıköy'de bulunan kuruluş Penguin Kitap-Kaset Basın Yayın Pazarlama Şirketi'nin yan kuruluşudur. Yayın hayatına fantastik edebiyat ve bilimkurgu eserleri yayımlayarak başlamış, 2002 yılıyla birlikte yayın yelpazesini genişletmiştir. Boris Vian, Rilke, George Orwell, Aldous Huxley, Albert Camus, Louis Althusser, Jean Paul Sartre, Franz Kafka, Nietzsche gibi büyük yazarların yanı sıra, Edgar Allen Poe'nun bütün öykü ve şiirlerini de yayımlamıştır. Kasım 2012 itibariyle yayımladığı kitap sayısı 815'i bulan İthaki Yayınları, bilimkurgu, fantastik kurgu, çağdaş dünya edebiyatı, Türkçe edebiyat, psikanaliz gündemi, Jules Verne kitaplığı, korku kitaplığı, futbol kültürü, tarih-toplum-kuram, klasikler, yazı-yorum, biyografi, çizgi roman, polisiye-gerilim ve çocuk ve gençlik kitapları türündeki eserleri okuyucularıyla buluşturmaya devam etmektedir.

Ardan Tüzünsoy: Çevirdiği eserler dışında herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır.

EK-4**İNCELENEN ESERLERDEKİ BÖLÜM BAŞLIKLARI**

DEJAVU PUBLISHING	
Part I	
1	The Trail Of The Meat
2	The She-Wolf
3	The Hunger Cry
Part II	
1	The Battle Of The Fangs
2	The Liar
3	The Grey Cub
4	The Wall Of The World
5	The Law Of Meat
Part III	
1	The Makers Of Fire
2	The Bondage
3	The Outcast
4	The Trail Of The Gods
5	The Covenant
6	The Famine
Part IV	
1	The Enemy Of His Kind
2	The Mad God
3	The Reign Of Hate
4	The Clinging Death
5	The Indomitable
6	The Love-Master
Part V	
1	The Long Trail
2	The Southland
3	The God's Domain
4	The Call Of Kind
5	The Sleeping Wolf

İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI	
Birinci Bölüm	
İssiz Diyar	
1	Etin Yolu
2	Dişi Kurt
3	Açlığın Çılgılığı
İkinci Bölüm	
Vahşi Doğanlar	
1	Dişlerin Savaşı
2	Yuva
3	Boz Enik
4	Dünyanın Duvarı
5	Etin Yasası
Üçüncü Bölüm	
Vahşi Hayatın Tanrıları	
1	Ateş Yakanlar
2	Esaret
3	Dışlanmış
4	Tanrıların İzi
5	Antlaşma
6	Kıtlık
Dördüncü Bölüm	
Üstün Tanrılar	
1	Kendi Türünün Düşmanı
2	Çılgın Tanrı
3	Nefretin Saltanatı
4	Boğazına Yapışan Ölüm
5	Boyun Eğmez
6	Sevgili Sahip
Beşinci Bölüm	
Terbiye	
1	Uzun Yol
2	Güney Toprakları
3	Tanrıların Ülkesi
4	Türünün Çağrısı
5	Uyuyan Kurt

KARANFİL YAYINLARI	
1	Takip
2	Dişi Kurt
3	Açlığın Sesi
4	Dişlerin Savaşı
5	Kurt İni
6	Boz Renkli Kurt
7	Küçük Dünyanın Işığı
8	Tabiat Kanunları
9	Ateşi Keşfetmek
10	Kölelik
11	Garip
12	Özgürlüğe Kaçan Beyaz Diş Sahibine Geri Dönüyor
13	Anlaşma
14	Kıtlık
15	Cinsinin Düşmanı
16	Çılgın Efendi
17	Nefret
18	Ölümün Dişleri Arasında
19	Yaban
20	Sevgili Efendi
21	Uzun Yolculuk
22	Güney Ülkesi
23	Beyaz Diş Efendisinin Ailesine Alışıyor
24	Soyunun Çağrısı
25	Uyuyan Kurt

ŞULE YAYINLARI	
1	Av Peşinde
2	Dişi Kurt
3	Aç Uluma
4	Dişlerin Savaşı
5	Kurt İni
6	Gri Renkli Yavru
7	Dünyanın Duvarı
8	Yaşamın Kanunu
9	Ateş Yapanlar
10	Kölelik
11	Kimsesiz
12	Tanrıların İzi
13	Anlaşma
14	Kıtlık
15	Türünün Düşmanı
16	Çılgın Tanrı
17	Nefretin Saltanatı
18	Ölümün Dişleri Arasında
19	Yaban
20	Sevgili Efendi
21	Uzun Yolculuk
22	Güney Ülkesi
23	Tanrının Mülkü
24	Soyunun Çağrısı
25	Uyuyan Kurt

NESİL YAYINLARI	
Birinci Bölüm: Vahşet	
1	Av Takibi
2	Dişi Kurt
3	Uluyan Açlık
İkinci Bölüm: Vahşetin Doğuşu	
1	Keskin Dişlerin Savaşı
2	Sığınak
3	Gri Yavru
4	Dış Dünyanın Duvarı
5	Yaşamın Kanunu
Üçüncü Bölüm: İnsanların Vahşeti	
1	Ateşin Sahipleri
2	Esaret
3	Sürgün
4	Güçlülerin İzinde
5	Anlaşma
6	Kıtlık
Dördüncü Bölüm: Güçlü İnsanlar	
1	Soyunun Düşmanı
2	Deli İnsan
3	Nefretin Egemenliği
4	Ölümün Kısırtması
5	Yılmayan
6	Sevgili Sahip
Beşinci Bölüm: Evcil	
1	Uzun Yolculuk
2	Güney Toprakları
3	İnsanların Evleri
4	Türünün Çağrısı
5	Uyuyan Kurt

İTHAKİ YAYINLARI	
1	Et Peşinde
2	Dişi Kurt
3	Açlık Uluması
4	Dişlerin Savaşı
5	İN
6	Gri Yavru
7	Dünyanın Duvarı
8	Et Yasası
9	Ateş Yakanlar
10	Esaret
11	Sürgün
12	Tanrıların Peşinde
13	Anlaşma
14	Kıtlık
15	Kendi Türünün Düşmanı
16	Deli Tanrı
17	Nefretin Hükümranlığı
18	Asılan Ölüm
19	Boyun Eğmeyen
20	Sevgi Dolu Sahip
21	Uzun Yol
22	Güney Bölgesi
23	Tanrı'nın Evi
24	Kendi Türünün Çağrısı
25	Uyuyan Kurt

GONCA YAYINLARI	
1	Av Peşinde
2	Korkulu Bekleyiş
3	Kurdun Oyunu
4	Cesur Kurt
5	İyi Bir Başlangıç
6	Açlığın Sesi
7	Henry'e Ne Oldu
8	Lider Kurt
9	Garip Şeyler Oluyor
10	Minik Kurt
11	Boz Yavru
12	Hayatın Sırları
13	Ateşe Doğru
14	Yabancı
15	Lip-Lip'in Tuzakları
16	Borç
17	Yalnız Yavru
18	Kamptan Kaçış
19	Kızakta Mücadele
20	Sürpriz
21	Zor Yıl
22	Kurt Canavarlaşınca
23	Tehlike
24	Yakışıklı(!)
25	Zalim
26	Kavgalar
27	Sevgiye Hasret
28	Yeni Bir Yuva
29	Felaket
30	Güneye Yolculuk
31	Collie
32	Kurallar
33	Çiftlikte Hayat
34	Jim Hall
35	Sargılar İçinde

ZAMBAK YAYINLARI	
Birinci Bölüm	
1	Av Sevdası
2	Karanlıkta Parıldayan Gözler
3	Kaybolan Köpekler
4	Sinsi Kurt
5	Cüretkar Hayvan
6	Uğurlu Başlayan Gün
7	Açlığın Çılgılığı
8	Ve Henry
İkinci Bölüm	
1	Avını Kaybeden Sürü
2	Liderlik Kapışması
3	Dişi Kurdun Aradığı Şey
4	Merhaba Hayat
5	Bir Av Macerası
6	Boz Enik
7	Bilinmeyen Dünyaya Yolculuk
8	İlk Sınav
9	Sınav Henüz Bitmedi
10	Hayatın Gerçekleri
11	Ateş!
12	Obadaki Yabancı
13	Ateş Yakanlar
14	Lip-Lip'in Zorbalığı
15	Pekişen Duygular
16	Yalnızlık
17	Efendilerin Çizdiği Yol
18	Görev Ve Anlaşma
19	Kiche'nin Sürprizi
20	Kıtlık
21	Canavarlaşan Kurt
22	Tehlikeli Eğlenceler
23	Yakışıklı Smith
24	Zalim Efendi
Üçüncü Bölüm	
1	Bitmez Tükenmez Kavgalar
2	Acımasız Dişler
3	İmdat
4	Sevgiye Susamışlık
5	Yeni Bir Deneme
6	Yeni Efendinin Eli
7	Yakışıklı Smith'in Sürprizi
8	Yeni Bir Felaket Mi?
9	Sürpriz
10	Sıcak Güney Ülkesi
11	Collie'nin Ettikleri

12	Sahibinin Mülkü
13	Yeni Hayatın İlk Dersleri
14	Unutulmaz Bir Ders
15	Kurt Mu Köpek Mi?
16	Jim Hall Ve Beyaz Diş
17	Felaket ve Son

EK-5

ÇALIŞMA KAPSAMINDA İNCELENEN ESERLER

